

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM İKTİSADI VE FİNANSİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

OSMANLI NAKİT VAKFI YÖNETİMİ VE
ENDONEZYA'DAKİ NAKİT VAKFI
YÖNETİMİYLE İLİŞKİSİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ

Muhammad Fakhri AL-KAHFİ
2501191657

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Adem ESEN

İSTANBUL – 2022

ÖZ

OSMANLI NAKİT VAKFI YÖNETİMİ VE ENDONEZYA'DAKİ NAKİT VAKFI YÖNETİMİYLE İLİŞKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Muhammad Fakhri AL-KAHFİ

Endonezya, en büyük nüfusa sahip Müslüman ülke olarak vakıf gelişimi için çok büyük bir potansiyele sahiptir. Kitlel olarak geliştirilebilecek bir yön, maksimize edilebildiği takdirde çok geniş bir fayda kapsamına sahip olan nakit vakfıdır. Bununla birlikte, bu potansiyel çeşitli nedenlerle optimal olarak maksimize edilememiştir. Bu potansiyeli en üst düzeye çıkarmak için nakit vakfı düzgün, etkin ve şeffaf bir şekilde yönetilmelidir. Bu araştırmanın amacı, Osmanlı döneminde ve Endonezya'da nakit vakıflarının yönetimini incelemek ve değerlendirmektir. Bu araştırma, literatürdeki bulgulara dayalı olarak olguyu açıklamaya çalışan nitel araştırmadır. Osmanlı döneminde ve Endonezya'da nakit vakıf yönetimini analiz etmeyi ve değerlendirmeyi kolaylaştırmak için bu araştırmada nakit vakıf yönetimini kaynak yaratma yönetimi, geliştirme yönetimi, kullanım yönetimi ve raporlama yönetimi olmak üzere dört kategoride sınıflandırmaktadır. Bu araştırma, Osmanlı döneminde para vakıflarının kitlel olarak geliştiğini ve hem ekonominin iyileştirilmesi hem de toplumun refahı için büyük faydalar sağladığını ortaya koymaktadır. Endonezya'da para vakıflarının yönetimi yeni bir konu olarak sınıflandırılmaktadır ve 2004 Tarihli 41 Sayılı Vakıflar Kanununda düzenlenmiştir ve hala geliştirilmesi oldukça mümkündür. Bu araştırmada, Endonezya'da nakit vakıf yönetiminin ekonomik kalkınma ve toplum refahı üzerinde de faydaları olduğu, ancak vakıf varlıklarının yönetiminin Osmanlı dönemindeki yönetime göre esnek ve çeşitli olmadığı için maksimize edilmediği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler : nakit vakfı,yönetim, endonezya, osmanlı

ABSTRACT

EVALUATION OF THE OTTOMAN CASH WAQF MANAGEMENT AND ITS RELATIONSHIP WITH INDONESIAN CASH WAQF MANAGEMENT

Muhammad Fakhri AL-KAHFI

Indonesia as the largest Muslim country has a very significant potential for waqf development. One aspect that can be massively developed is cash waqf which has a very large scope of benefits if it can be maximized. However, this potential has not been optimally maximized for various reasons. To maximize this potential, cash waqf must be managed properly, effectively, and transparently. The purpose of this study is to analyze and evaluate the management of cash waqf in the Ottoman period and Indonesia. The type of this study is qualitative research which try to explain the phenomenon based on the findings of the literature. To facilitate to analyze and evaluate the management of cash waqf in the Ottoman period and Indonesian, this study classifies cash waqf management into four categories, namely fundraising management, development management, utilization management, and reporting management. This study reveals that during the Ottoman era, cash waqf developed massively and provided enormous benefits for both improving the economy and the welfare of society. In Indonesia, the management of cash waqf is still classified as a new thing and is regulated in the 2004 Law Number 41 about waqf and is still very possible to be developed. In this study it found that the management of cash waqf in Indonesia also had a benefits on economic development and community welfare, but it was not maximized because the management of waqf assets was not flexible and varied compared to the management in the Ottoman period.

Keyword : cash waqf, management, indonesia, ottoman

ÖNSÖZ

İlk olarak, tez yazımı tamamlayabildiğim için Cenab-ı Allah'a şükrederim. Bu çalışmada Osmanlı döneminde ile Endonezya'daki nakit vakfı yönetimi analiz edilip karşılaştırılmıştır. Bu çalışmanın çıktısı nakit vakfı yönetiminin geliştirmelerine yardım edebilmektedir.

Tezin hazırlanması sırasında bana çok yardım eden, motive eden ve rehberlik edenlere teşekkür borçluyum. Bu tezin gerçekleştirilmesinde, değerli bilgilerini benimle paylaşan ve desteğini esirgemeyen saygıdeğer danışman hocam Prof. Dr. Adem ESEN'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Yüksek lisans yaptığım ilimleri ve tecrübelerinden faydalandığım değerli hocalarım Prof. Dr. Ömer KARAOĞLU, Doç. Dr. Emre Selçuk, Prof. Dr. Halil TUNALI, Doç. Dr. Abdullah DURMUŞ, ve Doç. Dr. Murat USTAOĞLU'ya çok teşekkür ederim.

Ayrıca, Türkiye'de yaşadığım sürece bana çok yardım eden Mehmet Hoca, Arif Hoca, Mehmet Isvan Hoca'ya teşekkürü bir borç bilirim. Türkiye'de samimi apart arkadaşlarım Mamduh, Fauzan, Nazlan, Adifa, Siddiq, Arif, Azki, Fahmi'ye çok teşekkür ederim. IKPM Turki organizasyonunda bulunan Hocalar Ust Henri Shalahuddin, Ust Elizabeth Diana Dewi ve diğer arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Türkiye'de eğitim görmek için tam burs vererek büyük bir fırsat veren kurum Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluğu Başkanlığına (YTB) teşekkür borçluyum. Başta sayın Abdullah Eren olmak üzere YTB'nin görevlilerine teşekkür ederim.

Tüm eğitim hayatım boyunca mavi ve manevi desteklerini esirgemeyen başta babam Syamsul Hadi ve annem Misnatun olmak üzere sevgili aileme teşekkürlerimi sunarım.

İSTANBUL, 2022

Muhammad Fakhri AL KAHFİ

İÇİNDEKİLER

ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
KISALTMALAR LİSTESİ	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

LİTERATÜR İNCELEMESİ, METODOLOJİ VE HİPOTEZLERİN OLUŞTURULMASI

1.1. Araştırmanın Amacı	5
1.2. Nakit Vakfı Yönetimi Genel Bilgiler	5
1.3. Vakıflar ve STK	9
1.4. Bu Konuyla İlgili Çalışmalar	16
1.5. Metodoloji	21

İKİNCİ BÖLÜM

OSMANLI DÖNEMİNDE VAKIFLAR VE NAKİT VAKFI TARİHİ, GELİŞİMİ, VE YÖNETİMİ

2.1. Vakıf Kavramı	22
2.2. Vakfın Tarihi Gelişimi	26
2.3. Nakit Vakıflar	27
2.3.1. Nakit Vakıflar Tanımı Ve Tartışmaları	27
2.3.1.1. Nakit Vakıflarını Destekleyenlerin Görüşleri	30
2.3.1.2. Nakit Vakıflarını Desteklemeyenlerin Görüşleri	31
2.4. Osmanlı Devleti'nde Nakit Vakıfları	32
2.4.1. Evkâf Nezâretin Öncesi	33
2.4.2. Evkâf-I Hümayûn Nezâreti Sonrası	35
2.5. Osmanlı Döneminde Nakit Vakıflarının Yönetimi	37

2.5.1.	Kaynak Yaratma Yönetimi	39
2.5.2.	Geliştirme Yönetimi	41
2.5.2.1.	Muâmele-i Şer'iyye	42
2.5.2.2.	Bey' li'l-istiğlâl	45
2.5.2.3.	Karz-ı Hasen	46
2.5.2.4.	Bidâ'a	46
2.5.2.5.	Mudârabe ve Murâbaha	47
2.5.3.	Kullanım Yönetimi	48
2.5.3.1.	Avârız Vakıfları	51
2.5.3.2.	Esnaf Sandıkları	51
2.5.3.3.	Orta Sandıkları	51
2.5.3.4.	Eytam Sandıkları	52
2.5.4.	Rapor Yönetimi	52
2.6.	Osmanlı Döneminde Kurulan Bazı Nakit Vakıflar	56
2.6.1.	Tavaşi Hasan Bey b. Abdullah Vakfı	56
2.6.2.	Defterdar Abdüsselam Efendi Vakfı	57
2.6.3.	Mustafa Bey Oğlu Ahmed Bey Vakfı	57
2.7.	Günümüz Katılım Bankacılığı Nakit Vakfı İlişkisi	58
2.7.1.	Türkiye'de Katılım Bankası	59
2.7.2.	Katılım Bankasında Nakit Vakfının İşlevleri	60

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ENDONEZYA NAKİT VAKFI TARİHİ, GELİŞİMİ ,VE YÖNETİMİ

3.1.	Şafi'îye Göre Nakit Vakfı	64
3.2.	Endonezya'da Vakfın Gelişimi Tarihi	65
3.2.1.	Hollanda Sömürge Döneminde Vakıf Yönetimi	66
3.2.2.	Bağımsızlık Sonrası Vakıf Yönetimi	68
3.2.3.	2004 Tarihli 41 Sayılı Vakıflar Kanunu Sonrası Vakıf Yönetimi	71
3.3.	Endonezya'da Vakfın Yönetim Kurumu	75
3.3.1.	Nakit Vakıf Kabul Eden İslami Finans Kurumları	78
3.4.	Endonezya'da Nakit Vakfı Yönetimi	84

3.4.1.	Kaynak Yaratma Yönetimi	84
3.4.2.	Geliştirme Yönetimi	88
3.4.3.	Kullanım Yönetimi	91
3.4.4.	Rapor Yönetimi.....	92
3.5.	Endonezya'da Nakit Vakfı Yönetimi Örneği.....	95
3.5.1.	Tabung Wakaf Indonesia	95
3.5.2.	Baitul Mal Muamalat	96
3.6.	SWOT Analizi	97
3.6.1.	İç Faktörler.....	98
3.6.2.	Dış Faktörler	99

DÖRDÜNCÜ BOLUM

OSMANLI NAKİT VAKIF YÖNETİMİ İLE ENDONEZYA'DAKİ NAKİT VAKIF YÖNETİMİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

4.1.	Kaynak Yaratma Yönetimi	101
4.2.	Geliştirme Yönetimi	103
4.3.	Kullanım Yönetimi.....	107
4.4.	Rapor Yönetimi	108
	SONUÇ.....	113
	KAYNAKÇA	117

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. 1 STK Sınıfları Tabloları	9
Tablo 2. 1. Vakıf Yönetimi Kategorileri	25
Tablo 2. 2 Tavaşı Hasan Bey b. Abdullah Vakfı İşlem Harcama Tablosu	56
Tablo 2. 3. Osmanlı Dönemide Nakit Vakfı ve Türkiyedeki Faizsiz Kurumları Karşılaştırması Tablosu.....	61
Tablo 3. 1. Endonezya Nakit Vakfı Alan İslami Finansal Kurumları Listeleri.....	80
Tablo 3. 2. SWOT Analizi.....	100
Tablo 4. 3. Osmanlı Döneminde ve Endonezya'daki Nakit Vakfı İlişkisi Değerlendirilmesi.....	111

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2. 1. Osmanlı Döneminde Nakit Vakfı Kuruluşu Süreci	41
Şekil 3. 1. Endonezya'daki Nakit Vakfı Yönetimi Süreci.....	88

KISALTMALAR LİSTESİ

DKI	: <i>Daerah Khusus Ibukota</i>
BTN	: <i>Bank Tabungan Negara</i>
BPD	: <i>Bank Pembangunan Daerah</i>
BJB	: <i>Bank Jabar Banten</i>
BPRS	: <i>Bank Pembiayaan Rakyat Syariah</i>
STK	: <i>Sivil Toplum Kuruluşu</i>

GİRİŞ

Vakıf, eski çağlardan beri Müslüman ekonomisinin gelişiminde en önemli rolü üstlenen kurum olmuştur. İslam Peygamberi Hz. Muhammed'in Hicret'in başlangıcında bir mescidin inşası için arazi bağışı gerçekleştirmesi ile vakıf kavramı ilk kez tarih sayfalarındaki yerini almıştır. Vakıf, o zamanlardan beri, ekonomik kalkınmanın yararına uyarlanmış çeşitli kavramlarla gelişmiştir. Endonezya'da vakıf, din ve eğitim faaliyetleri için kullanılan camiler, okullar, binalar vb. gibi gayrimenkul varlıklarla tanımlanır. Bu anlayış, vakfin anlamını daraltır ve sadece manevi boyutuna odaklanır. Vakıf aynı zamanda ekonomik refahın önemini vurgulayan bir öğretilerdir.

Bu nedenle vakfin tanımı, ekonomik ve sosyal eşitsizliklere acilen çözüm bulunması gereken günümüz koşullarına daha uygun ve daha geniş bir şekilde yapılmalıdır (Masdar, 2017). Vakıf, geniş anlamıyla likit varlıkların elde edilmesine imkan sağla, vakıf üretkenliği güçlendirmek amacıyla kullanılabilir ve toplum ekonomisinin gelişimine doğrudan katkı sağlayacak para unsuru da dahil olmak üzere çeşitli varlık türlerinde bağışların toplanması için fırsatlar yaratır. Vakıf kurumları aynı zamanda Müslümanların ekonomik olarak güçlendirilmesinde faydalanan potansiyel İslami kalkınma kurumlarından. Mısır, Türkiye, Fas ve diğer çeşitli İslam ülkelerinde olduğu gibi, vakıf kurumları halk ekonomisinin güçlendirilmesine çok yardımcı olmuştur (Atabik, 2014).

Vakıf, Kuran-I Kerimde açık ve net bir şekilde belirtilmez. Ancak, vakıf kurmanın hukuki dayanağı olarak uzmanlar tarafından kaynak olmak üzere incelenen birçok ayet ve sünnet vardır. Vakfin uygulanması için yasal veya normatif temel Kuran veya Sünnet'te açıkça yer almadığından bu durum fıkıh uzmanlarının kıyas, maslahat mürsele ve diğer şekillerde ictehad yürütmelerine neden olmuş ve vakıf uygulama hukukunun anlaşılmasına imkan sağlamaktadır. Vakfin uygulanması; yönetim, türler, şartlar ve de faydaların dağılımı açısından çeşitlilik olmasını sağlamış (Muntaqo, 2015). Bu nedenle vakfin belirli bir zamanda veya yerde uygulanmasının değerlendirilmesi, yönetimin etkinliğini anlayabilmek için bir zorunluluk haline gelecektir ve vakfin uygulanmasından dersler de

ıkarılmaktadır. Ayrıca icthar alanına dahil olan vakfın uygulanması, bu uygulananın esnek, yeni yorumlara açık, dinamik ve geleceğe yönelik olmasını sağlamaktadır.

Osmanlı Döneminde, hem gayrimenkul hem de para gibi menkul varlıklarla yapılan vakıf uygulamasındaki en gelişmiş sistem ve yönetime sahip çok iyi bir vakıf geçmişine sahiptir. Vakıf, güçlü bir devletin mülk sahipliğine müdahale etmesini engelleyebilmektedir. Vakıf, finansman planı ile İşlam mimarisinin mirası olan camileri, su yollarını, eşmeleri, kaldırımları ve diğer yapıları koruyabilir. Ayrıca vakfın geri dönülemez hükümleri nedeniyle, İşlam miras hukukunun neden olduğu verimli tarım arazilerinin parçalanması engellenmektedir. Ayrıca yaşlılara veya zrllere emekli maaşı vererek sosyal güvenlik sisteminin bir nevi işlevini yerine getirmektedir. Esnaf vb. kişilere sigorta ödemesi yapmaktadır. Ayrıca yangın, afet ve benzeri felaketlerin neden olduğu zararlar için tazminat sağlamaktadır. Bu işlevler, vakfın bir sosyal güvenlik sistemi oluşturduğunu ortaya koymaktadır (Korkut, 2014).

Tarih kaynakları, nakit vakfının Memlukler ve Osmanlı Türkleri zamanında popüler olduğunu göstermektedir. İşlam'ın gelişiminin başlangıcında bile, nakit vakıfları alimler tarafından meşrulaştırılmıştır. Ancak nakit vakfı olgun şeklini ancak Osmanlı döneminde (MS 16. yüzyıl) bulmuştur (Çizakça, 2008). Uygulamada, toplanan vakıf paralarının işletmeciler için kredi olarak dağıtıldığı Osmanlı döneminde nakit vakfı uygulaması hızlı bir gelişme göstermiş, vakıf parasından kaynaklanan işletme sermayesinin dönüşü dini ve sosyal faaliyetler için kullanılmıştır. İşletme sermayesinin iadesi sırasında, fazla maliyet varsa, fazlalık bir sonraki yılın bağış sermayesi olmaktadır. Vakıf varlıklarının elde edilmesi sadece bu ticari faaliyetten değil, aynı zamanda vakfa katkıda bulunan diğer bağışçılardan gelen vakıf paralarıyla da gerçekleştirilir. Bu Osmanlı vakıf yönetimi gözlemlendiği zaman modern sukuk konseptinde kendisine yer bulacaktır, bu nedenle nakit vakfının modern sukukun öncüsü olarak kabul edilmesi şaşırtıcı değildir (Çizakça, 2011).

Endonezya'da nakit vakfı uygulaması hem sosyalleşme, hem uygulama ve yönetim açısından çeşitli şekillerde farklı engellerle karşılaşmaktadır. Nakit vakfının

güçlendirilmesinin önündeki en çarpıcı engellerden biri yönetimdeki kısıtlamadır. Bunun nedeni, Endonezya'daki Müslüman toplumunun, toplumun refahını sosyal ve ekonomik açıdan iyileştirmek amacıyla nakit vakıflarının güçlendirilmesini en üst düzeye çıkarma konusunda henüz güçlü bir geleneğe sahip olmamasıdır (Fanani, 2011).

Ekonomik açıdan bakıldığında, nakit vakfı Endonezya'da geliştirilebilme potansiyeline sahiptir. Bunun nedeni, nakit vakfı modelinin, yalnızca daha fazla varlığa sahip kişiler tarafından yapılabilecek fiziksel bağışlar şeklinde geleneksel vakıflardan daha geniş bir topluluğa ulaşabilmesidir (Direktorat Pemberdayaan Wakaf, 2007). Çok büyük bir Müslüman nüfusa sahip Endonezya'nın nakit vakfı için büyük bir potansiyeli vardır, Ulusal İslam Ekonomisi ve Finansı Komitesi tarafından yayınlanan veriler, Endonezya'da 2020'de nakit vakfı potansiyelinin 180 trilyon Rupiah (12 milyar ABD Doları) ulaştığını, toplanan nakit vakıf fonlarının ise 391 milyar Rupiah (26 milyon ABD Doları) olduğunu belirtmektedir. Toplanan vakıf potansiyeline ulaşamamasının nedeni okuryazarlık, yönetim, vakıf portföyünün olmaması ve vakfın kurulmasının kolay olmamasından kaynaklanmaktadır (Budiarto, 2021).

Nakit vakfının karşılayabileceği amaç ve katkılar açısından Endonezya'daki nakit vakfının varlığı çok önemli ve hayatidir. En azından nakit vakfının Endonezya'da önemli olmasının birkaç nedeni vardır (Sukami, 2018) ve bunlar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

1. Endonezya'daki yoksulluk oranı hala yüksektir ve bunu çözmek için somut adımlar gerekmektedir.
2. Zengin ve fakir arasında yüksek bir sosyal statü farkı vardır.
3. Endonezya, nakit vakfına katılabilecek çok büyük bir Müslüman nüfusa sahiptir.
4. Endonezya'nın hala bir devlet bütçesi açığı vardır, bu nedenle kamu mallarının ve sosyal faaliyetlerin satın alınması için topluluk bağımsızlığı gerekmektedir.

Yukarıda açıklanan araştırma geçmişine dayanarak, bu çalışmada aşağıdaki dört ana araştırma sorusu bulunmaktadır:

1. Osmanlı döneminde nakit vakfı nasıl yönetiliyordu?
2. Endonezya'daki nakit vakfı nasıl yönetiliyor?
3. Osmanlı ve Endonezya nakit vakfı yönetiminin değerlendirmesi nedir?
4. Osmanlı dönemi nakit vakfı yönetiminin Endonezya'daki nakit vakfı yönetimiyle karşılaştırması nedir?

Bu araştırma, Osmanlı döneminde ve ayrıca Endonezya'da nakit vakfının nasıl yönetildiğini bulmaya çalışacak, ardından ikisi arasında bir karşılaştırma bulmak için her bir para vakfı yönetimi üzerinde bir değerlendirme yapılacaktır. Bu, nakit vakıf yönetiminden elde edilen faydaları artırmak için Endonezya'da uygulanabilecek iyi bir nakit vakıf yönetimi elde etmeyi amaçlamaktadır.

Mevcut araştırma ile olan bir diğer benzerlik, Endonezya'daki nakit vakıf yönetimi ile Osmanlı dönemi nakit vakıf yönetimi arasında var olan benzerlikler ve farklılıkların bir açıklamasını sağlayan karşılaştırmalı yöntemdir. Aralarındaki fark, Nakit vakıf yönetiminin değerlendirilmesini kolaylaştırmak için, kaynak yaratma faaliyetleri, geliştirme, kullanım ve ayrıca nakit vakıf yönetimi faaliyetlerinin raporlanmasına dayalı olarak yönetim sınıflandırması yapılmasıdır.

Bu araştırmadaki tartışmanın net bir resmini sağlamak üzere çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, literatür incelemesi ve metodoloji gerçekleştirilecektir. İkinci bölümde, Osmanlı döneminde nakit vakfı tarihi, gelişimi ve yönetimi sunulacaktır. Üçüncü bölümünde, Endonezya'daki nakit vakfı tarihi, gelişimi ve yönetimi sunulacaktır. Dördüncü bölümde Osmanlı nakit vakıf yönetimi ile Endonezya vakıf yönetiminin karşılaştırması tartışılacaktır. Son bölümde ise çalışma sonuçlarına yer verilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

LİTERATÜR İNCELEMESİ, METODOLOJİ VE HİPOTEZLERİN OLUŞTURULMASI

Araştırmanın bilimsel olarak yürütülebilmesi için araştırma hedefleri ve vakıf yönetiminin teorik temelleri belirlenmektedir. Buna ek olarak, Osmanlı döneminde ve Endonezya'da vakıf yönetimine kısa bir genel bakış elde etmek için önceki araştırmalar da kısaca açıklanmaktadır. Son olarak, bu çalışmada kullanılan metodoloji açıklanmaktadır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, Osmanlı döneminde yürütülen nakit vakfı yönetiminin değerlendirilmesine odaklanmaktadır. Nakit vakfı yönetiminin değerlendirilmesini kolaylaştırmak üzere, kaynak yaratma faaliyetleri, geliştirme, kullanım ve ayrıca nakit vakıf yönetimi faaliyetlerinin raporlanmasına dayalı olarak gerçekleştirilen yönetim sınıflandırması yapılmaktadır. Nakit vakfı yönetiminin değerlendirilmesine ek olarak, Endonezya'daki nakit vakfı yönetimiyle olan ilişkiyi görmek için bir değerlendirme de yapılmaktadır. Bu nedenle, bu araştırmanın amaçları:

1. Osmanlı döneminde nakit vakfının nasıl yönetildiği
2. Endonezya'da nakit vakıflarının nasıl yönetildiği
3. Osmanlı ve Endonezya'daki arasında nakit vakfı yönetiminin değerlendirmeleri

1.2. Nakit Vakfı Yönetimi Genel Bilgiler

Vakıf yönetiminin uygulanmasında temel ilkelere dikkat etmek çok önemlidir (Munir Z. A., 2013), bu nedenle vakıf temel ilkeleri aşağıda sıralanmıştır:

1. Ebedi fayda ilkesi. Bir vakıf nesnesi, şu 4 unsur mevcut olduğunda kalıcı yararları olan bir nesne olarak sınıflandırılabilir: (a) Nesne birçok kişi tarafından kullanılabilmesi; (b) Vakıf nesnesi, vakfına daha somut bir değer sağladığında. Maddi olarak vakıf, diğer vakıf lehdarları gibi kendi vakıf

mallarından yararlanabilmesi; (c) Vakıf nesnesinin manevi değerin maddi değerin aşması veya vakıf malının fayda değerin vakıf malının kendi değerin aşması (d) Vakfın alıcısı veya vakfın kendisi için tehlike oluşturmamasıdır.

2. Sorumluluk ilkesi. Vakıf çok boyutlu bir uygulamadır, ibadetin yanı sıra bir muameledir ve insanların refahını arttırmada önemli bir işlevi vardır. (Ali, Yuliani, Mulatsih, & Abdullah, 2018). Bu nedenle vakfın hayrı hem bu dünyada hem de ahirette sorulacaktır.
3. Yönetim profesyonelliği ilkesi. Yönetim, vakıfta en önemli yere sahiptir. Çünkü vakıf nesnelerinin doğru kullanılıp kullanılamayacağını belirlemektir. Bu nedenle modern vakıf yönetiminde daha profesyonel bir idari sistemin öne çıkarılması gerekmektedir. Ve bu yönetim profesyonelliği ilkesi, toplumun genelinin yararına (hayırseverlik) daha geniş ve daha somut faydalar elde etmek için vakıf nesnelerini yönetme ruhu olarak kullanılmalıdır.

Vakıf yönetiminin verimli bir şekilde yürütülebilmesi için üzerinde düşünülmesi ve temel dayanak haline getirilmesi gereken üç temel felsefe vardır. *Birincisi*, vakıf toplama, vakıf güçlendirme, vakıf geliştirme ve vakıf raporlamayı içeren entegre bir vakıf yönetimi modeli ilkesidir. *İkincisi*, nâzırın refahi ilkesidir. Nâzır, hem bu dünyada hem de ahirette yaptığı işlerde büyük sorumluluk alan bir meslek erbabıdır. Bu nedenle nâzırın araştırma etiğini sürdürmek için nazırın refahını uygun şekilde düşünmelidir. *Üçüncüsü*, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleridir. Vakıf kurumu, halkın vakıf kurumuna olan güvenini sürdürmek için vakıf yönetimiyle ilgili ayrıntılı raporlar sunmalıdır.

Verimli bir vakıf yönetimi oluşturmak için, aşağıdakiler de dahil olmak üzere göz önünde bulundurulması gereken ayrıca üç husus vardır. Bunlar: (Munir A. S., 2015):

1. Vakfın Kurumsal Yönü

Vakıf kurumları, vakıf yönetiminin daha verimli olması için idarenin yürütülmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Vakıf müessesesinin her türlü gücün

etkisinden muaf kalması için bağımsız bir kurum olması beklenmektedir. Vakıf kurumunun görevleri şunlardır:

- a. Ebedi bir ibadet olarak vakfın kimliğini kaybetmeden vakfın daha pratik, esnek ve modern bir şekilde uygulanması için muamale fihhına dayalı araştırmalar yapmak.
- b. Verimli vakıf yönetimi için politika ve stratejiler üretmek, vakfı, özellikle nakit vakfını kamuoyunda daha iyi tanıtabilmek için kamuyla sosyal ilişkiler kurmak.

Vakıf müessesesinin çok zor olan görevine bağlı olarak, vakıf müessesesinde çalışan insan kaynaklarının gerçekten vakfı düzgün ve doğru bir şekilde yönetmeyi isteyen ve yeterli kabiliyete sahip kişilerden oluşması gerekmektedir.

2. Muhasebe Yönü

En basit anlamıyla muhasebe, ticari olsun ya da olmasın finansal faaliyetlerin belirli bir amaç için kayıt altına alınması eylemi olarak anlaşılabılır. Bir işletmenin temel amaçlarına ve faaliyet biçimlerine göre muhasebe ikiye ayrılabilir; *Birincisi*, kâr amaçlı organizasyonlar için muhasebedir; bunlar genellikle hem hizmet satan hem ticaret yapan hem de imalat şirketleri olan ticari şirketler tarafından temsil edilir. *İkincisi*, kar amacı gütmeyen kuruluşlar için muhasebedir; bu muhasebe türü, birçok vakıf servetini yöneten kuruluşlar ve tüzel kişiler dahil olmak üzere her düzeydeki devlet kuruluşları (şehri, il, ilçe vb.), eğitim kurumları, kitle ve sosyal kuruluşlar tarafından temsil edilmektedir. Bu nedenle, vakıf nesnelerini güçlendirme amacının beklendiği gibi yerine getirilebilmesi için verimli vakıf yönetiminde bu muhasebe eylemine çok ihtiyaç vardır. Ayrıca gerek amaç açısından gerekse teknik yöntem açısından şeriat esaslarına daha yakın görülen muhasebe taleplerinin neler olduğuna dikkat etmelidir.

3. Denetleme Yönü

Denetim, yetki veren tarafa sorumluluk arz edilmesiyle belirli tarafların sorumluluk üstlenmesinin bir tezahürüdür. Genellikle vakıf kurumları bağlamında insanların refahı için maksimum fayda sağlanabilmesi ve imkanları sınırlı olanlara yardım

edilebilmesi için bir veya birkaç vakıf varlığını yönetmek için oluşturulurlar. Denetim sürecinde, şu an için geleneksel denetim amaç ve prosedürleri kullanılabilse de, şeriat ilkeleri ihlal edilmemelidir. Ancak burada İslam hukukuna uygun olmayan kısımların varlığının azaltılabilmesi amacıyla bir an önce iyileştirmeler yapılması için çaba gösterilmesi gerekmektedir.

Vakıf nesnesi olarak kullanılabilecek en likit varlık olan para, vakıf yönetimine yeni bir bakış açısı kazandırmaktadır. Nakit vakıf yönetimi, diğer vakıf varlıklarına kıyasla daha geniş faydalar sağlamaktadır. Nakit vakfı olarak paranın faydaları arasında şunlar yer almaktadır (Nasution, 2005) :

1. Nakit vakfı, toplumun geneli tarafından uygulanması en kolay vakıftır, çünkü vakıf yapabilmek için zengin olmaya gerek yoktur. Nakit vakıf, toplumun ulaşabileceği en küçük itibari değerden tahsil edilebilir.
2. Nakit vakıf aracılığıyla, güçlendirilmesinde sorun yaşanan boş arazi şeklindeki vakıf varlıkları, imar yoluyla güçlendirilebilir veya tarım arazisi olarak kullanılabilir.
3. Müslüman topluluklar, eğitim finansmanında bağımsızlıklarını artırabilir ve sınırlı devlet fonlarına bağımlı kalmazlar.
4. Nakit vakfı, Endonezya'daki işletmelerin dünyasına hakim olan küçük işletmeleri güçlendirebilir. Toplanan vakıf parası yani kâr, sosyal faaliyetlerde kullanılacak bir kar paylaşım planı ile küçük işletme sahiplerine dağıtılabilir.
5. Nakit vakfı İslami bankacılığın gelişmesine yardımcı olabilir.

Nakit vakıfların işletme sermayesi olarak tahsis edilmesi, nakit vakıf kurumlarının işletme sermayesi olarak nakdi kredi sağlayan diğer finansal kurumlarla benzer özelliklere sahip olduğu görüşünü doğurmaktadır. Nakit vakıf kurumlarında ve diğer finans kurumlarında gerçekleştirilen sermaye tahsisindeki temel fark, bankanın topluma tahsis edilmek üzere halktan fon toplamasıdır. Bu arada vakıf kurumları bir kişiden fon tahsis eder ve bu fon sermaye olarak kullanılmak üzere topluma tahsis edilir. Sermaye getirisi

açısından banka, girişimcinin veya sermaye borçlusunun krediyle faiz ödemesini istemektedir. Nakit vakıf kurumlarında ise girişimciler işletme kârlarını sermayeye ek getiri olarak tahsis etmekte ve bu kârlar dini ve sosyal amaçlarla kullanılmaktadır (Çizakça, 1998).

1.3. Vakıflar ve STK

STK, Sivil Toplum Kuruluşu anlamına gelmektedir. Evrensel olarak kabul edilmiş bir tanım olmamasına rağmen, bir STK, hükümetten bağımsız olarak çalışan, sosyal bir misyona sahip gönüllü bir grup veya kurumdur. STK'lar, dünyanın her yerinde bulunmaktadır ancak her ülkede farklı özelliklere sahip olan kuruluşlardır, çünkü bir STK'nın kurulması, her ülkede belirtilen gereklilikleri, yasalara uygunluğu, izin verilen faaliyetleri, izleme ve denetlemeyi sağlamalıdır. STK'lar ayrıca Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşlar, Sivil Toplum Kuruluşları, Vatandaş Sektörü Kuruluşları, Taban Destek Kuruluşları ve Devlet Dışı Aktörler olarak da adlandırılmaktadır. Ayrıca bağımsız sektör, gönüllü sanayi ve sivil toplum gibi terimler de kullanılmaktadır (NGOSource, 2022).

Bazı araştırmacılar, STK'ları gönüllülük, kendi kendini finanse etme, özerklik ve paylaşılan değerler ve kurallar yoluyla benzersiz hale getirilmiş organize sosyal yaşam olarak görmektedir. STK'lardaki bireyler, fikir alışverişi yoluyla fikir ve çıkarlarını ifade etmek için toplu olarak çalışmaktadır. Ayrıca hükümetten haklarını talep etmek ve yaptıklarından hükümeti sorumlu tutmaktadır. Dünya Bankası, STK'ları "acıları hafifletmek, yoksulların çıkarlarını desteklemek, çevreyi korumak, temel sosyal hizmetler sağlamak veya toplumsal kalkınmayı üstlenmek için faaliyetlerde bulunan özel kuruluşlar" olarak tanımlamaktadır (World Bank, 1995).

STK'lar aşağıdaki tabloya göre sınıflandırılmaktadır:

Tablo 1. 1 STK Sınıfları Tabloları

Organizasyon Türü	Durum	Örnekler
-------------------	-------	----------

Gönüllü Kuruluşlar (Voluntary Organizations)	Yararlanıcılar arasında bir bağlantı olmak ve esas olarak üyelerinin çıkarlarını güvence altına almakla ilgilenmektedir	Kümes Hayvanları Dernekleri, Ürünlerin Pazarlaması veya Çevrenin Korunması gibi Ekonomik Faaliyetleri Olan Dernekler
Köklü Kuruluşlar (Grass Roots Organizations)	Kendi kendini finanse eden kuruluştur ve demokratik olarak üyelerine hizmet etmek ve bunların yönetiminden sorumlu tutulmak ve faaliyetlerini toplu olarak değerlendirmektedir	Sendikalar, örneğin Mühendisler, İşçiler ve Kadın dernekleri.
Hayır Kuruluşları (Charitable Organizations)	Hayırsever yardımları ülke içinde ve dışında yayarlar ve kamu yararına ilgi göstermektedir	Yardım kuruluşları, Hayır kurumları, Zekat Komiteleri.
Özel servis kuruluşlar (Organizations which make up for the shortage in services)	Engelli veya uzak bölgelerin ihtiyaç duyduğu hizmetleri genişletmeye çalışmaktadır	Çocuk Dernekleri, Engelli Dernekleri.

Kaynak : (Omar, 2013)

Devlet vakıf yönetimine müdahale etmeden önce vakıf yönetiminin Nâzırın elinde olduğunu görürlerse vakıf kurumlarının STK'ların bir parçası oldukları söylenebilir. Vakıflar hayır kurumları olarak sınıflandırılabilir çünkü bu kurumlar hayır işleri yürütürler ve tüm faaliyetleri hayır yapmaya yöneliktir. Ayrıca, vakfın sağladığı mal varlığı da hayır işlerinin yürütülmesine adanmaktadır. Vakıf kurumları da sivil toplum kuruluşu olarak sınıflandırılır çünkü vakıflar Nâzır'ın yetkisi altında bağımsız olarak yönetilir, devletin fıkıhta belirtilen durumlar dışında müdahale etmemesi ve ayrıca hakimnin herhangi bir

geçerli ve inandırıcı sebep olmaksızın atanan bir Nâzır ve Mütevellî'yi görevden alamamaktadır.

Vakıf kurumları da faaliyetleri sosyo-ekonomik amaçlara yönelik olduğu için sosyo-ekonomik yönün bir parçası olarak sınıflandırılır. Vakıf da tıpkı sigorta şirketleri ve kooperatifler gibi ticari olarak yönetilen bir kurumdur. Öte yandan, vakıf bir vakıf kurumu olduğu için kar amacı gütmeyen kuruluşların bir parçası olarak kabul edilemez, çünkü kazançlar vakıf amacıyla dağıtılmaktadır.

1.3.1. Vakıf ve STK Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar

Vakıf ve STK'lar arasındaki işbirliği veya ayrılık nedenlerini değerlendirmek için öncelikle iki kurum arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları öğrenmelidir. Aşağıdaki benzerlikleri ve farklılıkları açıklanmaktadır :

1. Kanuna Uygun Olması

Hem STK'lar hem de vakıflar, kurum içinde meydana gelen suistimalleri veya anlaşmazlıkları yönetmek için kullanılan zaman ve yerde yürürlükte olan yasalara göre kurulmaktadır. STK'lar, STK'lara faaliyetleri üzerinde dava açma hakkı veren bir yasaya göre kurulmaktadır. Vakıflara gelince, hukuk vakfiyede düzenlenir ve vakıf faaliyetlerini yasallaştırmak için hakimın kararı kullanılmaktadır.

2. Şeffaflık

Vakıf ve STK'larda yaygın olarak bulunan ana faktör, finans ve yönetimde şeffaflıktır, böylece kurumun her faaliyeti her zaman kontrol ve denetime tabidir. Şeffaflık, tüm faaliyetlerde dürüstlüğü ifade eder, böylece soruşturma organları tarafından kurumun incelemelerini sağlamak için kullanılmaktadır

3. Kamu Hizmeti

Vakıflar ve STK'lar, yoksullar, muhtaçlar, özel ihtiyaçları olan insanlar gibi dezavantajlı gruplara karşı aynı ilgiye sahiptir. Bu kurum, yaşam standartlarını iyileştirmek için sosyal yardım sağlamaya çalışmaktadır.

4. Amaç : Sosyal Gelişimi

STK'ların ve vakıfların amacı sosyal gelişimdir. Sosyal gelişimi tüm kurumsal faaliyetlerin ölçütüdür ve tüm faaliyetler bu hedeflere ulaşmak için yönlendirilecektir. Her kurumun temel hedefi sosyal gelişimi olmak üzere eğitim, insanlık, sağlık vb. alanlara odaklanmak gibi aynı sosyal gelişimi hizmetlerine sahiptir.

5. İdari ve mali özerklik

Devlet müdahalesinden önce, vakıf, tüm faaliyetlerden ve denetimden sorumlu olan nâzır tarafından yürütülen iyi bir idari özerkliğe sahipti, devlet idaresini yürütmekle görevli nâzır ve mütevelliler, vakıf kurucusu tarafından mutlak yetki ile atanmıştır. STK'lar ayrıca finans ve yönetimde özerk olarak yönetilmektedir. STK'lar bir devlet kurumu ve tek bir kişi tarafından değil, yaptığı iş karşılığında maaş almayan bir denetim kurulu tarafından düzenlenmektedir. Bu özerklik eşitliği, vakıf ve STK'lar arasındaki karşılıklı ilişkiyi güçlendirmektedir.

STK ve vakıf arasındaki fark aşağıdaki gibi açıklanmaktadır:

1. Niyetler

Vakıflar, Allah'a yakınlaşmak, STK'lar ise dünyevi ve tamamen yerel halkın veya toplumun menfaatini gözetmek, üyelerin veya toplulukların çıkarlarını korumak ve daha iyi kaynaklara ulaşmak amacıyla kurulmaktadır. Bu farklılık olsa bile kurumlar arası ilişkileri çok fazla etkilemeyecektir.

2. Kuruluş İzni

Bir STK kurmak için, STK'nın kuruluşunun ilgili merci tarafından onaylanabilmesi için ilgili makamlardan bildirimde bulunarak ve belgeler ibraz ederek izin alınması gerekmektedir. Vakıfta kuruluş iznine gerek yoktur. Ancak modern hukukta, vakfın menfaatlerini korumak için vakıf varlıklarını ve vakıf kurumlarının sürdürülebilirliğini koruyan yasalar vardır.

3. Yönetim

Bir STK'nın yönetimi, kurumun performansını yönetmekten ve denetlemekten sorumlu olan birkaç kişiden oluşan bir yönetim kurulundan oluşmaktadır. Vakıfta ise mütevellî bir veya birden fazla kişiden oluşabilmesine rağmen, genellikle sadece bir kişi tarafından yapılmaktadır.

4. Etkinlik Süresi

STK'ların sınırlı faaliyetleri vardır ve zamana bağlı veya idari makamların onayına tabidir. Vakıf sınırsız faaliyetlere sahiptir. Vakıf faaliyetlerinin bir süresi olmaması için genellikle vakıf, ebedî faydalar temelinde kurulmaktadır.

5. Finansal Kaynakların Hareketliliği

Hem vakıf hem de STK kendi kaynaklarına bağlıdır, ancak vakıf, varlıklar uygun şekilde yatırıldığı sürece sürdürülebilir kaynaklar ve getiriler ile karakterize edilmektedir. STK gelirleri ise genel sosyal koşullara, vergi muafiyetlerine ve üyelerin kendilerine verilen coşku ve desteğe göre değişkenlik göstermektedir.

6. Denetim Kapsamı

Vakıf denetimi, hakimler ve ayrıca halk tarafından onaylanacak olan nazır tarafından gerçekleştirilir. Bu arada, STK denetimi yönetim kurulu ve ilgili resmi makamlar tarafından yürütülmektedir.

7. Dağıtım Politikası

Vakıf, vakıf kurucusu tarafından verilen hükümlere dayalı olarak faaliyetlerden elde edilen kârları dağıtma politikasına sahiptir. Bu dağıtım politikası, bir hakim tarafından öngörülmedikçe, yararlanıcının artık buna ihtiyacı olmadığına bile zamanın geçmesiyle değişmez. Öte yandan, STK'lar, kurumun genel amaçlarını gerçekleştirmenin daha kolay olabilmesi için faydaları dağıtma konusunda esnekliğe sahiptir.

8. Vergi Muafiyeti

STK'lar için vergi muafiyetleri, bu kurumların hedeflerini gerçekleştirmeleri için uygun ve sürdürülebilir destek sağlamaktadır. Bu vergi muafiyetinin tanınmasının temel

nedeni, modern toplumun bu kurumların, devletin kısmen veya tamamen yapamayacağına inanılan faaliyetleri geliştirmesine ve gerçekleştirmesine yardımcı olma menfaatidir. Vakıf sistemi bu muafiyetten yararlanmadığı gibi her türlü vergiden de muaf değildir. Bazı modern vakıf kanunları, vakıfları harç ve vergilerden muaf tutma eğilimindedir.

1.3.2. Bağlantı Sebepleri ve Garantileri:

Vakıf kurumları ile STK'lar arasındaki benzerlik ve farklılıklara dayanarak, kurumun amacının aynı olduğu, yani toplumsal gelişme düşünüldüğünde bu iki kurum arasındaki ilişkinin çok önemli olduğunu göstermektedir. Vakıf ve STK'lar arasındaki ilişkiyi geliştirmenin nedenleri şunlardır: (Omar, 2013):

1. Harcamaların Azaltılması ve Vakfın Ekonomik Etkisinin Artırılması

STK'lar, harcamaları kırmaya ve harcamaları artırmaya yardımcı olabilecek varlıklara verimli bir şekilde harcama yapma yeteneğine sahiptir (UNDP, 1993). Sosyal kalkınmada mevcut varlıkları maksimize etmek için harcama verimliliğine ihtiyaç vardır. Bu neden, STK'lar ve vakıflar arasındaki ilişkilerin geliştirilmesini haklı çıkarmaktadır.

2. Vakıf Faydalarının Dağıtımını artırması

STK'lardan yardım almak, vakfın dağıtıcı etkisini yoğunlaştırır ve böylece faillerin ödülünü iki katına çıkarmaktadır. STK'lar, özellikle yoksul kategoriyle ilgilenenler, bağışçılar ve yararlanıcılar arasında etkili bir bağlantı olmaktadır (World Bank, 1990). STK'lar gibi diğer tarafların uzmanlıkları ve deneyimleri aracılığıyla vakıflara dahil edilmesi, sosyal kalkınma üzerinde etkisi olan vakıf bilincini artırmaktadır. Vakıf personeli, farklı bakış açılarından diyalog ve öğrenme için daha iyi fırsatlar da bulmaktadır. Vakıfların, ihtiyaç sahiplerine ihtiyaçlarını karşılamak için fırsatlar bulmalarını sağlayan verimli projeler şeklinde geliştirilmesi, nakit dağıtımından daha iyidir. Bunun vakfın dağıtıcı etkisini artırması beklenmektedir. Bunun, vakfın dağıtıcı etkisini yoğunlaştırması ve güçlendirme programları ve faaliyetleri yoluyla vakfın yoksullara konsantre olma yeteneğini artırması beklenmektedir. Bu nedenle STK'lar,

geniş bir coğrafi kapsama sahip oldukları için vakıfların yararlanıcılara ulaşmasına yardımcı olacaktır.

3. Sürdürülebilirlik

Vakıf yönetimine STK katılımı, STK faaliyetlerini vakıfla bütünleştirerek vakıf yönetiminin sürdürülebilirliğine katkıda bulunmaktadır. Ayrıca STK'lar faaliyetlerinin sürekliliğini korumak ve yerel kaynakları bu faaliyetleri desteklemek için harekete geçirerek vakıf yararlanıcılarına ulaşabilmektedir (World Bank, 1998).

4. Kalkınmanın Rolünde Vakfın Etkinliğinin Artırılması

Vakıflar ile STK'lar arasındaki bu iletişim çağrısı, devlet egemenliğindeki vakfın zayıflığından ve Müslümanların onayını alması ve kalkınmada daha etkili olması için STK'lardan yardım alma ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Bir zamanlar devlet tarafından kontrol edilen vakıf, artık önemini sosyal etki ve kalkınma açısından göstermektedir. Vakfın ana ilgisi, hükümet düzenlemelerine ve devlet bütçesine bağlı kalmaya kaydırılmaktadır. Vakfın sosyal etkisi devlet kontrolünün ardından azalmaktadır, çünkü toplumun değişen ihtiyaçlarını ve özellikle dezavantajlı ve yoksul kategorilerin ihtiyaçlarını karşılamaktan çok geleneksel yardımlarla sınırlıdır.

STK'lar ile vakıf ilişkileri, hizmetlerinden yararlanmak ve seçkin alanlarda onlarla işbirliğini geliştirmek etkili bir katkı sağlamak ve vakıfları yöneten bazı engelleri ve parametreleri aşmalarına yardımcı olmaktadır. Bu ortak çabalara, ortak çabalar ve farkındalık ve planlamaya dayalı aydınlanma ile sağlanabilecek toplumsal değişime öncülük etme ve izlenen gelişimi gerçekleştirmede etkin bir rol vermesi beklenmektedir.

5. Vakıf Kurumlarına Güveni Artırması

STK'lar ve vakıf arasındaki ilişki, devletin vakıf yönetimine müdahalesi ve insanları vakfi yeniden kurmaya teşvik etmesi nedeniyle azalmakta olan vakıf kurumlarına halkın güvenini artırmada fayda sağlayacaktır, devlet müdahalesi vakıf yönetimini sınırlama eğilimindedir ve ayrıca vakfın rolünü sosyal kalkınmada azaltır. Dolayısıyla STK'lara geçiş vakıf faaliyetlerini daha şeffaf ve inandırıcı hale getirecektir.

6. Coğrafi Genişleme

Coğrafi genişleme, toplumsal kalkınma için topluma dağıtılacak faydaları yaygınlaştırmayı amaçlar. STK'lar ve Vakıflar arasındaki iletişim, bu kurumların maksimum fayda sağlayabilmesi için çok gereklidir. Vakıf kurumları yüksek maliyetler nedeniyle coğrafi genişlemede zorluk çekmektedir. Bu nedenle özellikle ihtiyaç sahiplerine ulaşabilecek STK'lara ihtiyaç vardır.

7. Uzmanlık

STK'lar çoğunlukla belirli bir amacı gerçekleştirmek, belirli bir kategoriye veya belirli bir yere hizmet etmek için kurulmaktadır. Bu, onu yararlanıcılara yakın hale getirir ve ihtiyaçlarını karşılayabilir ve sorunlarını belirlemektedir. Küçük projeler ve hak sahipleri arasında uyuşmazlık çözümü gibi vakfın yapamayacağı özel faaliyetler yürütmektedir. Bu yararlanıcılara olan yakınlığa bağlı olarak, STK'lar genellikle projelerin yerel doğasının oldukça farkındadır.

1.4. Bu Konuyla İlgili Çalışmalar

Burada konumuzla ilgili bazı çalışmalara yer verilecektir: Yasin Diniz'in yazdığı *Günümüz Katılım Bankaları Uygulamaları ile Osmanlı Dönemi Para Vakıfları Uygulamalarının Mukayesi* (2021) başlıklı tez Osmanlı dönemindeki nakit vakfını, vakıf dönemini, vakfın güçlendirdiği cemaati, finansı ve vakıf uygulamalarını incelemektedir. Bu araştırma, verilerinin Osmanlı dönemindeki İslami bankacılık örneklerinden ve nakit vakfı literatüründen geldiği nitel bir araştırmadır. Kaynaklar bilimsel olarak araştırılmakta ve daha sonra ilişkisel araştırma yöntemleri ile karşılaştırmalar yapılmaktadır.

Bu araştırma, Osmanlı dönemindeki nakit vakfının pratikte ulusal ve bölgesel ölçekte mali uygulamalara sahip olduğunu ve nakit vakfının ekonomik olarak uygulanmasındaki eylemlerin İslam hukukuna göre işlediğini açıklamaktadır. Ayrıca, nakit vakıf finansmanı uygulaması, Türkiye'deki İslami bankacılığın bu dönemdeki finansal uygulamasıyla da benzerlikler taşımaktadır. Osmanlı dönemindeki para vakıfları ile bu dönemdeki İslami bankacılık arasında bulunabilecek ilk benzerlik, işlemlerde ve

tüm mali faaliyetlerde faizin yasak olmasıdır. Bu araştırmada tespit edilen gerçeklik, Osmanlı nakit vakfının bölgesel kapsamda önemli faydalar sağladığı, Osmanlı nakit vakfı müessesesinin kurulduğu alanlarda sosyal faaliyetler gerçekleştirerek ve işbirlikleri kurarak toplumsal kalkınmaya önemli katkılarda bulunmaktadır. Bu arada, İslami bankacılık bugün hala ülke ekonomisine katkıda bulunmaktadır.

Halime Önk tarafından yazılan Osmanlı Dönemi Para Vakıflarıyla Günümüz Katılım Bankalarının Karşılaştırılması başlıklı tez (2015), önceki araştırmalardan ve diğer raporlardan elde edilen ikincil veri olarak literatür taramasını kullanan nitel bir araştırmadır. Bu araştırma, Osmanlı dönemindeki nakit vakıf kurumları ile bu dönemde Türkiye'deki İslami bankacılık arasındaki benzerlik ve farklılıkları incelemektedir.

Bu tez, Yasin Diniz'in Osmanlı döneminde nakit vakfı kurumunun, dönemin bölgesel finans sisteminin önemli bir organizasyonu olduğunu belirten teziyle aşağı yukarı aynı olan bir açıklama sunmaktadır. Osmanlı dönemindeki nakit vakfı kurumlarının işleyiş sistemi ile mevcut dönemdeki İslami bankacılık, özellikle fon tahsisi alanında benzerlikler göstermektedir. İkisi arasındaki fark, bu fonların yönetiminin etki alanında yatmaktadır. Nakit vakıfları, sosyal ve dini alanlarda bölgesel kalkınmaya katkıda bulunurken, fon ihtiyacı olanların haklarını koruyarak tefecilik ve faizin önüne geçmektedir.

Ayrıca Yakup Özserağ'ın yazdığı tez (2019), “Osmanlı Para Vakıfları ve Türkiye Vakıflar Bankası” örnek alarak (1826-1954) 1954 yılında vakıf bankalarının kurulduğu tarihe kadar olan Osmanlı dönemindeki nakit vakfının gelişimini detaylı bir şekilde incelemiştir. Araştırmada vakfiye adı verilen vakıf kayıtları hakkında ayrıntılı literatür kullanılmış ve bunları coğrafi konumlarına göre tasnif etmiştir.

Bu araştırma, Osmanlı döneminde Anadolu'daki toprakların çoğunun vakıf arazisi olduğunu açıklamaktadır. Bu araştırmada asıl ele alınan dönem ise 1826-1926 yılları arasını kapsayan süreçtir. Bu araştırmanın özel bir bölümü, Osmanlı ekonomisinin ve maliyesinin nasıl geliştiği ve değiştiği üzerine yapılan çalışmalardan oluşmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti kurulduğunda devlet hukukundan vakıf kavramı kaldırılmıştır. Bu

nedenle, biriken vakıf varlıklarını düzenlemek için 1954 yılına kadar kurulan bir nakit vakfı idaresi kurulmuştur. Ayrıca hükümet, vakıftan elde edilen fonları ve insan kaynaklarını kullanan bir vakıf bankası kurmuştur.

Betül Aşar (2011) tarafından “Hukuk Tarihinde Para Vakıfları Ve Bu Vakıfların Finansman Kaynağı Olarak Kullanılması” başlığıyla gerçekleştirdiği araştırma, nakit vakıflarının Müslümanlara yönelik gerçekleştirdiği finansman uygulamalarına odaklanmaktadır. Bu araştırma, literatür kaynaklarındaki bulguları açıklayan nitel bir araştırmadır. Ayrıca bu çalışma, mevcut finans kurumlarının nakit vakfa yönelik yapmış oldukları faizsiz finansmanı adapte edebilmeleri için bir alternatif çözüm önerisi sunmaktadır.

Bu çalışma, özellikle din tarafından Müslümanlara emredilen kredi faizinden kaçınmak için toplumun ekonomisini iyileştirmek amacıyla nakit vakfının bir finansal kurum haline getirilebileceğini açıklamaktadır. Kredi faizi uygulamasından kaçınmak için nakit vakfı, karz-ı hasen, mudarabe, bidaa, muamele-i şer’iyye, bey’i istiğlâl, müşareket, akara tebdil ve îcar dahil olmak üzere çeşitli finansman planları kullanılmaktadır.

Bu sistem üzerinden gerçekleştirilen finansman uygulaması, topluma finansman açısından sunulan nakit vakfının yerini almakta olan katılım bankaları tarafından sürdürülmekte ve genellikle bu katılım bankaları işlemlerinde murabaha ve mudarebe programları kullanılmaktadırlar. Bu çalışma, nakit vakfının birçok ihtilafı olmasına rağmen, o dönemde Müslümanların faizsiz finansman ihtiyaçlarını karşılayan bir kurum haline geldiği sonucuna ulaşmaktadır.

Öznur Dağcı Coşkun, “Evkâf-ı Hümayûn Nezâretinden Vakıflar Genel Müdürlüğüne: Vakıflarda Denetim” (2018) başlıklı araştırmasında vakfın hukuki açısına ve özellikle nakit vakfının denetim yönüne odaklanmaktadır. Bu çalışma, Osmanlı döneminden günümüze kadar uzanan vakıf teftiş aşamalarını açıklamayı hedeflemektedir.

Bu çalışma, Osmanlı döneminden sadece birkaç vakfın günümüze kadar ayakta kalabildiğini ve bunun çeşitli sebeplerden kaynaklandığını ortaya koymaktadır. Vakıf varlıklarının kaybının en yaygın nedenlerinden biri, yetersiz yöneticilerdir. Diğer bir

sebepler de yetkililerin vakıfları gerektiği gibi kontrol etmemesi, bunun sonucunda vakıf varlıklarında usulsüzlük ve yolsuzlukların ortaya çıkması ve ekonomik ve siyasi krizler gibi vakfın sürdürülebilirliğini olumsuz etkileyen durumların belirmesidir. Bahsi geçen bu durumlar, hükümetin vakfın yönetimine olan güvenini kaybetmesi nedeniyle toplum tarafından vakfın terk edilmesine sebep olmaktadır.

Tanzimat döneminde devlet idaresi, Evkaf-ı Hümâyûn Nezareti tarafından yönetilen vakıf yönetimi de dahil olmak üzere tek bir idarede toplanmıştır. Amaç, vakfın denetlenebilmesini sağlamak ve vakıf yöneticilerinin keyfi hareket etmelerini önlemektir. Ancak Osmanlı İmparatorluğu, zor ekonomik zamanlarda hükümetini yönetmek için vakfi bir gelir kaynağı haline getirmiştir. Öyle ki Evkaf-ı Hümâyûn Nezareti'nin kurulmasına rağmen vakfın kötüye kullanımı ve yolsuzluklar hala devam etmektedir. Bu nedenle vakıf kendi kendini yönetme gücünü yitirmiştir ve sonunda kendini kötü bir vaziyet içerisinde bulmuştur.

Betül Bahşi tarafından yazılan “Evkaf-ı Hümayun Müfettişliği Mahkemesi Kayıtlarına Göre Para Vakıfları Ve İşleyiş Tarzları” (2019) başlıklı araştırma, vakıf sermayesini, yönetimini ve aynı zamanda murabaha kârının elde edilmesini, vakfın oluşturulması amacıyla belirlenen vakıf hedefleri için analiz etmeye çalışmaktadır. Mevcut vakfiye kayıtları incelenerek Evkaf-ı Hümayun Müfettişliği Mahkemesi'nde kayıtlı vakıflar üzerinde inceleme yapılmaktadır.

Bu çalışma, ticaretin gelişmesi sırasında nakit vakfının piyasa nakit ihtiyaçlarının karşılanmasında çok büyük bir rol oynadığını açıklamaktadır. Nakit vakfı, sermaye birimlerinin oluşmasında ve üretimin artmasında önemli bir işlev görmektedir. Nakit vakfı, işletme sermayesine ihtiyaç duyan ve doğrudan vakıf tarafından belirlenen borç verme düzenlemelerine sahip tüccarlara faizsiz kredi sağlamaktadır.

Bu çalışma, Evkaf-ı Hümayun Müfettişliği Mahkemesi kaydında 1606-1650 döneminde her bir vakıf için düşünülen murabaha üzerinde, farklı bir getiri oranı uygulaması bulunduğunu ortaya koymaktadır; 19 vakıfta %10, 2 vakıfta %12,5 ve 4 vakıfta %15 olarak bu oranlar gözlemlenmektedir. Bu hükümde mütevellî, öngörülen

şartların üzerinde getiri oranını belirleyemez. Borcun ödenmesi sırasında Murabaha hükümlerinden elde edilen kazançlar vakfiyede düzenlenen amaçlara tahsis edilmektedir.

Rusydiana ve Devi tarafından “Analitik Ağ Sürecini (Anaytic Network Process) Kullanarak Endonezya'da Nakit Vakfı Geliştirmenin Detaylandırılması” (2018) nakit vakıf fonlarının yönetimi üzerine yürütülen araştırma, Endonezya'daki nakit vakıf fonlarının yönetimi ile ilgili genel sorun yönlerinin şu şekilde olduğunu belirtmektedir. öncelik sırasına göre: birincisi, güven sorunları (güven alt kriter sorununun bir numaralı önceliği, bağışçı güveninin olmamasıdır). İkincisi, şeriat sorunu (vakıf sözleşmesinin yerine getirilmemesi). Üçüncüsü, insan kaynakları sorunu (vakıf fonlarının zimmete geçirilmesi). Dördüncüsü, sistem sorunları (zayıf yönetim sistemi).

Nakit vakıf geliştirme sorununu çözebilecek nitelikte olduğu düşünülen öncelikli çözümler şeriat çözümlerinden (yani fon sağlamak için teberra' isminin değiştirilmesi), sistem çözümlerinden (düzenleyici desteklemesi/Vakıf kanunları), insan kaynakları çözümlerinden (vakıf ilgili eğitim) ve güven çözümleri (sosyalleşme). Ayrıca Endonezya'da İslam hukukunun uygulanmasının bir parçası olarak vakıf hukukunun uygulanması çabasında, hem yöneticilerin hem de kamuoyunun vakfın hukuki mekanizmasına ilişkin farkındalığının artırılması gerekmektedir.

Sulistyani, Asikin, Soegianto ve Sadono tarafından Endonezya'da Nakit Vakfının Uygulanması ve Geliştirilmesine İlişkin (2020) bir başka çalışma, nakit vakfı ile ilgili 2004 tarihli 41 Sayılı Kanunda düzenlenen nakit vakfı geliştirmeye yönelik kısıtlamaları ve çözümleri açıklamaktadır. Çözüm, Endonezya Vakıflar Kurulu ve bu durumda ilgili tarafların Nakit Vakıf Kabul Eden İslami Finans Kurumları olması ve nâzır'ın para vakıf kanununu ve topluma faydalarını sosyalleştirmeye devam etmesi gerekmektedir.

Diğer bir engel ise nakit vakıf yönetiminde nâzırın profesyonellik eksikliğidir, çözüm ise nakit vakfı yönetiminde profesyonel ve güvenilir olmak için nâzırın kalitesini arttırmaktır. Vakıf uygulayıcılarının para vakıflarını geliştirme konusundaki anlayış ve yetenek eksikliği, çözüm, başta Nâzır olmak üzere tüm vakıf uygulayıcılarının sinerjinin

yanı sıra vakfı profesyonel ve güvenilir bir şekilde yönetebilmeleri ve geliştirebilmeleri için yeteneklerini artırmaktır.

Choirunnisak tarafından Endonezya'da (2021) “Nakit vakıf yönetimi kavramı” üzerine yürütülen bir başka çalışma, nakit vakfın temel olarak İslami bankaları profesyonel nazır olmaya teşvik ettiğini açıklamaktadır. Vakıf mülkünün alıcısı olarak banka, parayı fayda sağlayan helal iş sektörlerine yatırabilir. Bir nâzır olarak bankanın kendisi, kazanılan kârın en fazla %10'u kadar ödül alma hakkına sahiptir. Para şeklindeki vakıf fonları, finansal varlıklara ve gerçek varlıklara yatırılabilir. Finansal varlıklara yapılan yatırımlar, örneğin hisse senetleri, tahviller, varantlar ve opsiyonlar şeklinde sermaye piyasasında gerçekleştirilir. Bu arada, gerçek varlıklara yatırım, diğerlerinin yanı sıra, üretken varlıkların satın alınması, fabrikaların kurulması, madencilik ve plantasyonların açılması şeklinde olmaktadır.

1.5. Metodoloji

Bu araştırmada, çeşitli kaynaklardan elde edilen verilerden betimsel bir yaklaşımla bilgi sağlamaya çalışan nitel bir yöntem kullanılmaktadır. Bu araştırmada kullanılan veriler, hem Osmanlı döneminde hem de Endonezya'da nakit vakfı yönetiminin uygulanmasına ilişkin önceki araştırmalar, kitaplar, raporlar ve diğer kaynaklardan oluşan bir literatür taraması şeklindeki ikincil verilerdir. Bu araştırmadaki veri analizi yöntemi, daha önce yapılan araştırmaların bulgularını açıklamak için kullanılan betimsel bir analiz yöntemidir. Ayrıca, farklılıkları belirlemek için durumları doğrudan birbirleriyle karşılaştırmak üzere karşılaştırmalı analizden de faydalanılmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

OSMANLI DÖNEMİNDE VAKIFLAR VE NAKİT VAKFI TARİHİ, GELİŞİMİ, VE YÖNETİMİ

Osmanlı medeniyetinde vakıf, toplumun elde ettiği zenginlikleri sadakatle halka sunan ve bu varlıkları yine toplumun yararına kullanan kurumlardır. Osmanlı dönemindeki vakıf kurumları, o dönemindeki sosyal hayatta çok önemli bir role sahiptir. Devlet mülkiyeti ve özel mülkiyete ek olarak, vakıf kurumlarının mülkiyeti de üçüncü bir kategoriye oluşturmaktadır. Vakıf; eğitim, sağlık, sosyal yardım, din, bayındırlık gibi hizmetleri sunan temel bir sosyal güvenlik kurumudur. Bu, finansal sistemin üçüncü alt unsurunu oluşturmaktadır (Tabakoğlu, 2013).

2.1. Vakıf Kavramı

Genel olarak vakıf, mülkiyetine sahip olunan (*Tahbis al Aslı*) malların bağışlanması ve bu mallardan faydalanılmasına izin verilmesi ile gerçekleştirilen bir ibadet şekli olarak tanımlanmaktadır. Varlığın sahipliğini terketmekteki amaç, bağışlanan nesneyi miras alınmayacak, satılmayacak, hediye edilmeyecek, rehin alınmayacak, kiralanmayacak vb. şekilde elde tutmaktır. Bu arada vakfeden veya bağışta bulunan kişinin istekleri doğrultusunda vakıf eşyası kullanımı gerçekleştirilmektedir (Nafis, 2009). İmam Şafi'i ve Ahmed bin Hanbel'e göre bu konunun açıklaması, vakıf uygulama prosedürü tamamlandıktan ve mükemmelleştirildikten sonra vakıf verenin vakfın mülkiyetinden vazgeçmesi şeklinde yapılmaktadır. Bundan sonra, vâkıf malvarlığının resmiyeti, vakıflar üzerindeki mülkiyetin devri gibi hiçbir eyleme sebebiyet veremez, vâkıf öldükten sonra bile mal varlıkları miras alınamaz (Sula, 2019).

İmam Azam'a göre vakıf, bir eşyanın mülkiyetini elinde tutmak ve vâkıfın fikir veya talimatlarını takip ederek bir dereceye kadar bu varlıkların faydasını topluma açmaktır (Bilmen, 1999). Buna göre vakıf, bir malın faydalarının bir veya birden fazla amaç için tahsis edilmesi ve vakıf malının mülkiyetinin ortak mülkiyet haline getirilmesi anlamına gelmektedir. Fıkıh kitaplarında vakıf, bir eşyanın Allah'ın mülkiyetine geçirilmesi ve bu varlığın menfaatinin toplum mülkiyeti haline getirilmesi anlamına gelmektedir. Diğer bir ifade, vakıf, Allah'a yaklaşmak amacıyla hem menkul hem de

gayrimenkul mülkiyetini topluma sunmak vasıtası ile pratikte uygulanan bir sözleşmedir. Uygulamada ve şartlarda yararlanılan vakıf malları, vâkıf tarafından belirlenir ve bu durum mutlak kalacaktır.

Sosyal ve ekonomik alanlarda vakıf, İslam tarihinde yüzyıllardır çok büyük rolü ve etkisi olan bir kurumdur. Vâkıf tarafından düzenlenen vakıf sözleşmesine göre vakfin satın alınamaması ve sadece belirli menfaatler için tahsis edilmesi için özel şartlar vardır. Diğer bir ifade ile vakıf, kişinin eşyalarının eğitim, sağlık, din vb. çeşitli amaçlarla kullanılması suretiyle Allah'ın rızasını kazanmak için yaptığı hayır faaliyetidir.

Vakıf kavramını oluşturan çeşitli terimler vardır: Vakfı kuran kişiye “vâkıf”, vakfedilen mala “mevkûf”, vakfin şartlarına göre vakfı idare eden kişiye mütevellî denir, yararlanan kişi mevkuf aleyh denir, vakfı denetleyen ve vakıf faaliyetinin vakfin şartlarına uygun olarak yürütülmesini sağlayan, ihmal ve suistimalin bulunmadığını temin eden kişiye ise nâzır denir; vakfin şartlarını, nasıl idare edileceğini ve ne şekilde yönetileceğiyle alakalı bilgileri kapsayan ve vakfa ait tüm hususları içeren belgelere “vesikaya” veya “vakfiye” ya da “vakıf senedi” denir.

Osmanlı döneminde, vakıf işleminin geçerli olmasını sağlamak için gerekli olan dört ana unsur vardır (Gülsoy & Engin, 2012) :

- a. Vakfeden (vâkıf), vakıf kuranlar için kullanılan bir terimdir. Vakfeden vakıf anlayışına sahip olmalıdır, eğer vakfeden tam olarak hareket etme bilincine sahipse, o zaman vakıf kurma kabiliyetine de sahiptir. Vakfeden, olgunluğa eriştiğinde ve bir yetişkin olarak akıllıca davrandığında vakıf kurmaya layık görülmektedir.
- b. Vakfedilen mal (mevkuf), vakıf yararına verilen mallara verilen isimdir. Osmanlı döneminde vakfedilen malları genellikle gayrimenkul vakıflar oluşturmaktadır ve menkul vakıflar sadece özel durumlarda bu varlıklara dahil olmaktadır.

- c. İrade beyanı, vakfedilen malvarlığının amacını açıkça izah etmelidir, vakfın amacı açık değilse veya dinin yasakladığı unsurlar varsa, vakfın geçersiz olduğu ilan edilir. Vakıf bağlamında bağlayıcı bir sözleşme yoktur, amacın sözlü olarak bildirilmesi geçerli kabul edilmektedir.
- d. Vakıftan yararlananlar (mevkuf aleyh), vakıftan faydalanan üçüncü kişilerdir. Kamu yararına olan vakıftan toplumdaki herkes faydalanabilir. Bu arada, özel amaçlara yönelik vakıflar için, ancak vâkfın hükümlerine bağlı olanlara fayda sağlanmaktadır.

İrade Beyanı, vakıf yönetiminin geliştirme esnasındaki amaçlarını, mevkûfun miktarını, mevkûftan elde edilen gelir miktarını, vakfın tespit edilenlere göre nasıl yönetileceğini ve diğer bilgileri içeren Vakfiye adlı bir vakıf belgesinde kayıtlıdır. Vakıfla ilgili esaslara bağlı olarak nazır, vakfiyede yazılı hükümlere bağlı olduğu için vakfiyeyi bağımsız olarak yönetemez (Çabuk, Saygılı, & Oğuz, 2018).

Genel olarak vakıf kavramında iki tür varlık vardır. İlk varlıklar, gayrimenkul olan arsa ve binalar gibi gelir getirebilecek varlıklardır (akarât-ı mevkûfe). Ayrıca nakit vakfı, gelir elde etmek için kullanılabileceğinden dolayı bu tür varlıklara dahil edilmektedir. İkinci tür varlıklar ise cami, medrese, hastane gibi belirli amaçlar için vakfedilen varlıklardır. Birinci tür varlık, belirli bir gelir elde etmek için işletilmektedir, gelir vakıf hükümlerinde belirtilen amaçlar için kullanılmaktadır (müessesât-ı hayriyye). Aslında eğitim hizmetleri, sağlık ve ayrıca dini faaliyetler de varlık yönetiminden elde edilen gelirle finanse edilmektedir (Akgündüz, 1988).

Vakıf sahipliği açısından vakıf iki şekilde sınıflandırılır. İlk vakıf kategorisi, padişah, hanım sultan, sadrazam, paşalar tarafından kurulan vakıflar da dahil olmak üzere devlete ait vakıflardır. Bu vakfa mazbut vakfı denir ve bu vakfı devletin seçtiği bir yönetici yönetir. Vakıf özel bir vakıf olsa bile, vâkıf ölürse ve vakfın kurucusunun yerine kimse geçmezse, yeni yönetici doğrudan hükümet tarafından seçilecektir. İkinci vakıf kategorisi, zenginler tarafından oluşturulan vakıflardır, başarılı memurlar veya ödül alan, arazi veya gayrimenkul sahibi olan askerlerdir. Bu vakıf türü, vakıf mülkünün işletilmesinden elde

edilen kira geliri veya kar payı veya vakıf kurucusunun sağladığı diğer gelirlerle finanse edilmektedir (Öztürk, 1983).

Vakıf kavramı eski çağlardan beri bilinmekte ve uygulanmaktadır. Ayrıca vakıf kavramı, İslam'ın ilk döneminden itibaren sadaka ve zekat gibi diğer hayır kavramlarıyla birlikte önem kazanmış ve bu ilkeler insanların hayatında önemli işlevler üstlenmiştir. Osmanlı döneminde vakıf, çeşitli alanlarda kendine özgü modellerle gelişmiş ve hem teoride hem de pratikte oldukça ilerleme göstermiştir (Akgündüz, 1988). Osmanlı döneminde Türk şehirlerinin şekillenmesinde ve gelişmesinde vakıf kurumları çok önemli bir rol oynamış ve insanların yaşamları üzerinde büyük etkileri olmuştur (Ülken, 1971).

Modern zamanlarda vakıf, batı toplumunun yaşamında bir ilham kaynağı haline gelmiştir; kültür, eğitim, sağlık ve diğer çeşitli sosyal sektörler gibi özel sektörün ilgilenmediği ve ayrıca kamunun da yeterli fona sahip olmadığı çeşitli sektörlerdeki boşlukları doldurmaktadır. Çünkü sosyal sektörde kar bulunmamaktadır. Bu nedenle vakıf, sosyal sektördeki faaliyetlerin artmasına yardımcı olabilecek kar amacı gütmeyen bir unsur olarak kabul edilmektedir (Baloğlu, 2000).

Vakıf, dönem, yararlanıcı, vakfın amacı, ekonomik öz ve yönetim şemasına göre çeşitli kategorilere ayrılmaktadır:

Tablo 2. 1. Vakıf Yönetimi Kategorileri

Dönem	Yararlanıcılar	Vakfedilen mal	Ekonomik değeri	Yönetim
• Muvakkat • Ebedi	• Aile • Kamu	• Menkul • Gayrimenkul	• Doğrudan • Verimli • Nakit	• Geleneksel • Yarı Profesyonel • Profesyonel

Kaynak : (Ascarya, Rahmawati, & Sukmana, 2016)

Çeşitli perspektifler açısından vakıf, farklı kategorilere ayrılabilir. Döneme göre muvakkat vakıf, vakıf bağışçısına iade edilebilen vakıflar ve sürekli vakıflar bu kategorileri oluşturmaktadır. Ebedi vakıf, süre sınırı olmayan ve kalıcı olan vakıftır. Yararlanıcılara bağlı olan aile vakfı, menfaatçileri başta vakıf bağışçılarının ailesi olmak üzere bu insanlara bağış edilen bir vakıf iken, kamu vakfı, menfaatleri herhangi bir özel alıcı olmaksızın kamuya dağıtılan vakıftır. Vakıflar, vakfedilen mala göre, binalar, arsalar ve diğerleri gibi gayrimenkul vakıflar olmak üzere iki kategoriye ayrılabilir. Bu arada para, taşıtlar, fikri mülkiyet ve benzeri varlıklar menkul mallar olarak kategorize edilmektedir. Ekonomik özü esas alan doğrudan vakıf, doğrudan cami, hastane, okul gibi dini ve sosyal faaliyetlere yönelik vakıftır; Verimli vakıf, reel sektörde kâr oluşturmak için bir yatırım aracı olarak geliştirilebilen; kazanç elde etmek üzere ve sosyal ve dini faaliyetler için fon kaynağı olarak yararlanılabilecek bir vakıftır; nakit vakıf, iş geliştirmek için faydalanılabilen faizsiz olarak fonların tahsis edilebileceği bir vakıftır.

Yönetim şemasında vakıf, geleneksel, yarı profesyonel ve profesyonel olmak üzere üç yönetim modeline ayrılmıştır. Geleneksel yönetimde vakıf sadece ibadet faaliyetleri ve cami, okul ve hastane gibi sosyal faaliyetler için kullanılır ve geleneksel yönetim genel olarak kar amacı gütmeyiz. Yarı profesyonel yönetim, bağışlanan camileri halka etkinlik salonu olarak kiralamak ve kira ücretlerinden kar elde etmek gibi mevcut vakıf varlıklarının yönetimindeki kar odaklı faaliyetler ile karakterizedir. Profesyonel yönetim ise, üretken vakıf yönetimi ile profesyonel Nazırlar tarafından işletilen karlı bir işletmeye dönüşen bir yönetimdir. Yarı profesyonel yönetim ve profesyonel yönetimde, ticari faaliyetlerden kar elde edilmektedir ve bu karlar dini ve sosyal amaçlarla dağıtılmaktadır.

2.2. Vakfın Tarihi Gelişimi

Tarihte, vakfın ilk kurulduğu zamanı gösteren kesin bir başlangıç noktası bulunmamaktadır. Ancak tarih, sadaka geleneğinin Hz. Muhammed'in zamanından çok önce gerçekleştirildiği bilgisini barındırmaktadır. İslamda, bu güne kadar Müslümanlar için ibadet yeri olarak kullanılan Kabe'nin yapımında ilk sadaka olayının Hz. İbrahim tarafından gerçekleştirildiği bilgisi bulunmaktadır (Akgündüz, 1988). Hz. Muhammed

zamanında, hicretin başlangıcındaki dönemde cami inşası gibi bazı vakıf faaliyetleri görülmektedir ve ayrıca Hz.Muhammed'in gerçekleştirdiği çeşitli örneklerle de rastlanmaktadır. Peygamberimiz bir hadisinde, mükafatı devamlı olan uygulamalardan birine de sadaka-i câriye denildiğini açıklamıştır. Bu terim, sürekli faydaları olan vakıf kavramını açıklayan bir işaret olarak anlaşılmaktadır (Yediyıldız, 1982).

Bu olaydan hareketle vakıf olarak tanımlanan ilk hayır faaliyetleri, Hz. Muhammed tarafından gerçekleştirilmiştir. Daha sonra bu uygulama sahabe ve vakıf yapabilen kişiler tarafından devam ettirilerek yaygınlaştırılmıştır. Sahabelerin vakıf yaparak İslam'ı yayma konusundaki güçlü kararlılığı, vakfin birçok ülkede yaygınlaşan uygulamalardan biri haline gelmesine imkan sağlamıştır. Ayrıca, Hz.Muhammed zamanında birkaç bilindik vakıf olayı vardır, Bunlardan birisi Hayber'de bir arsa alan ve Peygamber'e yön soran Ömer bin Hattab'ın vakfıydı, daha sonra kendileri "Aslını hapis ve semeresini tasadduk eyle" cevabını vermiştir (TDV İslam Ansiklopedisi, 2019).

Peygamber, Ömer'in yanı sıra Medine'de A'raf Şafiyah, Dalal, Barqah ve diğerlerinin bahçeleri de dahil olmak üzere yedi hurma bahçesi bağışlamış. Bahçeden elde ettiği gelirin bir kısmını ailesinin geçimini sağlamak için ayırmış, geri kalanını ise savaş atları, silahlar ve Müslümanların yararı için kullanmıştır. Fıkıh uzmanlarının çoğunluğu bu olaya vakıf denildiğini söylemektedir (Ahmad, 2019).

2.3. Nakit Vakıflar

2.3.1. Nakit Vakıflar Tanımı Ve Tartışmaları

Nakit vakfı, bağışçıların doğrudan veya diğer vakıflar tarafından hayır amaçlı olarak bir miktar para verdiği sosyal bir faaliyettir. Nakit vakfının, nakitten oluşan vakıf nesnesinin bir kısmı veya tamamı ile kurulan bir vakıf olduğu söylenmektedir (Çizakça, 1993).

Diğer finans kurumlarından farklı şekilde vakfin ana hedefi olan sosyal bir amaç vardır. Vakıf kurumlarında yürütülen faaliyetler kâr amacı gütmendiğinden, vakıf faaliyetlerinden elde edilen her türlü kazanç, vakfiyede öngörülen sözleşmeye göre sosyal

faaliyetlere tahsis edilecektir. Genel olarak finans kuruluşlarında ise yürütülen faaliyetler kârları artırmaya yöneliktir.

Nakit vakfı, uygulamaya konulan yeni hayır faaliyetlerinden biridir. Nakit vakfının uzun bir geçmişi vardır ve bir vakıf ögesi olarak paranın caiz olup olmadığı konusunda tartışmalar bulunmaktadır. Genel olarak o dönemde toplumda kabul gören vakıf şekli, ibadet için kullanılan binalar, hastaneler, medreseler gibi gayrimenkul varlıkların vakfedilmesidir. Bu durum, ebedi olması, eksilmemesi veya kaybolmaması gereken vakıf nesnesinin doğasına dayanmaktadır.

Vakıf varlığı türündeki para, taşınlar, üretim makineleri gibi diğer varlıklara ek bir menkul türüdür. Diğer tür ise binalar gibi geleneksel vakıflar şeklinde vakfi gerçekleştirilen gayrimenkul nesneleridir. Nakit vakfının uygulanması 15. yüzyıldan itibaren sorunsuz bir şekilde yürütülmektedir. Nakit vakıfları üzerindeki tartışma, Osmanlı döneminde nakit vakfının popüler hale gelmesi ve bu tür vakıf faaliyetlerine hakim olunmasıyla ortaya çıkmıştır. Dönemin tanınmış hukukçularından Molla Hüsrev'in öğrencisi olan Ahi Çelebi, savında, nakit vakfının o dönemde Osmanlı toplumunun bir örf olması nedeniyle, topluma nakit vakfına izin verildiğini ve popüler hale geldiğini ayrıntılı olarak açıklamıştır (Okur, 2005).

Osmanlı döneminde nakit vakıflarının uygulanmasında İmam Züfer'in görüşü esas alınmıştır. İmam Zufer, nakit vakfının sermayeye ihtiyacı olan insanlara mudarebe şemasında tahsis edilebilecek bir sermaye haline getirilebileceğini savunmaktadır. Mudarebe işinden elde edilen kazançlar daha sonra vakfiyede öngörülen sosyal amaçlar için tahsis edilir. Menkul kıymet, likit varlık veya para şeklinde değilse, o varlığın önce piyasada satılması gerekir, ardından satıştan elde edilen para Mudarebe planı ile işletme sermayesi olarak değerlendirilmektedir (Çizakça, 2004).

İmam Muhammed Eş-Şeybani, İmam Ebu Yusuf ve İmam Zufer dahil Ebu Hanife ve talebeleri arasında çeşitli görüş vardır. Bu görüşlerin bazılarını bilmek bizim için önemlidir, çünkü Osmanlı döneminde insanların çoğunluğu İmam Hanefi'nin öğretilerini

takip ederek ve onun ve talebelerinin görüşlerini hayatta yasal referanslar haline getirerek yaşamışlardır.

Tüccar olan Ebu Hanefi, ekonomik konularda geniş bilgiye sahiptir. Ebu Hanife'ye göre menkul mallar vakıf malı olarak kullanılamaz. Bununla birlikte, Ebu Hanife'nin İslam'daki sözleşme kavramıyla ilgili mudaraba, icara ve diğerleri gibi başka görüşleri de vardır. Bu görüşlerin bazıları, nakit vakıf varlıklarının geliştirmesi için temel olarak kullanılmaktadır.

İmam Ebu Yusuf ve İmam Muhammed Eş-Şeybani, Ebu Hanife'den farklı bir görüşe sahiptir. İmameyn, her ikisinin de dediği gibi, atlar, silahlar ve diğerlerinde olduğu gibi bazı durumlarda menkullerin de vakıf malı olarak kullanılabileceğini savunmuştur. Ebu Yusuf'un bazı durumlardaki menkul mal vakfının caizliğine ilişkin görüşü, nakit vakfına izin veren bir görüş olarak benimsenmiştir.

İmam Muhammed Eş-Şeybani, Ebu Yusuf'un görüşü doğrultusunda menkul varlıkların vakıf kurmak için sermaye olarak kullanılabileceğini savunmuştur. Bu, Ebu Hanife'nin, İslam'ın temel ilkeleriyle çelişmedikleri takdirde tüm toplum geleneklerinin veya örf ve adetlerinin toplumda yasal düzen haline geleceğini söyleyen görüşüne uygundur. İmameyn'in görüşüne ek olarak İmam Zufer, menkullerin ve hatta paranın da vakıf malı olarak kullanılmasına da izin vermektedir. Bu görüş, Osmanlı döneminde vakıf uygulamasının temel dayanağı olmuştur (Bulut & Korkut, 2017).

16. yüzyılın başlarında Osmanlı İmparatorluğu'nda şeyhülislam İbn Kemal nakit vakfının caiz olduğunu savunmuştur. Ona göre, bir kadı tarafından kurulan nakit vakfı, ileride karışıklık yaratmamak için başka bir kadı tarafından iptal edilmemelidir. İbn Kemal'in vefatından sonra Osmanlı döneminde nakit vakfının caiz olup olmadığı konusunda bir tartışma yaşanmıştır.

1545 ile 1547 yılları arasında Rumeli bölgesinde kazaskerliği yapan Çivicizade Muhiddin Mehmet Efendi'nin görüşüyle başlayan tartışma, nakit vakfının meşrutiyetini sorgulamış, hatta nakit vakfının uygulanmasını yasaklamıştır (Okur, 2005). Çivicizade, nakit vakfının geçersiz olduğuna dair bir fetva yazmıştır. Bu tartışma, nakit vakfının

kurulması lehinde görüş bildirmeye çalışan Ebussuûd Efendi zamanında şeyhülislam'a ulaşmıştır. Ebussuûd Efendi, tüm varlığıyla vakfın önemini vurgulamıştır. Vakıf kurumlarının kaldırılması devletin istikrarını sarsabilir çünkü vakıf kurumları topluma fayda sağlar ve devlet ekonomisinde stratejik bir yere sahiptir. Ancak mevcut tüm tartışmalara rağmen, nakit vakfı hala mevcudiyetini sürdürmektedir ve finansman açısından ve devlet ve dini otoritelerin yardımıyla toplumun ihtiyaçlarını karşılamaktadır (Önk, 2015).

Paranın vakıf malı olarak kullanılmasına destekleyen veya desteklemeyen âlimlerin görüşleri, onların bu fikirlerini destekleyecek kapasitede, karşıt düşüncelerle eşit güçteki delillere dayanan görüşlerdir. O dönemde şeyhülislam, nakit vakfının varlığının Osmanlı toplumunun hayatında özellikle ekonomik ve sosyal alanlarda çok önemli olduğu görüşüyle para vakıflarının uygulanmasına devam etme kararı almıştır.

Nakit vakfının faize dönüşmemesi için İslami kurallara uygun bir getiri oranı uygulamasının yürürlüğe sokulmasıyla, tatbik edilmesi gereken çeşitli düzenlemelerle birlikte nakit vakfı nihayet hayata geçirilmiştir. Nakit vakfı kaynaklı sermaye getirisi oranında uygulanan faiz oranı genellikle "onu on bir üzere" veya %10'dur. (Özcan, 2003). Ancak nakit vakfının topluma ve devlete çok büyük katkısı vardır. Ayrıca nakit vakfı, dini, sosyal ve ekonomik açıdan hizmetlerin sunulmasında önemli bir katkı sağlamaktadır.

Nakit vakfını destekleyen veya desteklenmeyen arasındaki farklılıkların altında yatan nedenleri iyi anlayabilmek için bu görüş farklılıklarının bir sınıflandırması yapılmaktadır:

2.3.1.1. Nakit Vakıflarını Destekleyenlerin Görüşleri

a. Ebussuûd Efendinin Görüşleri

Ebussuûd Efendi, Osmanlı döneminde devlet idaresi, maliye ve iktisat alanlarında kararlarını sık sık veren bir şeyhülislamdır. Nakit vakfının meşruiyeti konusunda en etkili figürlerden biridir. "Risale fi vakfi'l-Menkûl Ve'n-Nukûd" adlı eserinde para vakfı hakkındaki görüşlerini dile getirmektedir (Kurt, 1996).

Ebussuûd Efendi, Hanefi mezhebi müctehidlerinin görüşlerini tahlil ederek para vakfının caiz olduğunu ispat etmektedir. Bu görüş daha sonra para vakfının caiz olup olmadığı konusunda kesin sonuçlar çıkarmak için değerlendirilmektedir. Ebussuûd Efendi, para vakfında en önemli şeyin hukuk olduğunu savunmuştur. Risalesinde, nakit vakfını hukuk açısından temsil etmek için kullanılan çeşitli yolları ve nakit vakfının nasıl tescil edileceğini açıklamaktadır.

Kısaca Ebussuûd Efendi para vakfını üç aşamada açıklar. Birincisi, Ebu Henife'nin görüşüne göre para vakfının caiz olmasıdır. İkinci aşamada, para vakfının menkul sınıfa girip girmediğini “mislinin bekası aynının bekası hükmündedir” ilkesinden hareketle en önemli şeyin para vakfının ebedilik şartlarına sahip olması gerektiği sonucuna vararak açıklamıştır. Üçüncü aşama, para vakfına izin verilmesine rağmen tescil esaslarını ortadan kaldırmazdır (Özcan, 2003).

b. Sofyali Bali Efendi'nin Görüşleri

Bali Efendi, Kanuni Sultan Süleyman'a mektup göndererek nakit vakıflarının işletilmesini yasaklayan Çivicizade ve Şah Çelebi'ye karşı çıkmıştır (Kurt, 1996). Bali Efendi mektubunda para vakfının caiz olduğunu ve İslam hukukunda hiçbir engel bulunmadığını vurgulamıştır. Kanuni Sultan Süleyman'a para vakfının hizmet vererek topluma büyük faydalar sağladığını vurgulayarak, nakit vakfı yasaklanmışsa bu hizmetlerin kapatılmasından duyduğu endişeyi dile getirmiştir (Şimsek, 1986).

Bali Efendi müteakip bir mektubunda, Rumeli Kazaskeri'nin para vakfını yasaklayan görüşüne karşı çıkmakta ve buna izin veren müftü ve ulemanın görüşüyle çelişmektedir. Bu da kamuoyunda ve Vakıf kurmak isteyen hayırseverlerde kafa karışıklığı yaratmaktadır. Bali Efendi, Rumeli'deki imaret ile medrese ve camilerin kapatılacağını, köy ve kasabaların susuz ve yolsuz kalacağını hatırlatmış (Okur, 2005).

2.3.1.2. *Nakit Vakıflarını Desteklemeyenlerin Görüşleri*

a. Çivicizade'nin Görüşleri

Osmanlı döneminde para vakfına şiddetle karşı çıkanlardan biri de Çivicizade Mehmet Muhyiddin Efendi'dir. Kazaskerlik olarak tayin edildikten sonra nakit vakfını kapatarak geçersiz olduğunu beyan ederek Şeyhülislam Ebussuûd Efendi'ye itirazda bulunmuş (Özcan, 2003). Çivicizade, Ebussuud Efendi'nin İmam Züfer'in fetvasına dayanan para vakıflarının zayıf olduğu görüşünü eleştirdi. Vakıftan gelen sermayenin, muamele-i şer'iyye ve mudarebe ile işletilmesine rağmen, sermayenin mülkiyetini başkasına devrettiğini kabul etmektedir (Kurt, 1996).

b. İmam Birgivi'nin Görüşleri

İmam Birgivi, nakit vakfına karşı olduğunu ve bunu risalesinde açıklamış ve şeyhülislamın para vakfının meşruiyetinde büyük bir hata yaptığını ve bunun onların hatası olduğunu ifade etmiş, sevap umarak günah işlememeleri konusunda da uyarmıştır (Şimsek, 1986). Özellikle İmam Birgivî, paradan para kazanılamayacağı ve bunun faiz teşkil ettiği mu'amele-i şer'iyye yöntemini ele almıştır (Özcan, 2003).

İmam Birgivi, diğerlerinin yanı sıra para vakfındaki zayıflıkları açıkladı: vakfın kurucuları zekat yükümlülüklerini yerine getirmediler, para vakfında miras hükümleri uygulanmadı, bu nedenle hak sahibine baskı yaptı ve vakfeden eylemlerinden pişman olmasına rağmen , para vakfı iptal edilemez ve iade edilemezdi. Mu'amele-i şer'iyye uygulamasında mütevellilerin birçoğu onu nasıl idare edeceğini bilmediğinden, sözleşme aslında sadece faiz doğuran ve haram olan bir karzdır (Önk, 2015).

2.4. Osmanlı Devleti'nde Nakit Vakıfları

Osmanlı döneminde nakit vakıfları, toplumun ihtiyaçlarının karşılanmasında ve aynı zamanda toplumun refahının artmasında çok önemli bir rol oynamıştır. Zaman ile birlikte nakit vakfı, ihtiyaç sahibi Osmanlı dönemi insanları için bir finans kurumu haline gelmiştir ve birçok Osmanlı insanı nakit vakfına başvurmuştur. Osmanlı Devleti topraklarının genişlemesine ve Osmanlı kültürünün yeni bir kültürle buluşmasına yol açan devlet gelişimi ve diğer ülkelerin fethiyle birlikte, nakit vakıf sistemi de daha iyi bir yönde ilerleme göstermiştir.

15. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar çok büyük katkılarda bulunan vakıf, başlangıçta dini ve sosyal alanlarda hizmet vermiş, ihtiyaç sahiplerine yardımlarda bulunmuştur. Ayrıca nakit vakfı, finans sektöründe ihtiyaç sahibi girişimciler ve yatırımcılar için kredi sağlama, ortaklıklar, kâr paylaşımı gibi hizmetler sunmaktadır. Bu sayede nakit vakfı, fon ihtiyacı olan girişimcilerin ve yatırımcıların düşük getiri oranı ile fon elde etmelerini ve kredi faizine yakalanmamalarını sağlamaktadır (Bulut, 2017).

Osmanlı ekonomisi, istirbah, İstiklal ve diğerleri gibi İslami mali sözleşmelerdeki temel ilkeler uygulanarak gerçekleştirilen faiz yasağına dayanmaktadır. Nakit vakfı, toplum için kurulmuş bir finans kurumudur ve finansman ihtiyaçlarını, kredileri ve diğer finansal ihtiyaçların karşılanması için daha fazla talep görmektedir. Osmanlı devletinin genişlemesi ile birlikte kalkınma ve yatırım faaliyetlerini karşılamak üzere nakit vakıflarına olan ihtiyaç da artmaktadır. Nakit vakıfları, sadece büyük şehirlerde değil, küçük köylerde de dini ve sosyal ihtiyaçların karşılanması ve topluma fayda sağlayacak altyapıların geliştirilmesi için kurulmaktadır.

Osmanlı ülkesinde yürütülen ilk nakit vakfı, Yağcı Hacı Muslihiddin tarafından 1423 yılında Edirne'de kurulan vakıftır. Bu arada para vakıflarının sistem olarak uygulanması ilk olarak Fetih Sultan Mehmet (1444-1446) tarafından 24 bin askerin tüketeceği eti satın almak için kullanılan altın paralarda görülmektedir. Ayrıca İstanbul'daki et ihtiyacını karşılamak için şehzadeler ve vezirler aynı vakfı yürürlüğe koymuşlardır. İstanbul'da bulunan en eski nakit vakfının 1464 yılında kurulduğu kaydedilmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde vakıf yönetimi, aşağıdakiler de dahil olmak üzere iki şekilde kategorize etmektedir:

2.4.1. Evkâf Nezâretin Öncesi

Osmanlı İmparatorluğu, vakfı hem devlet hayatının hem de sosyal hayatın her alanında önemli bir unsur haline getirmiştir. Osmanlı devleti vakfı denetlemiş, korumuş ve geliştirmiştir. Osmanlı ülkesinde vakfın başlangıcından bu yana, vakıf toplum için eğitim, sağlık ve diğer alanlarda kamu hizmetleri sağlamıştır. Osmanlı döneminde vakfın

gelişmi, vakfın sadece zenginler tarafından değil, aynı zamanda , padişah, hanım sultan, sadrazam ve paşaların vakfın kurulmasına katılmasından da kaynaklanmaktadır (Özsaraç, 2019). Öyle ki hastane, han, hamam, kervansaray gibi sosyal binalarda, medrese gibi ilmî müesseselerde, yol ve köprü yapmak gibi bayındırlık işlerinde vakfın gerçekten büyük etkisi bulunmaktadır.

Vakfın bu gücü, hem sosyal düzen hem de devletin yapısı üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Devlet idaresinin ve faaliyetlerinin çeşitli yönleri de eğitim ve öğretim hizmetleri gibi vakıflar tarafından yürütülmektedir. Hatta fethedilen ülkenin ilk yılında fakirleri doyurmak için aşevleri kurulacaktır. Osmanlı döneminde vakfın sadece dini yönüyle sınırlı olmadığı, devlet düzeni de dahil olmak üzere daha geniş bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Osmanlı döneminde vakfın kurulmasında devlet idaresi oldukça katı kurallar yürürlüğe koymuş ve vakfın kurulabilmesi için yerine getirilmesi gereken şartlar belirlemiştir. Vakıf kurmak ve hukuki statü elde etmek isteyenlerin bu kural ve şartları yerine getirmeleri ve kadı tarafından da onaylanmaları gerekmektedir. Nazır veya mütevellîlerin atanması, Osmanlı devletinin çok eski zamanlardan beri hem devlet düzenlemelerine hem de dini düzenlemelere uygun olarak çalışabilmeleri için vakıflara dikkatle odaklandığını göstermektedir (Kahraman, 2006).

Osmanlı döneminde, önceki İslam ülkelerinden miras kalan bir vakıf olan evkâf-ı kadime ve hayırsever iyi insanlar tarafından kurulan evkâf-ı ırsadiye ve evkâf-ı sahîhâ-i lâzime gibi çeşitli vakıf türleri bulunmaktadır. Osmanlı döneminde 19. yüzyıla kadar bu vakıflar, kayıt ve kontrol amacıyla ilgili makamlar tarafından yönetiliyordu. Bu arada vakıf yönetimi, vakıf kurucusunun güvendiği kişiler tarafından ve vakfiyede yazılı hükümlere göre yürütülmekte olduğundan, o dönemde devletin vakfa doğrudan müdahalesi bulunmamaktadır.

Evkâf-ı sahîhâ-i lâzime davasında, devlet idaresi, vakfın merkezinin idarede herhangi bir kayıt olmaksızın çeşitli yerlerde kurulduğunu tespit etmiştir. Bunun nedeni, evkâf-ı sahîhâ-i lâzime'nin genellikle sadece mahalli mahkemelerde kaydedilmesi ve

vakfın kuruluşuna ilişkin merkezi bir kayıt olmamasıdır. Devletin vakıf malına doğrudan bir müdahalesi olmamasına ve vakfın sadece vakıf kurucusunun verdiği hükümlere göre işletilip yönetilmesine rağmen, devlet kurumları yine de bu vakıflara dikkat etmekte ve yine bu vakıflar belirlenen düzenlemelere uymak zorundadırlar.

Vakıf denetimi Osmanlı döneminde karşılanması gereken aciliyetlerden biri olmuştur. Osmanlı döneminde diğer devlet kurumlarında olduğu gibi vakıflar da doğrudan kadı tarafından denetlenir ve kontrol edilirdi. Kadı, mütevellî'nin yürüttüğü yönetimi denetler, vakfın kullanımını değerlendirir ve ayrıca vakfın sunduğu hükümlere uyup uymadığını bu vakfın sağladığı faydaları inceleyerek belirlemiştir (Özsaraç, 2019).

16. yüzyılda Osmanlı döneminde padişahların, padişahların annelerinin ve paşaların vakfını yöneten Haremeyn Evkâf Nezâreti, yönetim ve üyeliğinde darussaâde ağaları ile birleştirilmiştir. Vakıflar üzerinde yürütülecek politikanın belirlenmesinde selâtin vakıflarının nâzırı dâru's-saâde ağası, Haremeyn vakıfları müfettişi, evkâf muhasebecisi ve mütevellîler ile birlik oluşturulur. Abdülhamid döneminde, şahsi vakıfları yöneten daire olarak Hamidiye vakıfları kurulmuştur. Bu konsil, Evkâf-ı Hümâyûn Nezâreti'nin kuruluşuna temel oluşturmuştur (Kahraman, 2006).

2.4.2. Evkâf-I Hümayûn Nezâreti Sonrası

Evkâf nezâreti müessesesinin kurulmasından önce vakıf, mütevellî veya nâzır tarafından yönetilmektedir. Vakıf yöneticileri, vakfiyeyi vakfın nasıl iyi yönetileceği konusunda referans almaktadır ve vakfın kötüye kullanılmaması için onu bir sınır haline getirmektedir. Bu vakfın yönetimi, diğer kurumlara uygulanan denetim şekli gibi devlet tarafından uygulanan bir denetim ve değerlendirme şekli ile mevzu bahis vakfın kurulduğu bölgede halen kadı tarafından değerlendirilmektedir.

O dönemde vakıf yönetimine doğrudan çeltik tarafından talimat verilmektedir ve aynı zamanda sadrazam ve şeyhülislam gibi diğer yüksek devlet görevlileri tarafından da yardım sağlanmaktadır. Şehir ve bölgelerde kurulan vakıflar ise kadı ve naib tarafından yönetilmektedir. Kadı, vakfi denetleme konusunda mutlak hakka sahiptir, vakfiye hesabını, vakfiyede yazılı hükümlere uygun olarak vakfın gelirinin kullanılıp

kullanılmadığını kontrol edebilir ve ayrıca ıstırbah, istiklal vb. ile vakfın geliştirilmesine ilişkin kararlar almaktadır (Yediyıldız, 1982). Bu tür bir yönetim, farklı mevkilerdeki birçok kişi tarafından yürütülmüş ve bu durum vakıf yönetiminin Evkâf-ı Hümayûn Nezâreti merkezli olmasına kadar sürmüştür.

1826 senesi devlet merkezinin yeniden düzenlenmesinin başladığı yıldır ve II. Mahmud (1808-1839) tarafından yönetilmiştir. Bu yıl aynı zamanda Evkâf-ı Hümayûn Nezâreti'nin kuruluş tarihinde de önemli bir yıldır.

Evkâf-ı Hümayûn Nezâreti'nin kurulmasının sebepleri vardır. Bu müessesenin kurulmasının temel sebebi, ülke çapında yaygın olan vakıf müesseselerini merkezileştirmektir. Devlet, vakıf yönetimini merkezileştirerek vakıf kaynaklarını çeşitli alanlarda kullanma olanağına sahiptir. Bu müessesenin kurulmasının bir başka sebebi de ulemanın gücünü zayıflatmaktır, çünkü vakıf ulemanın gelir kaynaklarından biridir. Vakıf yönetim kurumlarının merkezileşmesi, vakıf gelirlerinin doğrudan hükümet tarafından kontrol edilmesine neden olmakta, etkisinin zayıflaması ile ulema, sadece dini açıdan yönetimi yürütmeye odaklanmaktadır. Bunun sebebi, ulemanın gelir kaynakları için merkezi hükümete bağımlı olmasıdır (Öztürk, 1995). Ayrıca, vakıf kurumlarının merkezileşmesi, vakıf gelirlerinin bu dönemde geliştirilen reform programını başlatmak için kullanılmasına da olanak sağlamıştır.

Evkâf-ı Hümayûn Nezâreti, 1242 H / 1826 M yılında Darphane-i Âmire Nezâreti'ne bağlı vakıf idaresi ve bu idareyi yürüten bir kurum olarak kurulmuştur. Kuruluşunun başlangıcında, bu kurumda üç bölüm vardır ve aşağıdaki açıklanmaktadır (Özsaraç, 2019):

1. Kesedarlık. İ'lâm, takrir ve inhâ gibi çeşitli yazışma faaliyetlerini yürüten bir dairedir.
2. Zimmet Halifeliği. Mukâtaat, vergi ve kira ücretlerini (kira) yönetmek ve vakıf hesaplarını kontrol etmekle görevlidir.

3. Sergi Halifelîği. Evkâf-ı Hümayûn Nezâreti hazinesine giren para miktarının kaydedildiği ve ayrıca tüm günlük işlemlerin bilançoya işlendiği hazine eylemlerinden sorumludur.

1831 yılında yaklaşık 632 vakfı yöneten İstanbul, Galata, Eyüp, Üsküdar kadıları Evkâf Nezâreti ile birleşmiştir. Bu nedenle Evkâf Nezâreti'nin performansını artırmak için 1832 yılında kuruma üç bölüm daha eklenmiştir (Özsaraç, 2019).

Tanzimat döneminde liberalist doktrin yaygındır ve o dönemde bu yaklaşım pek çok kişinin düşüncesi haline gelmiştir. Ayrıca Tanzimat reformcuları bu dönemde vakfın etkisini ortadan kaldırmaya çalışmışlardır. Bunun nedeni, vakıf kavramının liberalist doktrinin benimsediği mutlak mülkiyet kavramıyla çelişmesidir. Bu arada vakıf, bir eşyanın mutlak sahipliğini ortadan kaldırarak, onu Allah'ın mülkü haline getirmektedir. Vakıf kurumlarının etkisini ortadan kaldırmayı istemelerinin bir diğer sebebi de, çağdaş bütçelerin önemli harcamalarından biri olan eğitim, bayındırlık, garanti ve sosyal yardım masrafları gibi bu vakıf kurumlarının sosyal işlevlerinin sebebiyet verdiği mali giderlerin var olmasıdır (Tabakoğlu, 1999). Bu, tanzimat reformcularının benimsediği liberalist doktrin için kesinlikle tehlikelidir, çünkü kişisel olarak faydalı olma potansiyeli yoktur.

Evkâf-ı Hümayûn Nezâreti'nin kurulması, dağınık bir hazine sisteminden merkezi bir hazine sistemine geçişin başlangıcı olmuş ve tüm gelir ve mukâataları maliye hazinesine verilerek, hazinenin vakıf varlıkları üzerinde kontrolü sağlanmıştır. Bu durum bütçe açığı nedeniyle vakfa dönen gelirin dörtte bir oranında azalmasına ve bazı vakıf kurumlarının faaliyetlerini sürdürememesine neden olmaktadır (Akyıldız, 1993).

2.5. Osmanlı Döneminde Nakit Vakıflarının Yönetimi

Yönetim, bir organizasyonun faaliyetlerini planlama, organize etme, yönlendirme ve denetleme ve organizasyonun hedeflerine ulaşmak için tüm organizasyon kaynaklarını kullanma sürecinden oluşan bir faaliyettir (Stoner, 1982). Yönetim, vakıf yönetimi de dahil olmak üzere bir organizasyonun veya işin başarısının anahtarıdır. Vakıf yönetiminde dikkate alınması gereken önemli yönler vardır, bu tartışmada bu yönler, Osmanlı döneminde nakit vakıf yönetiminin ve ayrıca Endonezya'da yürütülen nakit vakıf

yönetiminin karşılaştırmasını ve ilişkisini görmek için kullanılmaktadır (Sa'adah, 2016). Vakıf yönetiminin yönleri aşağıdaki açıklanmaktadır:

Birincisi, Kaynak Yaratma Yönetimi. Vakıfta kaynak yaratma aşamaları iyi planlanmalı ve faaliyetin amaçlarına uygun olmalıdır. Kaynak yaratma yönetimi özel olarak yapılandırılmalı ve hedef belirleme, ulaşılabilecek hedeflere uygun olmalıdır.

İkincisi, Geliştirme Yönetimi. Kalkınma yönetimi, vakıf fonlarının ekonomik kalkınma ve toplum refahı için kullanılması, vakıf fonlarının nasıl kullanıldığı ve İslam hukukuna uygunluğudur. Geliştirme yönetimi, ekonomik kalkınma ve toplum refahının yanı sıra vakıf varlıklarının geliştirilmesi olarak da tanımlanmaktadır. İyi bir yönetim ile takip edildiği takdirde vakıf fonlarının verimli faaliyetlerde kullanılması, vakıf varlıkları üzerinde olumlu etki yapacak ve varlıkların artmasını sağlayacaktır.

Üçüncüsü, Kullanım Yönetimi. Nakit vakfı, yönetim tarafından belirlenen iş türüne göre ve elbette İslam hukukuna uygun olarak topluma dağıtılan işletme sermayesi olarak kullanılabilen bir vakıftır. Vakıf fonlarının işletme sermayesi olarak kullanılması topluma ve devlete fayda sağlamaktadır, toplum faizsiz işletme kredileri alabilir ve devlet ayrıca kârlardan elde edilen sermayenin ek getirilerinden yararlanmaktadır. Bu yönetim, vakfın faydalarının toplum yararına nasıl kullanıldığını değerlendirmektedir.

Dördüncüsü, Rapor Yönetimi. Bir işin başarısını izlemek, bir yönetimde planlanan ve yürütülen çeşitli faaliyetlerin bir yansıması olan bir rapor gerektirmektedir. Nakit vakıf yönetiminde, beklenen rapor ayrıntılı bir mali rapordur. Rapor yönetimi amaçları şunlardır: (1) sahip olunan varlıklarla ilgili bilgi sağlamak; (2) kısa vadeli borçlar ve sermaye ile ilgili bilgi sağlamak; (3) gelir miktarına ilişkin bilgi sağlamak; (4) yapılan harcamaların miktarı hakkında bilgi sağlamak; (5) varlıklar, yükümlülükler ve sermayedeki değişikliklerle ilgili bilgi sağlamak; (6) yönetim performansı ile ilgili bilgileri sağlamak; (7) finansal tablolara ilişkin notlar hakkında bilgi sağlamak (Sofyan, 2007).

2.5.1. Kaynak Yaratma Yönetimi

Osmanlı döneminde medeniyetin inşasında para vakıflarının çok büyük rolü olduğuna şüphe yoktur. Sadece sosyal ve kültürel düzeni inşa etmekle kalmayıp, o dönemde para vakıfları, ihtiyaç sahiplerine borç kredilerinin faiz getirmesinden endişe duymadan fon sağlayarak güçlü bir ekonomik temel oluşturmuştur. Osmanlı döneminde halktan sermaye toplayan nakit vakıflarının işlevi, o dönemde iyi bir servet dağılımının gerçekleşmesini sağlamıştır. Nakit vakfı ile toplumda sosyal bilinci artırmak üzere belirli kişilerde servet birikiminin önüne geçilmektedir. Hatta servet dağıtımı da nakit vakfına katılan az birikime sahip kişiler tarafından yapılmaktadır. Ancak vakfın temel amacı sadakadır, vakfın amacı borçludan veya diğer maddi menfaatlerden bol kazanç elde etmek değildir. Nakit vakfı anlayışı İslamidir ve insani ekonomi için çalışan kapitalist görüş gibi değildir, ekonominin temel görevinin toplumun refahını artırmak olduğunu benimseyen bir yaklaşım olduğu şeklinde söylemektedir (Tabakoğlu, 2012).

Nakit vakfı çok karmaşık bir yönetime sahip bir kurumdur, nakit vakfı tarafından verilen hizmetlerin kalitesini korumak için bu iyi yönetimin sürdürülmesi gerekmektedir. Kaynak yaratma yönetiminde, vakıf fonlarının kuruluş ve toplanmasındaki aşamaları ve ayrıca kurulan vakıf fonlarının amaçlarının planlanmasını görebiliriz. Gelecekte vakıf varlıklarının kötüye kullanılmaması için vakıf kurmanın başlangıcında planlama hedefleri belirlenmelidir.

Nakit vakfı, kuruluş ve işlevindeki hususları incelemek için üç aşamada incelenir. İlk olarak, nakit vakfının nasıl kurulduğu ve tescil prosedürü tartışılacaktır. İkinci aşama ise nakit vakfının kuruluşundan sonra nasıl muhafaza edileceği, işlem ve yöntemlerin nasıl uygulanacağıdır. Son aşamada ise para vakıflarından elde edilen gelirin nasıl harcandığı ele alınacaktır (Özcan, 2003). Ayrıca nakit vakfının kurulması, idaresi ve teftişi ile ilgili tüm hususlar da incelenecektir.

Kurulan nakit vakıf sermayesi, belirlenen işletme yöntemlerinden biri ile işletilecektir. Nakit vakfın işleyişine ilişkin bilgiler kadı tarafından İdane Hüccetü adlı bir belgeye kaydedilir. Nakit vakıf sermayesinin işleyişinde kullanılan ilke, vakıf

sermayesinin anapara olarak kullanılması ve kredi olarak verilmesi ve hasılatından elde edilen gelirin belirlenen vakfın amacı için kullanılmasıdır (Değer & Canan, 2009).

Nakit vakfı, diğer vakıf kuruluşları gibi kurulur. Ancak nakit vakıflarında işleyişine ilişkin düzenlemeler ve hükümler iki kategoriye ayrılabilir. Birincisi, nakit vakfının kurucusu, vakıf senedini kendisi hazırlar ve kurar ve kadiya teslim eder. İkinci. Kurulan nakit vakfı, ölen bir kişinin vasiyetidir ve bu kategori için nakit vakfının 1/3'ü (sülüs-ü malını) geçmemesi gerekmektedir (Özcan, 2003).

Nakit vakfında kaynak yaratma yönetimi, vakfiye adı verilen bir vakıf belgesinde düzgün bir şekilde düzenlenmiştir. Vakfiyede, vakıf kurmanın tüm amaçlarını açıklayacaktır. Vakfın kuruluş aşamaları şu şekildedir: Vakıf kurmak isteyen kişi, önce vakıf varlıklarının miktarını, işçi maaşlarını, vakfın şartlarını düzenleyen vakıf belgesini (vakfiye) düzenlemektedir.

Vakfiye derlendikten sonra vakfın kurucuları mütevellînin önüne gelip ondan sonra kadiya giderek isteğini kadiya anlatılacaktır. Bu sırada kadı mütevellîye, kurulan vakfın caiz olup olmadığını, şartların İslam hukukuna aykırı olup olmadığını, işçilerin ücretlerinin vakfiyedeki hükümlere uygun olup olmadığını soracaktır. Kadı mütevellîden cevabı duyduktan sonra kadı bir anlaşma yapar ve vakfın kurulmasını meşrulaştırır (Özcan, 2003). Ayrıca vakfın ölen kişi adına kurulmuş olması halinde, geride kalan servetin üçte birini geçmemek şartıyla vakfın da geçerli olduğu söylenebilir.

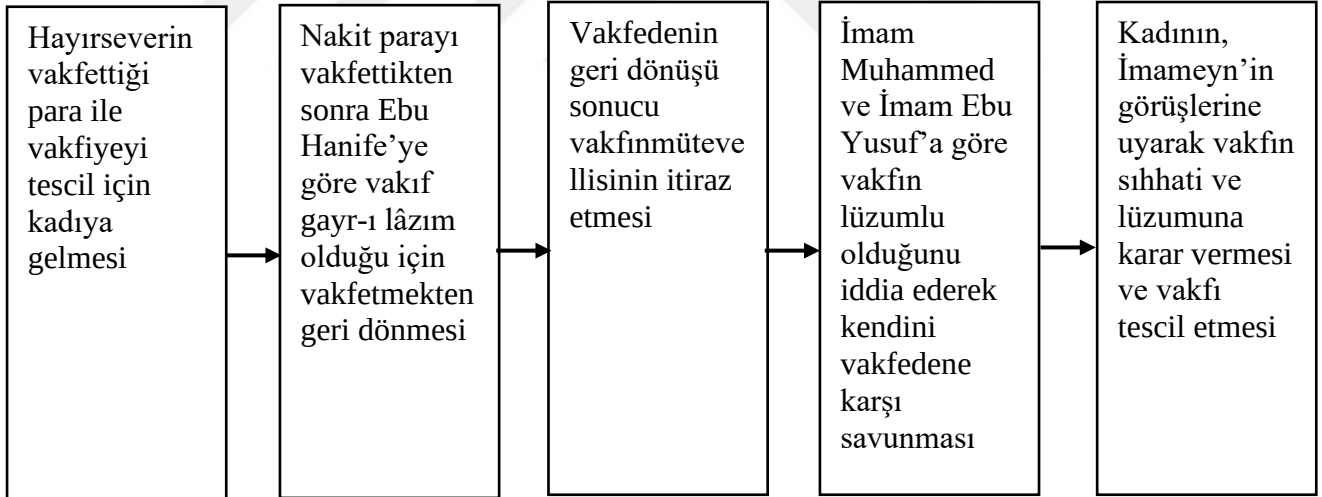
Vakfiyede yazılan veriler aşağıda gibi açıklanmaktadır (Korkut, 2014):

- a. Nakit vakfı kuruluşunun amacı
- b. Vakfın kurucusunun
- c. Mütevellî
- d. Vakıf için verilen fon miktarı
- e. Nakit vakfı işletmesi
- f. Gelir ve gider

- g. Kurucunun ölümünden sonra halef olacak kişi
- h. Kayıt Tarihi
- i. Kadı

Vakfiye, kadıdan karar alırsa geçerli sayılır ve kadıdan karar almadan nakit vakfı kuramaz. Yukarıdaki bilgilere ek olarak, vakfiye bazen toplumun sosyal ve ekonomik hayatı ve nakit vakıf işlemlerinden elde edilen paranın tahsisi hakkında da bilgiler içermektedir.

Osmanlı döneminde vakıf, çeşitli insan gruplarından nakit toplayabiliyordu. Nakit vakıflarının %42,70'i devlet görevlileri, %16'sı ulema, %9,75'i şeyhülislam, %2,45'i tacir ve sanatkarlar, %29'u ise mesleği bilinmeyen kişiler tarafından kurulmuştur. %18'i devlet görevlilerinin eşi veya kızı olabilecek kadınlar tarafından kurulmuştur (Korkut, 2014).

Şekil 2. 1. Osmanlı Döneminde Nakit Vakfı Kuruluşu Süreci

Kaynak : (Korkut & Bulut, 2017)

2.5.2. Geliştirme Yönetimi

Vakıf tüzüğünde belirtilen ilkeler için kullanılmasının yanı sıra, diğer temel amaç, faizden kaçınarak topluma iş sermayesi sağlamak, böylece vakıf mütevellileri, faiz getiren uygulamalardan kaçınmak için vakıf fonlarını çeşitli şekillerde işletmektir. Vakıf fonlarını işletmek için sekiz yöntem bulunmaktadır: (1) Karz, (2) Mudarebe, (3) Bida'a, (4) Murabaha-Muamele-i Şer'iiye (5) Bey'i Istiglal, (6) Akara Tebdil , (7) Evkâf-ı Hümayûn

Beytülmal Kassamlığında Nemalandırma, (8) Kısmet-i Askeriyye Mahkemesinde istirbah (Çam, 2014).

Vakıf fonlarının işletme sermayesine ihtiyacı olan kişilere faizsiz kredi olarak kullanılmasının devlet ve toplum için karlı olduğu kanıtlanmıştır. Toplum tarafından ödünç alınan vakıf fonları, murabaha, mudharabe vb. gibi kredi sözleşmesine uygun olarak kararlaştırılan fazlalık ile iade edilecektir. İşletme karları sonucunda verilen fazlalık, vergilerin, vasilerin ve vakıf kayıt memurlarının ücretlerinin ödenmesi ile sosyal ve dini faaliyetlerin finanse edilmesi için dağıtılacaktır. Yükümlülükler yerine getirildikten sonra kalan kârlar vakfın fonuna aktarılacak ve bu döngü bir sonraki ticari faaliyet için devam edecektir (Çizakça, 2004).

Yukarıdaki açıklamaya göre, sermaye olarak toplanan vakıf fonlarının miktarı iki şekilde artmaya devam etme olanağına sahiptir: birinci yol, borçlunun bir yıllık işletme süresince elde ettiği kârlara dayalı olarak vakıf fonlarının fazla getirisi, Vakıf dairesine verilmesi gereken fazla kazanç miktarı, her on dirhem gelir için bir dirhem vakıf dairesine getiri fazlası olarak verilmesi gerektiği anlamına gelen bir sorumluluk üstlenme terimidir (Çizakça & Ciller, 1989). İkinci yol ise vakfın başka bir vakfa devredilmesidir.

Nakit vakfı geliştirme yöntemlerinden bazıları şu şekilde açıklanmaktadır:

2.5.2.1. Muâmele-i Şer'iyye

İhtiyacı olana borç vermek İslam'ın faziletlerinden biridir, ancak sözleşmede kullanılan fonlar vakıf ise, yerine getirilmesi gereken koşul, vakıf malını azaltmamaktır, çünkü bunlar vakfın anaparasını azaltamaz veya ortadan kaldıramaz. nakit vakıf dahil vakıf varlıkları.

Sıkça kullanılan ve “kanuna uygun işlemler” olarak da bilinen yöntemlerden biri de muâme-i şeriyye/meriyye yöntemidir. Bu yöntem, İslam'da "bey'u'l-îne" adı verilen alım satım sözleşmesinin geliştirilmiş halidir. Bu sözleşme, bir ögenin gelecekte satın alındığı bir sözleşmedir. Bu ürün için ödeme yapılmadan önce, ürün satıcı tarafından nakit olarak ve daha ucuza geri alınmaktadır (Yediyıldız, 2003). Bu, kayıpların üstesinden gelmek ve kredilerden kar elde etmek için yapılmaktadır.

Genel olarak bey'u'l-îne şu şekilde açıklanmaktadır: Borç veren (vâkıf), borçluya bir mülkü vadeli olarak satar. Mallar verildikten sonra, borçlu malları üçüncü bir kişiye ödediği fiyattan daha düşük bir fiyata satacaktır. Daha sonra üçüncü kişi, malı ödünç alandan aldığı fiyattan vakıfa satar. Başka bir ifade, borç alan bir kredi (karz) alır ve borç veren bir kâr (ribh) sağlanmaktadır.

Şafi'ye göre bey'u'l-îne, uygulanabilecek bir sözleşmedir. Ancak bu sözleşmeye izin vermeyen Maliki, Hanbeli ve Hanefi'den farklıdır. Ancak bu yasak mutlak değildir. Ebussuûd Efendi, bu sözleşmenin çeşitli şartlarla kullanılmasına izin vermektedir. Satıcı veya borç veren, satılan malı doğrudan geri almazsa ve üzerinde yetkisi varsa, sözleşme caizdir. Bu arada satıcı sattığı malı geri alırsa sözleşme geçersizdir (Koyunoğlu, 2008).

Nakit vakfının sermaye olarak kullanılmasında bey'u'l-îne yerine muâmele-i şer'iyye terim olarak kullanılmaktadır. Çeşitli çalışmalarda muâmele-i şer'iyyenin birçok vakıf hükmünde vakıf sermayesinin kullanılması şartı olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. 1520-1566 yıllarında Üsküdar'da 1016 nakit vakfı bulunmuştur. 1061 idânedan muâmele-i şer'iyye akitlerinin kullanıldığı 875 (%82,47) kısım bulunmuştur (Özcan, 2003). 1667-1805 yıllarında Bursa'da 1563 nakit vakfı vardı. 1559 nakit vakfı %12 sabit kar oranı ile işletilmiş ve sadece 4 nakit vakfı diğerlerinden farklı bulunmuştur. Genelde bu vakıflar muâmele-i şer'iyye veya murabaha akitlerini kullanırlar ve bu devirde de halk tarafından elde edilen kazançların oranı %15 olmuştur (Çizakça, 2004).

Muâmele-i şer'iyye sözleşmesinin uygulanmasında, dikkat edilmesi gereken bir sınırlama, yani kâr mertebesinin (muâmele) uygulamasında sınır vardır. Zira muâmele-i şer'iyye, bir işlemde tefecilikten kaçınmanın bir alternatifidir. Kâr oranlarının uygulanması yıldan yıla değişmekle birlikte kullanılan oranların çoğu “ona onbir”dir (%10) ve bunun üzerindeki oranın kullanılması yasaktır. Farklı zamanlarda ve fetvalara ve değişen yönetmeliklere göre kâr oranı “ona on ikiden” (%20) olmaktadır. Bu kurala göre, sıklıkla uygulanan kâr oranı genellikle %10 ile %20 arasındadır ancak hiçbir zaman %20'yi geçmemektedir (Özsaraç, 2019). Bu hüküm ile halk, çok yüksek faiz oranlarıyla

kredi veren tefecilerin önüne geçebilmektedir. Ayrıca bu yöntemle nakit vakfı, piyasadaki nakit ve kredi ihtiyaçlarının karşılanmasında bir alternatif haline gelmektedir.

Muâmele şer'iyye akdinde kâr oranının uygulanmasının İslam hukukuna uygun olması gerekir, bu işlemin geçerli sayılabilmesi için bir şart olup, kadı tarafından idâne kaydedilebilir. Kâr oranının uygulanması İslam hukuku hükümlerine uygun değilse işlem geçersiz sayılır ve kârlar dikkate alınmaz. Bu nedenle, muâmele şer'iyyenin uygulanmasında aşağıdakiler de dahil olmak üzere yerine getirilmesi gereken koşullar aşağıdaki açıklanmaktadır:

a. Muâmelenin Şer'î Olması

Muâmele şer'iyye faaliyetlerinde bütün işlemlerde şeriat esastır. Tüm işlemlerin şeriat'a göre yürütülmesini sağlamak için iki yöntem uygulanmıştır: Birincisi, bir satış sözleşmesidir. Borç veren, mülkü satacak ve vakıf fonundan vadeli olarak borç almak isteyenlere teslim edecektir. Mülkü satın almış gibi görünen borçlu, daha sonra borçlunun ihtiyaç duyduğu para karşılığında mülkü üçüncü bir kişiye daha ucuz bir fiyata nakit olarak satar. Ayrıca, üçüncü şahıs, malları borçludan satın aldığı anda aynı fiyata birinci şahsa yeniden satacaktır.

İkincisi, karz (borç) sözleşmesi ve hibe sözleşmesinden oluşan bir işlemdir. Mütevellî, vakıf parası almak isteyenlere borç para verir. Mütevellî, mutabık kalınan bir kâr elde etmek için mülkü borçluya ertelenmiş bir fiyattan satar. Ayrıca, borçlu malı üçüncü bir kişiye hibe olarak verecek, daha sonra üçüncü şahıs malı hibe olarak da mütevellî'ye iade edecektir. Bu yöntem ile tek işlemde hem karz sözleşmeleri hem de hibeler aynı anda bulunmaktadır.

b. Kar oranı %15'i geçmemesi

Muâmele şer'iyye işlemlerinde izin verilen kâr oranı, mevzuatın uygulandığı zamana göre farklılık gösterir. Uygulanan oranlar: ona onbir (%10), ona onbir ve sümün (%11.25), ona onbir ve rub'u (%12,5), ona onbir beş (%15), ve ona iki (% 20).

c. İlzâm-ı Ribh

Vakıfların ödünç verilmesinde, ribh tespit edilmesi gerekir. Kârları düzenleyen bir hüküm yoksa kredi işlemlerinden kâr elde edilemez. Aynı şekilde, borçlu nakit vakıf işlemlerinde kullanılmak üzere para verirse, borç sayılmaz. Ayrıca işlem süresi sona erdikten sonra kar alınamaz çünkü işlem süresi tamamlandıktan sonra hala kar elde edilirse faiz olacaktır.

d. Borç devam ettiği sürece kâr alınması

Kâr alınması, bir işlemde borcun vadesine bağlıdır. Borçlu ölürse, borç derhal nakde çevrilir. Bu şartla, anaparası ve kazancı, vakfiyeden ödünç aldığı kadar mirastan alınacak ve borçlunun mülkünün mirasçısından da alabilir. Mütevellî ölür veya görevden alınırsa, yeni mütevellî borç işlemeye devam edip ve borçludan kâr almaktadır

e. Teminat olması

Her işlemde vakıf varlıklarını ortadan kaldırmamak için vakfın özel şartları vardır. Dolayısıyla muâmele şer'iyye işlemlerinde borçludan talep edilen teminatın bulunması zorunludur. Bu garanti güçlü bir garantidir ve borçlunun borcunu ödememesi durumunda nakit vakıftan alınan borçların yerini alabilir. Bu nedenle vakıf fonları ancak meslek olarak üretim faktörleri olan kişilere borç olarak verilebilir. Muhtelif vakfiyelerde, muâmele-i er'iyye uygulamasında her bin akçe kredisi için teminat istenecektir..

Muâmele-i şer'iyye sözleşmelerinde işlem genellikle bir yıl sürmek ve sözleşme bittiğinde yenilenebilmektedir. Borçlunun borcunu vadesinden sonra ödeyememesi durumunda, bu husus borçlunun borcunu ödeyebilmesi için mahkemeye götürülür veya rehin satılarak tahsilat yapılmaktadır. Tahsilat rehinli mal satılarak yapılırsa, en yüksek fiyatı almak için satış açık artırma ile yapılmaktadır.

2.5.2.2. Bey' li'l-istiğlâl

Nakit vakfı, muâmele-i şer'iyye akdini kullanmanın yanı sıra alım satım akdini de uygulamaktadır. Nakit vakfında en çok kullanılan bey işlemi Bey'li'l-istiğlâl'dir. Bu işlem bir satış işleminin ardından kiralama işlemidir. Bu işlem diğer alım satım

sözleşmelerinden farklıdır çünkü satıcının malı krediyle geri alması için bir sözleşme vardır. Geri alım döneminde, satıcı mülkü kiralayacak ve böylece nakit vakfı kiralamadan faydalanacaktır.

Bey'li'l-istiğlal'de mülkün asıl sahibi tarafından kullanılması asla sona ermez. Mal sahibi, üzerinde anlaşmaya varılan sözleşmeye uygun olarak kiralama işlemi için tazminat sağlayarak mülkü nakit vakıftan kiralamaktadır. Mülk sahibi, geri alımda borcunu ödeyemezse ve ayrıca kira borcunu da ödemezse, mülkün satın alınması için verilen vakıf fonlarını iade etmek için mülk üçüncü bir kişiye ihale edilecektir (Özsaraç, 2019). Bey'li'l-istiğlal işlemine bir örnek şu şekildedir: Paraya ihtiyacı olan bir kimse, bir evin mülküne sahiptir ve onu krediyle geri almak şartıyla bir nakit vakfına satar. Bir kredi geri alımı sırasında, vakıf, satıcıya mülkü kiralayacak ve belirli bir kira bedeli karşılığında her zamanki gibi kullanmaya devam edecektir. Sözleşme süresinin sonunda, nakit vakıf, borcun geri ödenmesini içeren parayı alacak ve borçlu veya satıcı, vakfa satılan malı geri alacaktır.

2.5.2.3. *Karz-ı Hasen*

Karz-ı hasen, işlem süresi sonunda kârlı getiri gerektirmeyen, faizsiz bir kredidir. Geri ödemeler, herhangi bir ekleme yapılmadan yalnızca başlangıçta ödünç verilen para içindir. Bu tür bir şey, nakit vakfında yaygın olarak uygulanmaz, çünkü borçludan gelen başarısız getirilerin neden olduğu kayıpları ve ayrıca varlık geliştirmek için kar gerektiren nakit vakfını sağlamaktadır. Ayrıca vakıf kazançlarının gerçekleşmesi de karşılığında hiçbir şey beklemeden sadaka odaklıdır. Bu nedenle, bu işlem nakit vakfında nadiren kullanılmaktadır (Döndüren, 2008).

2.5.2.4. *Bidâ'a*

Nakit vakıflar, ihtiyaç sahiplerine borç para vermenin yanı sıra, faizsiz kredi olarak iş yapmak isteyenlere sermaye sağlayabilir ve bida'a işlemlerini kullanarak kazançlarını artırabilir. Bida'a, nakit vakıftan ödünç alınan işletme sermayesini yönetmenin ve ardından dönem sonunda sermayeyi ve işletme kârını vakfa iade etmenin bir yöntemidir. Sermaye sağlayıcısına mubdi, sermaye yöneticisine müstebdi denmektedir.

Nakit vakfta, bida'a işlemleri, iş sahibi olmak için ihtiyacı olan kişilere kredi verilerek gerçekleştirilir. Daha sonra, dönemin sonunda kişi, işletme sermayesini yönetmekten elde edilen tüm kârlarla birlikte ödünç alınan işletme sermayesini iade eder. Bu durumda sermayeyi işleten kişi kâr etmez. Ancak vakıf sermayesi, şahsi sermayesini artıracak ve şahsi sermayesi varsa yaptığı iş daha büyük olabilir. Ve eğer kişisel sermayesi yoksa, kendini ve ticari yeteneklerini piyasaya tanıtacak, böylece kendisi de faydalanacaktır (Koyunoğlu, 2008).

2.5.2.5. Mudârabe ve Murâbaha

Mudârabe sermaye sahibinin sermayesini ticaret yapılacak işçilere teslim ettiği, ticaretten elde edilen kazancın ise başlangıçta belirlenen anlaşmaya göre ortak mülkiyet haline geldiği bir işlemdir (Suhendi, 2007). Mudârabe işlemlerinde sermaye sahibine rabbü'l-mâl (mal sahibi), emek sahibine ise mudârib/mukârid denmektedir (Bilmen, 1983).

Mudaraba uygulanması hakkında çeşitli bilim adamları tarafından çeşitli tartışmalar yapılmıştır. Nakit vakfın uygulanmasına izin veren İmam Züfer, mudarabe işlemlerinin kullanılmasını da şart koşmaktadır. İmam Züfer'in fetvası, mu'âmelei şer'iyye işlemlerinin yanı sıra nakit vakıf işlemlerinde de mudârabe işlemlerinin çokça kullanılmasına neden olmaktadır. Bugün bile bankacılık dünyasında mudarabe, bankalardan sermaye yardımı gerektiren çeşitli iş türlerinde kullanılmaktadır (Uçar, 1992).

Ancak nakit vakıf işlemlerinde mudaraba uygulanamayacağına dair bir görüş vardır çünkü bu işlemi kullanan nakit işlemleri faiz getirebilir (Özcan, 2003). Bu arada, bir başka görüş, bu işlemle para vakıflarının işleyişinin İslam hukukuna uygun olduğunu ve bu yöntemle elde edilen kazancın faizle hiçbir ilgisi olmadığını açıklamaktadır (Bayındır, 1992).

Mudarabe işlemleri kısa vadeli veya uzun vadeli olabilir. Bu işlemin amacı, birbirine ihtiyacı olan, yani büyük sermayesi olan ve iş yapacak zamanı veya kabiliyeti olmayan kişileri ayrıca sermaye yetersizliğinden iş yapamayan ancak iş yapma konusunda

bilgi, deneyim ve yeteneğe sahip kişileri bir araya getirmektir. Bu işlemde her iki taraf da hem sosyal fayda hem de kişisel fayda sağlayacaktır (Masse, 2010).

Mudarabe sözleşmesinde, kar ve zararlar, üzerinde mutabık kalınan anlaşmaya göre sermaye sahipleri ile emek sahipleri arasında paylaştırılacaktır. Nakit vakıf işlemlerinde, vakıf fonlarından elde edilen işletme sermayesinin kayıplar nedeniyle kaybolmasını önlemenin iki yöntem vardır: Birincisi, kâr marjlarını artırmak için bazı ticari riskler almak, ikincisi ise riski asgariye indirerek kâr marjlarını asgariye indirmektir (Döndüren, 2008).

Bu arada, murabaha, satıcının (nakit vakfının) alıcı olarak hareket eden üçüncü bir kişiye yeniden satmak üzere bir eşya satın aldığı bir satış ve satın alma sözleşmesidir. Satıcı, satın aldığı malın maliyetini alıcıya açıklayacak ve alıcıdan kar marjı isteyecektir. Murâbaha, alış ve satışın alıcı ile satıcı arasındaki güvene dayalı olduğu bir güven alış ve satış türüdür. Murabaha işlemi de ödemesi aşağıdaki şartlarla ertelenen bir alım satımdır: Alıcının malın maliyetini bilmesi ve ayrıca satıcının istediği kar marjı ile birlikte işlem süresinin uzunluğunun belirlenmesi, hile veya faiz içermemektedir (Syauqoti & Ghazali, 2018).

2.5.3. Kullanım Yönetimi

Osmanlı, vakıf medeniyetine sahip bir saltanat bilinmektedir. bu, vakfın eğitim ve dini kurumları, altyapı hizmetlerini ve eğitim bursları ve aşevleri gibi hayır hizmetlerini finanse etmek için yaygın olarak kullanılmasıyla gösterilmektedir. Nakit vakfı, Osmanlı döneminde de en büyük bağışçılardan biriydi, bir işletmeyi yürütmek için ihtiyacı olan insanlara fon veya sermaye sağlayan bir vakıf türüydü. vakıf parasını sermaye olarak kullanabilir ve borç faizi kullanmadan ticari faaliyetlerden yararlanmaktadır.

Vakıf, Osmanlı İmparatorluğu'nda yayılmaya başlayan ekonomik kapitalizme karşı temel kalkan olmuş, bireyleri korumuş ve gelir dağıtım yöntemini düzenleyerek toplum için daha adil bir denge sağlamıştır. Ayrıca vakıf, bölgesel kalkınma için itici bir güç olmasının yanı sıra, esas olarak çevredeki toplumun yararına kurulmuştur (Bulut & Korkut, 2019).

Osmanlı döneminde bir finans kurumu olmanın yanı sıra nakit vakfı, kurulduğunda asli görevini de unutmamıştır. Nakit vakfı aslında mevcut toplumun refahını artırmak için yaşlılara bakım sağlamak, yollar ve yayalar gibi kamu altyapısının bakımını sağlamak gibi çeşitli amaçlarla kurulmuştur. Ve nihayetinde vakfın ekonomik etkisinin yanında sosyal, kültürel yönleri üzerinde de önemli bir etkisi vardır.

Vakıf, insanların vakfı uygulama sebebi olan bir hayırseverlik şeklidir. Nakit vakfının bir diğer katkısı da topluma istihdam sağlamasıdır. Ayrıca vakıf, cami, han, imaret ve diğerleri gibi vakıf varlıklarının bugüne kadarki devamlılığını da garanti etmektedir. Hayırseverlik, zengin ve fakir arasındaki sosyal uçurumu azaltan önemli bir unsurdur. Hayırseverliğin, yoksulluğun ortadan kaldırılması, zenginliğin gönüllü olarak zenginden yoksula aktarılması ve toplumsal hareketliliğin artırılması anlamına geldiği açıklanmaktadır (Çizakça, 2009). Eğitim hizmetleri, sağlık hizmetleri, bayındırlık işleri ve diğerleri gibi çeşitli sosyal hizmetler de nakit vakıfları tarafından finanse edilmekte, ayrıca para vakıfları yoksulluğu azaltmayı amaçlamaktadır. Nakit vakfı, Osmanlı toplumunda büyük bir uyum içinde çalışarak, amaçlarına ulaşmada çok yüksek bir etkinliğe sahiptir.

Osmanlı döneminde vakıf yönetiminde vakfın işlevleri şu şekilde düzenlenmiştir: (i) Bireysel mülkiyet haklarının ihlal edilmesini önlemek, (ii) İslam medeniyet mirasının yüzyıllar boyunca korunmasını ve finanse edilmesini sağlamak, (iii) destek sağlamak. (iv) İslami miras hukuku ile bölünebilecek araziler için birlikler sağlamak, (v) yoksullara sigorta ve garanti sağlamak, (vi) yaşlılar ve engelliler için emeklilik fonları sağlamak (vii) Köprüler, yollar, limanlar, deniz fenerleri, kütüphaneler, barajlar, kaldırımlar ve çeşmeler gibi altyapıların kalkınması ve bakımını sağlamak, (viii) istihdam sağlamak, (ix) Osmanlı İmparatorluğu'nun vizyon ve misyonunu destekleyen ve uygun özel bir sistem kurmak (Bulut & Korkut, 2017).

Nakit vakfın toplumu faiz getiren kredilerden kurtarmanın bir yolu olduğu söylenebilir, çünkü nakit vakfın toplum için karlı krediler sağladığı söylenebilir. Verilen kredi vakfın sermayesidir. Kredilerden elde edilen gelirler ile nakit vakıf hükümlerine

uygun olarak sosyal ve dini amaçlarla harcanmaktadır. Nakit vakfın amacı, diğerleri arasında dört amacı ayrılabilir (Çiftçi, 2004):

1. Dini kurumların ihtiyaçlarının karşılanması
2. Sosyal işlerin yerine getirilmesi
3. Meslek gruplarının ihtiyaçlarını karşılanması
4. Eğitim kurumlarının ihtiyaçlarının karşılanması

Nakit vakfı, bu ihtiyaçları karşılayanın yanı sıra kârını iki kategoride harcanmaktadır (Özcan, 2003):

1. İdare Giderleri

Nakit vakfın uygulanmasında mütevellî, nâzır, câbî ve kâtip gibi nakit vakfının mevzuata uygun olarak kullanılmasını sağlamakla görevli çeşitli işlevlere sahip kişiler bulunmaktadır. İdari masraflar, nakit vakfının kendi yararına görevleri yerine getiren işçilere verilmektedir. Mütevellî, vakfın yöneticisi olup, çerçeve ve mevzuat çerçevesinde çalışmalar yürütür. Nâzır, vakfın hükümlere uygun olarak yürütülmesini ve kötüye kullanılmamasını sağlamak için vakfın kontrol ve denetiminden sorumludur. Câbî, vakıfları bağımsız olarak veya kadı ile işbirliği içinde toplamaktadır. Bu arada, vakıf hesabının korunmasından Kâtip sorumludur.

2. Vakıf Amacı Giderleri

İlk zamanlarda nakit vakıflarının kurulması, köy ve bölge çevresinde toplumun çeşitli ihtiyaçlarını karşılama amacını taşıyordu. 16. yüzyılda Vakfın ayrıca vergi ödemeleri için sübvansiyonlar sağlamak, dini ve eğitimsel ihtiyaçları karşılamak ve hayırsever faaliyetler gibi daha büyük işlevleri vardı. İşletme sermayesinden elde edilen gelir, altyapı hizmetleri ve bayındırlık hizmetlerinin sağlanması, din ve kültür hizmetleri, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik ve hayır işleri gibi vakfın kurucusu tarafından belirlenen giderlere aktarılmaktadır. Bu amaçla gerçekleştirmenin yanı sıra bu hizmeti yapan kişinin ücretleri de bu harcamadan alınmıştır.

Nakit vakfı, başlangıcından bu yana Osmanlı döneminde sosyal hayat üzerinde büyük bir etkiye sahip olmuştur. Zaman ile birlikte nakit vakıfları da ihtiyaçlara göre fayda sağlamak üzere gelişmiştir. Nakit vakfın nasıl bir sosyal etkiye sahip olduğunun açıklamasını kolaylaştırmak için toplumun yaşam koşullarına göre bir sınıflandırma yapılır ve aşağıdaki sınıflandırma elde edilmektedir :

2.5.3.1. Avâriz Vakıfları

Avâriz Vakıfları, Osmanlı döneminde kentsel ve kırsal topluluklar için bir sosyal güvenlik kurumu olarak hareket eden nakit vakfına dayalı bir sosyal kurumdur. Avâriz Vakıfları, vakıf varlıklarını kredi ve fon olarak çevredeki yoksullara ve köylülere özel vergi borçlarını ödemek için kullanır. Avâriz Vakıflar, vergi borcu indirimi olmasının yanı sıra, beklenmedik harcamalar veya fakirlere yapılan diğer yardımlar için de kullanılmaktadır. Avâriz Vakıfları zamanla kaldırım ve kanalizasyon yapmak, yoksulların ihtiyaçlarını karşılamak, evlilik giderlerine yardımcı olmak, finansman sermayesi, cenaze parası gibi diğer faaliyetlere de dahil olmaktır. Kredi olarak 1801 yılına kadar uygulanan getiri oranı %2,5, 1802 yılında %10 ile %15 arasında uygulanmıştır (Özcan, 2003).

2.5.3.2. Esnaf Sandıkları

Bu sandıklar, Osmanlı döneminde tüccar ve sanatkarların yanı sıra herkes tarafından toplanan vakıf varlıklarıdır. Vakıf varlıkları bir işletme için işletme sermayesi olarak kullanılacak ve karlar tüccarlarla ortak faaliyetleri finanse etmek için kullanılacaktır. Buna ek olarak, fonlar bayındırlık işleri ve tüccarlar ve yoksullar için yiyecek ve giyecek şeklinde sosyal yardım, cenaze masraflarının karşılanması ve ayrıca önemli tatillerin ödenmesi için kullanılacaktır (Özcan, 2003).

2.5.3.3. Orta Sandıkları

Bu fon, yeniçeri üyelerine ve ailelerine zor durumda kaldıklarında yardımcı olmak için karşılıklı bir kurum ve sosyal yardım kuruluşudur. Vakfın ne zaman kurulduğuna dair kesin bir bilgi bulunmamakla birlikte, yeniçeriliğin kaldırıldığı tarihte bu Vakıf ve benzeri tüm Vakıflarda toplanan paralar yeni oluşturulan askeri birliğin bütçesine aktarılmıştır (Önk, 2015). Orta sandıkları, yeniçerilerin akçeye göre kesilen

maaş zam ve terfilerinden, merhumun yeniçerilerinden kalan mallardan, taamiye asaletlerinden ve yeniçerilerin bağışlarından oluşmaktadır.

Orta sandıkları yaralı ve sakat yeniçerilerin ihtiyaçları ile şehit yeniçeri ailelerinin ve çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Yeniçerilerin emanetleri Vakıf aracılığı ile satılacak ve bundan elde edilecek gelir çocukların yetişkin olduklarında çocuklarına aktarılacaktır. Çocukları henüz yetişkin değillerse, Orta sandıkları bu parayı tutulup yetişkin olduklarında onlara vermektedir (Özcan, 2010).

2.5.3.4. Eytam Sandıkları

Eytâm Nezareti, 1851 yılında Osmanlı devletinin merkezileşmesi ve kurumsallaşması sırasında kurulan yetimlerin mallarını kontrol eden bir kurumdur. Bu kurum, yetimhane fonunu kontrol ve işletir ve elde edilen geliri onların bakımı, korunması ve eğitimleri ve yetimlerin tüm ihtiyaçları da karşılanmaktadır. Eytam Sandıkları, yetişkin olana kadar sınırlı bir yetimhane fonu işletir ve asıl malları kendilerine iade edilmektedir. Eytam Sandıkları, Orta sandıkları ile birlikte yeniçeri çocuklarının da ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Yetimlerin bakımı, korunması ve eğitimi ile Osmanlı dönemi padişahları ve üst düzey yöneticileri özel bir ilgiye sahipti. Bu nedenle başlangıçta bireysel olarak yönetilen Eytam Sandıkları, bir devlet kurumu statüsüne kavuşmuş ve 19. yüzyılın ortalarından itibaren devlet tarafından yönetilmeye başlanmıştır (Özcan, 2010).

2.5.4. Rapor Yönetimi

İş performansının denetlenmesi ve raporlanması günümüz iş hayatının ayrılmaz bir parçasıdır. İyi raporlama, bir işletmenin performansının iyi performans gösterip göstermediğini veya tam tersini belirlemek için temel bir bileşen haline gelmektedir. Bir işletmenin raporu, yetkililerin ihtiyaçlarına göre işletme aleyhine işlem yapmaları için de delil teşkil etmektedir. İyi bir rapor, şirketin varlıklarının, borçlarının, özkaynaklarının ve gelir ve giderlerinin sayısını yansıtmaktadır.

İş performansının denetlenmesi ve raporlanması günümüz iş hayatının ayrılmaz bir parçasıdır. İyi raporlama, bir işletmenin performansının iyi performans gösterip göstermediğini veya tam tersini belirlemek için temel bir bileşen haline gelir. Bir

işletmenin raporu, yetkililerin ihtiyaçlarına göre işletme aleyhine işlem yapmaları için de delil teşkil etmektedir. İyi bir rapor, şirketin varlıklarının, borçlarının, özkaynaklarının ve gelir ve giderlerinin sayısını yansıtmaktadır.

Osmanlı döneminde nakit vakıflarının denetimi devlet muhasebecileri ve denetçiler tarafından yapılırdı. Devlet denetçileri ve muhasebeciler tarafından yapılan denetimler her türlü vakıf için yapılır. Osmanlı döneminde vakıflar iki kategoriye ayrılabilir. Birincisi, Mazbut vakfı padişah, hanım sultan, sadrazam, paşalar tarafından kurulan vakıflar da dahil olmak üzere devlete ait vakıflardı. İkindisi, tüccarlar, zanaatkarlar vb. gibi yetenekli kişiler tarafından kurulan vakıftır. (abuk, Saygılı, & Oğuz, 2018).

Osmanlı döneminde vakıf denetiminin yönetimi, o zamanki ülkenin liderine bağlı olarak çeşitli dinamiklere sahipti. 18. yüzyılda III. Mustafa döneminde vakıf sisteminin merkezileştirilmeye çalışılmış ve I. Abdülhamid döneminde bir dönüm noktasına gelinmiştir. Vakıf, II. Mahmud döneminde tamamen gelişmiştir (Barnes, 1987).

Vakfin merkezileşmesinden önceki dönemde mazbut vakfı, çok güvenilir, deneyimli ve başarılı bir devlet görevlisinin başkanlığında bir vakıf konseyi tarafından yönetilecekti. Orhan Gazi tarafından 1358 yılında Bursa'da kurulan vakfin idaresi için görevlendirilen Sinan Paşa buna bir örnektir. Ardından Fatih Sultan Mehmet'in kurduğu vakıf meclisine başkanlık etmekle görevlendirilen Fatih Sultan Mehmet'in güvenilir ve başarılı bir başbakanı olan Mahmud Paşa'dır. (abuk, Saygılı, & Oğuz, 2018).

Vakıf yönetiminin merkezileşmesi, vakıf varlıklarını yöneten velilerin görevlerini yerine getirmede daha az yetkin oldukları gerekçesiyle oluşturulmuştur. Uygulamada, iyi bir vakıf yönetimi denetimi sağlaması beklenen vakıf yönetiminin merkezileştirilmesi, kuruluş nedeni ile aynı nedenle, yani bunu yapan insan kaynaklarının yetersizliğinden dolayı başarısız olmuştur (ızaka, 2000). Vakıf yönetiminin merkezileştirilmiş sürecinin başarısız olmasının bir başka nedeni de yüksek maliyettir. Vakıf temelde zaten kendi yöneticisine sahip olduğundan, vakıf bakanlığı kurulduğunda insan kaynakları için iki

katına çıkan ek maliyetler yaratacaktır. Ayrıca, vakıf yönetiminin merkezileştirilmesi, sorumsuz çalışanlara kişisel kazanç için dolandırıcılık yapma fırsatı sağlamaktadır.

Tanzimattan sonra, Devlete ait olan vakıf veya vakıfların muhasebe ve denetim işlemlerinden tamamen Evkafı Hümayun Nezareti sorumluydu. Bu arada maddi gücü yetenlerin kurduğu vakıf, Hazîne-i Âmire tarafından denetlenecek ve değerlendirilecektir. İki farklı daire tarafından yürütülmekle birlikte, tüm vakıf varlıkları çok sıkı bir şekilde denetlenmekte ve raporlanmaktadır. Halihazırda Osmanlı dönemi nakit vakıf raporu belgesi İstanbul'daki Arşiv Bakanlığı'nda bulunmaktadır. Bu belge, Evkafı Hümayun Nezareti ve Hazîne-i Âmire tarafından yapılan vakıf denetimine ilişkin raporların yanı sıra işletme raporları ile gelir ve gider kayıtlarını içerir. Bu belgeler, devletin vakıf varlıkları üzerinde çok sıkı bir kontrolünün varlığını gösteren çok büyük toplam gelir ve harcamayı açıklamaktadır (Çabuk, Saygılı, & Oğuz, 2018).

Osmanlı döneminde nakit vakıflarının kayıt ve raporlanmasında merdiven yöntemi kullanılmıştır. Merdiven muhasebesi 500 yılı aşkın süredir uygulanan bir muhasebe yöntemidir. Bu yöntem Abbasiler döneminde geliştirilmiş ve Osmanlı döneminde uyarlanmış ve daha sonra etkin bir şekilde rafine edilmiştir. Merdiven yöntemindeki işlem kayıtları, "siyakat" adı verilen özel bir yazı ve numaralandırma gerektirmektedir. Bu yöntem merdiven denemesinin nedeni, bu rapordaki yazım şeklinin, toplam hesap bakiyesinin en üstte olduğu ve aşağıdaki detayların takip ettiği bir merdiven gibi olmasıdır (Elitaş, Güvemli, Erkan, & Aydemir, 2008).

Her mali yılın sonunda, vakıf yönetim kurulu başkanı, o yıla ait gelir ve gider raporlarını içeren raporları hazırlamak üzere bir muhasebeci görevlendirir. Ayrıca, Osmanlı hukuk sisteminde mahalli idare makamı olan bölge kadısına bir muhasebeci tarafından incelenmek üzere ve Hazîne-i Âmire'ye sunulacaktır. Rapor yeniden değerlendirilecek ve nihai vakıf raporu merdiven yöntemi kullanılarak hazırlanacak ve yeniden yazılacaktır. Bu uygulama ile vakıf faaliyet raporları muhasebe uzmanları ve denetçiler tarafından incelenmek üzere daha resmi hale getirilecek ve vakıf işlemlerinde hata tespit edilirse devlet müdahale ederek gerekli önlemleri alacaktır.

Yapılan raporlar padişaha bildirilmeden önce Dârüssaâde Ağası ve ayrıca sadrazam tarafından incelenip kontrol edilecektir. Bu raporlama aşaması, devlet başkanlarına rapor edilmeden önce hakemli raporların kalitesini korumanın mükemmel bir örneğidir. Toplam gelir ve giderlerin yanı sıra onaylanan yılsonu bakiyesini içeren nihai rapor imzalanacak ve açıklanması gereken görüş bildirilecektir. Nihai rapor vakıf kuruluna verilmek üzere kopyalanır ve diğerleri yönetici tarafından saklanır, böylece yılların finansal verileri saklanabilir ve karşılaştırılabilir (Çabuk, Saygılı, & Oğuz, 2018)

Arşivleme söz konusu olduğunda Osmanlılar oldukça kapsamlı ve detaylı bir arşiv geçmişine sahiptir. On sekizinci yüzyıla ait bir vakıf arşivi aşağıdaki bilgileri açıklanmaktadır (Çizakça, 2020):

- a. Vâkıf ve kuruluş amacı
- b. Mahallenin adı, İlçe, Fonların kayıtlı olduğu yer
- c. Mütevelli
- d. Muayenenin kapsadığı süre
- e. Vakıf orijinal sermayesi
- f. Bireyler veya diğer vakıflar tarafından vakıf sermayesine ilave veya bağış yapılması
- g. Yeni oluşan sermaye dengesi
- h. Yıl sonunda iade edilen veya "Murabaha fi sene-i kamile" olarak adlandırılan toplam sermayenin yatırımından elde edilen getiri.
- i. Mesarif denilen yıllık getiriye kullanma amacı. Bu bölümü, aşağıdaki ödünç alan bilgilerini içeren zimem adlı başka bir bölüm takip etmektedir:
 - a) Borçlu adı
 - b) Ödünç alınan sermaye tutarı
 - c) Borçlunun dini

d) Borçlu cinsiyet

Mükemmel kayıt veya arşivleme, Osmanlı nakit vakıf yönetiminin vakıf fonları üzerinde iyi bir kontrol uygulamasını sağlamaktadır, böylece kullanımları, vakıf fonlarının kullanım beklentileri ve ilkelerine uygun olmaktadır

2.6. Osmanli Döneminde Kurulan Bazi Nakit Vakıflar

2.6.1. Tavaşi Hasan Bey b. Abdullah Vakfı

Tavasi Hasan Bey, Hicri 964'te (1556) nakit ve bir miktar gayrimenkulden oluşan malını bağışladı. Yazılan vakfiye, hamdele ile başlar ve bunu Kuran'dan seçilmiş ayetlerden ve Peygamber'in hayatın aslında ahiret olduğunu ve insanların sadaka vererek ve sadaka vererek buna hazırlanmaları gerektiğini vurgulayan hadislerinden almaktadır.

Hasan Bey, sküdar civarındaki caminin ihtiyacını karşılamak için 41.000 akçe, ahır, fırın, su kuyusu, 2 tuzhane bulunan bir ev bağışladı. Ayrıca Hasan bey, Hüseyin elebi ve Iyas Bey'in'i vakfiyede anlatılan mütevellî olarak tayin etmiştir. Özel olarak vakıf niteliğindeki iki dükkân ve ahır, %10 kar ile kira sözleşmesi ile işletilmektedir. Bu vakıf aynı zamanda borcunu ödeyebilecek durumda olan kişilerle de işlem yapılmasını gerektirir ve zaruret halinde rehin ve müzayede yapılmaktadır (Özcan, 2003).

Vakfiyede, caminin ihtiyaçlarını karşılayan imam ve müezzin maaşları ile vakfi yöneten kadı ve mütevellîlerin maaşlarını da içeren gelirin nasıl harcandığı da vakfiyede açıklanmıştır.

Tablo 2. 2 Tavaşi Hasan Bey b. Abdullah Vakfı İşlem Harcama Tablosu

YIL	HUC CET SAYISI	İŞLEM HACMİ (AKÇE)	HASILAT (AKÇE)
964	13	19.300	1.930
966	8	7.000	475
967	1	4.000	200

969	1	2.000	400
970	2	1.000	100
971	1	600	60
972	1	1.200	120

Kaynak : (Diniz, 2021)

Yukarıdaki tabloya bakarsanız. Tavasi Hasan Bey nakit vakfı, altı aylık bir süre ile yıllık %10 kâr ile işletilmekte ve tüm işlemlere uygulanmaktadır. 969'da borcun vadesinin geldiği ve varlıkların tasfiyesi için varlık ihalesi yapıldığı gerekçesiyle gelir farkı oluşmuştu. Bu tariften hareketle Tavasi Hasan Bey vakfı vakfiye esasına göre işletilmektedir (Diniz, 2021).

2.6.2. Defterdar Abdüsselim Efendi Vakfı

Abdüsselim Efendi, büyük Süleyman zamanında bir yıl boyunca sarayın baş saymanlığını yapmıştır. H. 931 / 1525 yılında kendi adına vakıf kurmuş, elde ettiği kazancı İstanbul ve İzmit'te medrese, kervansayar, tabhane, mescit ve okulların bakımında kullanmıştır. 10.000 altın dinar ve 400.000 gümüş dirhemden oluşan servetini bağışladı ve İstanbul kadı tarafından onaylandı ve fonların güvenli bir yere yerleştirilmesini istemiştir. Abdüsselim Efendi, kurduğu vakfın mu'amele-i er'iyye ile işletilmesini ve vakfın kiracısı olan dükkân sahiplerine verilmesini istemiştir. Geri ödeme döneminde fazla para varsa, fazlalık alınacaktır. Ve biriken değer 20.000 dirheme ulaşırsa, para biriktirilecek ve vakıf malları için uygun bir dükkân satın alınacaktır (Çınar, 2017)

2.6.3. Mustafa Bey Oğlu Ahmed Bey Vakfı

Bu vakıf, Ahmet Bey tarafından Hicri 1007 / 1599 yılında Malkara şehrinde yaptırılan Kaya Bey Camii ve Köşkü'nün bakımı için 98 dükkân ve diğer gayrimenkuller ile 1.000.000 ake bağışlayarak kurulmuştur. Mütevellî'nin hukuka uygun bir şekilde %10 kar oranıyla yönetilmesini şart koyuyor. Diğer bir şart ise yeniçerilere, kadınlara ve timari sipahilere finansman sağlanamamasıdır. Ve vakıf fonunun işletilmesi sırasında meydana gelebilecek her türlü zarar mütevellînin sorumluluğundadır (Çınar, 2017).

2.7. Günümüz Katılım Bankacılığı Nakit Vakfı İlişkisi

Osmanlı döneminde nakit vakıfları ve diğer vakıflar, Osmanlı Hilafeti dönemindeki ekonomik zihniyetin pragmatizminin bir resmidir. Nakit vakıfları, Avrupa bölgesinde yıllar içinde meydana gelen ekonomik gelişmelerin etkisinde her zaman varlığını sürdürmüştür. Bu, Avrupa'daki merkantilist ekonomik görünüme yönelen Osmanlı ekonomisinin zihniyeti ve kimliği haline gelmiştir. Nakit vakfı kurumları, faaliyetlerinde iki ana eylem gerçekleştirmektedirler; hayır işleri yapmanın yanı sıra toplumun ekonomik ihtiyaçlarına da benzersiz bir şekilde cevap vermektedirler (Pamuk, 2004).

Osmanlı döneminde nakit vakıfları, toplumun ekonomik faaliyetlerinde önemli maddi yardımlar sağlayan finans kurumları olarak önemli bir rol oynamışlardır. Zamanla, toplumun finansal desteğe olan ihtiyacını karşılamak için daha modern bir finansal kurum veya bankacılık biçimine ihtiyaç duyulmuştur. İslam, her finansal işlemde faizden uzak durmayı ve finansal kurumlardaki faaliyetlere odaklanmayı şart koşmaktadır. Bunun için çeşitli çalışmalar, katılım ve İslami bankacılık kurulmuştur.

Malezya, 1940 yılında faizsiz banka kurma girişiminde bulunan ilk ülke olmuştur fakat bu girişim başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Malezya devleti daha sonra gayrimenkul ve tarım için yatırım sermayesi olarak faydalanılması üzere bir Hac fonu yönetim kurumu oluşturarak çalışmalarına devam etmiştir. Daha sonrasında ise Pakistan bu deneyi 1950'de sürdürmüştür ve başarısız olmuştur (Darçın, 2007).

1963-1964 yıllarında Mısır'da faizsiz bankacılık eğilimi ciddi bir şekilde takip edilmiştir. Bu faizsiz banka, Mısırlı köylülerin finansal ihtiyaçlarının yanı sıra tarımsal ihtiyaçlarını da karşılamak için faaliyet göstermektedir. Bu bankanın işleyişi henüz küçük çapta olduğu için bu bankada kullanılan mekanizma köy bankası ilkeleriyle birleştirilmiştir. Bu ilk faizsiz banka, fonlama, ortaklık, sigorta, leasing gibi modern bankacılık fonksiyonlarını küçük ölçekte de olsa ilk kez uygulamaya geçirmektedir (Eskici, 2007).

2.7.1. Türkiye’de Katılım Bankası

Türkiye, 1975 yılında İslam Kalkınma Bankası'nın kurulmasına katkıda bulunan diğer İslam ülkeleriyle birlikte siyasi ittifaklar oluşturan ülkelerden biridir. Türkiye'nin İslam Kalkınma Bankası'na katılımı, Banka bünyesine Türk sermayesinin eklenmesinin ardından gerçekleşen aktif bir katılımdır. Bankacılığın bu gerçek katkısı, 56 İslam ülkesi arasındaki ekonomik işbirliği programlarının kurulmasına, altyapı gelişimine destek verilmesine, dış ticaretin artırılmasına, finansman tekniklerinin geliştirilmesine ve özel sektörün teşvik edilmesine odaklıdır (Önk, 2015).

1960'lı yıllardan itibaren Türkiye Devleti Kanun Makamları, Türk hukukunda faizsiz bankaların terminolojisi olan “Özel Finans Kurumları”nı düzenlemektedir. 1975 yılında Türkiye, Avrupalı işçilerin birikimlerini yatırıma dönüştürmek amacıyla kâr-zarar ortaklığıyla DESİYAB'ı (Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası) kurmuştur. Ancak 1978 yılından itibaren DESİYAB organizasyonel hedeflerinde değişikliklere giderek faaliyetlerinde faiz sistemini uygulamıştır.

Daha iyi bir faizsiz bankacılık sistemine geçiş 1983 yılında başladı. Bu yıl, küresel ekonomide faizsiz sistemin popüler hale geldiği bir sene olmuştur. Faizsiz bir bankanın kurulması, faiz sistemine duyarlı kamu kaynaklarının ekonomiye kazandırılması için aciliyet arz etmektedir. Zaman içinde bu Özel Finans Kurumları “Katılım Bankaları” olarak adlandırılmakta ve bankacılık sektöründeki ticari bankalara ve yatırım bankalarına eşlik etmektedirler. Katılım bankaları, faize duyarlı kişilere alternatif finansman sağlayarak Türkiye ekonomisinin hareketliliğini artırmaya yardımcı olmaktadır (Önk, 2015).

Türkiye'de faizsiz bankacılığın gelişimi üç döneme ayrılabilir: Birinci dönem, faize duyarlı halktan fon toplayan özel finans kuruluşlarının oluşumunun ilk dönemidir. Bu dönemde faizsiz bankaların gelişimi hızlı bir büyüme gerçekleştirmiştir. 2001 yılında Özel Finansal Kurumlar Birliği'nin kurulmasıyla ikinci dönem başlamış, bu kurum 2001 yılında yaşanan ekonomik kriz sırasında iyi bir yönetim sağlayarak Türkiye'nin katılım bankalarının gelişimi üzerinde olumlu etki yapmıştır. Üçüncü dönem, bankacılık

sisteminin uyum dönemidir. Katılım bankalarının, bu düzenin mevcut bankacılık sisteminin, yani ticari bankaların ve yatırım bankalarının tamamlayıcısı olduğu ve ayrıca katılım bankalarının ve diğer bankaların bilançolarının simetrik olduğu vurgulamaktadır (Bilir, 2010).

2.7.2. Katılım Bankasında Nakit Vakfının İşlevleri

Faiz sistemi hem İslam'da hem de diğer dinlerde yasaklanmıştır. Nakit vakfı, bir finans kurumu olarak tüm faaliyetlerini yürütürken faiz yasağını işleyişinde temel olarak almaktadır. Modern zamanlarda nakit vakfı, mevcut finansman sözleşmelerinin şu andaki katılım bankalarında uygulanması için örnekler ve kavramlar sağlamada önemli bir rol üstlenmektedir.

Nakit vakfında kar elde etmek için çeşitli yöntemler vardır ve bunlar vakfiye'de düzenlenir: karz-ı hasen, mudarabe, bidaa, muamele-i şer'iyye, bey'i istiğlâl, müşareket, akara tebdil ve îcar. Bu yöntemlerin günümüz modern bankacılık işlemlerinin öncüleri olduğu söylenebilir. Vakfiyede genel olarak kullanılan yöntem bey'i istiğlâl ve vakıf fonlarını kâr elde etmek için sermaye olarak kullanmanın bir yolu olan istirbahtır (Bulut & Korkut, 2019).

Nakit vakıflarında uygulanan mali işlemler, bu dönemde bankalarda yürütülen mali işlemlerle aynıdır. Hem nakit vakıflarında hem de modern faizsiz bankacılıkta sıklıkla kullanılan bir diğer işlem ise mudarebe ve bidaa gibi ortaklık sözleşmeleridir. Bu kavram, nakit vakıf veya bankalardan elde edilen sermaye ile sermaye borçlularından alınan emeği birleştirecektir. Vade süresi geldiğinde kâr, sözleşmede belirtilen kısma göre bölünecektir. Sermaye ve emeği tek bir sözleşmede birleştirmeye yönelik bu yöntem, daha sonra modern zamanlarda risk sermayesi ve sukuk mudarebe biçiminde ve diğer şekillerde uygulanmaktadır.

Ayrıca muâmele-i şer'iyye kavramı, kredi geri ödeme kazançlarında faizden kaçınarak kamuya kredi sağlamaya alternatif olarak, modern bankacılıktaki tavarruk kavramının uygulanmasına bir örnek teşkil etmektedir. Buna göre, nakit vakfı, finansal

işlemlerde faizden kaçınma kavramına iyi bir örnek teşkil etmektedir (Bulut & Korkut, 2019).

Osmanlı nakit vakfı müessesesinin, bankaların faizsiz finans kurumları ile farklılıkları olmuştur:

Tablo 2. 3. Osmanlı Dönemide Nakit Vakfı ve Türkiye'deki Faizsiz Kurumları Karşılaştırması Tablosu

	Nakit Vakfı	Modern Faizsiz Finansal Kurumlar (Türkiye İçin)
Aktivite tabanı	Dini faktörler, Kuran	Dini ve Ekonomik faktörler
Ortaya çıkması ve yayılması	Osmanlı Devleti	Körfez ve Arap Ülkeleri, Asya ve Pasifik Ülkeleri
Dini ve hukuki temeller	(1) Kuran, Sünnet, İcma, Kıyas, (2) Vakıfların Yönetmelikleri	(1) İslam, (2) Bankacılık kuralları
Kurucu	Gerçek kişiler	Gerçek veya tüzel kişiler
Kuruluş belgesi	Vakfiye	Şirket ana sözleşmesi
Operasyon prensibi	Vakfiyede bulunur ve işlemler vakfiyenin sınırlarının ötesine geçmez	İşlemler bankacılık kuralları ve şirket ana sözleşmesi ile düzenlenir
Rekabet	Nakit vakıfları arasında rekabet yoktur	Hem katılım bankaları hem de konvansiyonel bankalarla rekabet vardır.
En yaygın işlemler	(1) Kard, (2) Mudaraba, (3) Bida, (4) Murabahah	(1) Murabaha (%42,4), (2) Emtia murabaha / Tavvaruk (%15.6), (3) İcara / İcara Muntahia

	(5) Bey'i istiglal,	Bittamlık (14.8%), (4) Bay' Bithaman Ajil (13.6%), (5) Salam (7.9%)
Hedef	genellikle cami, mescit, medrese, tekke ve diğer hayır işlerinin finansmanı için harcanmaktadır	operasyonlardan kar elde etmektedir
Kar dağıtımı	vakfın amacına göre (1) cami, medrese vb. giderler (2) cami, medrese vb. personeline maaş verilmesi. (3) vakıf personeline maaş verilmesi (4) yoksullara yardım etmesi	şirket ana sözleşmesine göre (1) yatırımcılar (2) personel (3) bazen hayır işleri
Öncelikler (sırayla)	(1) sosyal gelişme (2) ekonomik kalkınma	(1) ekonomik kalkınma (2) sosyal gelişme
Sermaye ve tutarı	doğrudan veya vasiyetten nakit, hatta en küçük tasarruf	en az 30.000.000 TL
Onay makamı	dini esaslara dayalı kadı onayı	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu onayı
Riskleri en aza indirmenin yolları	İslami ahlak, güvenilir garantör veya güçlü ipotek	İslam ahlakı, gayrimenkul ipotek, sigorta, kefalet

Kar Oranı	vakfiyelerde açıklanmış ve genellikle %10-15 arasında	Bankanın işleyişine ve ekonomik gelişmelere göre belirlenir
Gelişim üzerindeki etkisi	genel olarak bölgesel	genellikle ulusal
Denetim	vakfiyede beyan edilen nazır (gözlemciler) tarafından yapılan iç denetim Kadı tarafından yapılan dış denetim	banka müfettişleri tarafından yapılan iç denetim, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, bağımsız denetim firmaları, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ve diğer kuruluşlar tarafından yapılan dış denetim
Yönetim	(1) genellikle tüm yetkiler Mülhak ve Müstesna vakıflarının mütevellisinde Yönetmektedir (2) Mazbut Vakıfları Evkaf Humayyun Nezaretinde Yönetmektedir	(1) yönetim kurulu, (2) yüksek konseyler, (3) denetim komitesi, (4) danışma kurulu

Kaynak : (Bulut & Korkut, 2017)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ENDONEZYA NAKİT VAKFI TARİHİ, GELİŞİMİ ,VE YÖNETİMİ

Endonezya dünyanın en büyük Müslüman nüfusuna sahip ülkelerinden biridir, bu da Endonezya'daki vakıf potansiyelini çok büyük ve bu potansiyel uygun şekilde kullanılır ve yönetilirse toplum için refah sağlama yeteneğine sahip kılmaktadır. Endonezya'da vakıf, İslam'ın Endonezya'ya girmesinden bu yana çok gelişmiş ve vakıf yönetiminin daha verimli hale gelmesi ve daha fazla fayda sağlaması için çeşitli düzenlemelere tabi tutulmuştur. Endonezya'da nakit vakfının nasıl yönetildiğini anlamak için önce Endonezya'da vakıf gelişiminin tarihini, mevcut düzenlemeleri, vakıf yönetim kurumları ve Endonezya'da nakit vakfının nasıl yönetildiğini tartışacaktır.

3.1. Şafi'ye Göre Nakit Vakfı

Osmanlı devletinde Hanefi fıkıhı hakim olduğu gibi, Endonezya Şafii mezhebindedir. Bu nedenle Şafiilerdeki vakıf görüşleri kısaca ele alınacaktır.

Şafi'i alimleri, mevkufta bulunması gereken şartlardan birinin, nesnenin kullanıldıktan sonra bütünlüğünün garanti altına alınabilmesi olduğunu şart koşarlar. Ayrıca, vakıf mallarının dayanıklı olması gerekmektedir. Böylece mevkuf, faydaları alındıktan sonra ebedi unsuru bir nesne olmalıdır. Şafi'i âlimlerine göre, kullanıldıktan sonra bütünlüğü ebedi olmayan para, yiyecek vb. vakıf olabilecek mallarının şartlarını karşılamaz (Kamal, 2015). Bu nedenle Şafi'ye göre bir vakfin temel ilkesi, vakfin başka insanlara verilmemesi veya ticaretinin yapılmamasıdır.

Şafi'i anlayışına bağlı olan insanlar için, temel olarak, Şafi'i okuluna göre nakit vakfı uygulama yasasına izin verilmediği bilinmektedir. Ancak bu durumda Endonezya Ulema Konseyi, nakit vakfı yasasının caiz olduğuna veya İslam'da yasal olarak görülebileceğine karar vermektedir. Bu fetva, Endonezya'daki Müslümanların çoğunluğu tarafından takip edilen bir mezhep olarak Şafi'i görüşünde kesinlikle vakıf ilkelerine uygun olmamaktadır.

Şafi'i alimleriye göre vakıf ilkesi, mevkûf aleyh'e verilenin, vakıf malından sağlanan faydalar şeklinde olması gerekmektedir. İmam Nevevi, vakıf nesnelerinde ilkenin fayda sağlayan bir şey olduğunu açıklamıştır. Bu nedenle, Şafi'i görüşünde vakıf nesnelerinin veya malların şekli, malların özüne daha fazla vurgu yapmaktadır. Bu, Şafi'i alimlerinin, itibari değeri bütünlüğü için garanti edilebilmesine rağmen, paranın değeri gibi vakıf mallarının özünü dikkate aldıkları, ancak kullanımında paranın bir değişim veya alım satım sürecinden geçip ve paranın ana parası kaybedilecektir.. İkinci ilke, vakıf nesnesi kullanılabildiği sürece, ortaya çıkan ödülün ebedi olabileceğini uman vâkıfın temel amacını sürdürmektir. Şafi'ye göre, vakıf mallarının formunun kaybı, vakfın beklediği ödülün kesilmesini etkileyebilir. Para, tıpkı yiyecek gibi takas veya alım satım yoluyla kaybedilecektir (Halim, 2005).

3.2. Endonezya'da Vakfın Gelişimi Tarihi

Endonezya'da vakıf yönetiminin tarihi, aşağıdaki gibi bölünebilecek birkaç aşamadan geçmiştir (Efendi, 2020):

1. Geleneksel Dönemi

Bu dönem, Türkiye, Suudi Arabistan, Pakistan ve diğerleri gibi ekonomik güçlenmeye katkıda bulunan diğer ülkelerde vakıf yönetiminin gelişmesiyle aynı zamana denk geldi. Bu dönem Endonezya'da vakıf yönetiminin sadece cami, okul, mezarlık ve benzeri ibadet menfaatleriyle sınırlı olduğu bir dönemdir. Vakıf yönetimi verimli yönetim yapmamış ve daha geniş bir toplumsal katkı sağlamamıştır.

2. Yarı Profesyonel Dönem

Bu dönem aslında geleneksel dönemden pek farklı değildir. Bununla birlikte, şu anda, hala optimal olmasa da, verimli yetkilendirme modeli gelişmeye başladı. Vakıf yönetiminin bu dönemdeki gelişimi, vakıf varlıklarının ekonomik değerini geliştirmeyi başaran diğer Müslüman ülkelere atıfta bulunmaktadır. Bu dönemde vakıfla kurulan caminin etrafına yapılan toplantı binaları, dükkanlar ve diğer tesislerin eklenmesiyle vakıf gelişmeye başlamıştır.

3. Profesyonel Dönem

Bu dönem, vakfın üretken güçlenmesiyle başlamıştır. Profesyonel yönetim, insan kaynakları, nazır, iş ortaklıkları, para gibi menkul vakıf varlıklarının genişletilmesi ve diğerleri gibi tüm yönleriyle gerçekleştirilir. Vakıflarla ilgili 2004 tarihli 41 Sayılı Kanunun ortaya çıkması, ekonomi, eğitim, sağlık ve diğer sosyal alanlarda toplumun yararı ve refahı için vakıf potansiyelini güçlendirme ruhunu beslemektedir.

3.2.1. Hollanda Sömürge Döneminde Vakıf Yönetimi

Vakıf, Hollanda sömürge hükümetinin Endonezya'yı sömürgeleştirmesinden çok önce Endonezya'da uygulanmış. Arazi vakfı, özellikle kamu yararına olmak ve aynı zamanda dini motivasyon için 15. yüzyıldan beri var olmuştur. Dini motivasyon, eski zamanlarda Endonezya halkının mülklerini bağışlamadaki en büyük motivasyonuydu ve insanların idari olarak düzenlenmesi konusunda isteksiz olmalarına neden olmuştur devletin idari olarak düzenlemesi durumunda vakfın uygulanmasının engellenebileceğini düşünmüşler (Djatnika, 1982).

Hollanda sömürge hükümeti tarafından gerçekleştirilen kolonizasyon, Endonezya halkı için çok karanlık bir dönem getirmiştir. Bununla birlikte, Hollanda sömürge hükümeti, vakıf da dahil olmak üzere hukuk alanında faydalı bir etki yapmıştır. Bu da 1905 yılından itibaren vakıf yönetimine yönelik idari düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. Bu değişikliği Hollanda sömürge hükümetinin koyduğu düzenlemelere itiraz eden Müslümanların talepleri üzerine çeşitli düzenlemelerde değişiklikler izlemiştir.

Hollanda sömürge hükümeti, 31 Ocak 1905'te *Toeizhat op den bouw van Mohammedaansche Bedebuizen* ile ilgili 6195/1905 sayılı *Bijblad'da* (Müslüman dua tüpleri yapımında denetimi) yer alan 435 Numaralı Hükümet Sekreteri Genelgesi yayınladı. Genelge, Surakarta-Yogyakarta dışında Java-Madura bölgesinde uygulanan bir düzenleme haline gelmiştir. Bu Genelge, vakıf olan ve artık vakıf olarak kullanılmadığında üzerine bina yapılan arazinin terk edilmemesi için denetlenmesini amaçlamaktadır. Ayrıca bu arazilerin kullanımlarının kontrol edilebilmesi için tescil edilmesi gerekmektedir.

Java ve Madura'daki naiplere hitap eden 435 sayılı Hükümet Sekreteri Genelgesi, Java ve Madura'da vakıf olan toprakların naipler tarafından kaydedildiği özüne sahiptir, ve kurulacak yeni bir vakıf varsa, yerel naipten izin almalıdır (Anshori, 2006). Sonunda bu genelge Java ve Madura'daki Naipler tarafından uygulanmadığı için geçerli olmadı ve Müslümanlar tarafından iki nedenle reddedildi:

Birincisi, Zenginliklerini geleneksel/dini olarak vakfetmeye alışmış Müslümanların garip bulduğu bir şey vakıf uygulaması için izin istenilmelidir

İkincisi, Genelge Hollanda sömürge hükümetinin Müslümanların dini işlerine karışma girişimi olarak görülüyordu. Reddetmenin bu iki nedeni ayrılmaz bir birlik gibi görünüyor.

Etkili olmasa da aslında bu genelge geçerli olmuş ve 25 yıla kadar sürmüştür. Ardından Hollanda sömürge hükümeti, düzenlemenin etkisizliğini fark etti ve yeni bir genelge ile değiştirdi. 4 Ocak 1931'de hükümet, Hükümet Sekreteri'nin *Bijblade* 1931 Sayı 12573'te bulunan *Toezych van de Regeering op Mohammedaansche Bedebuizen, Vrijdagdiensten en Wakaps* (Müslümanların İbadet Yerlerinin, Cuma Ayınlarının ve Vakıfların Devlet Denetimi) ile ilgili 1361/ab sayılı Genelgesini yayınladı.

Bu genelgenin özü, daha önce yayınlanan genelgenin daha hafif bir versiyonudur. Bu genelge şunları düzenlemiştir: 1) Vakıf olsun ya da olmasın ibadethanelerin menşeinin tescili. 2) Sadece vakfın kuruluşunun yönleri, yeri ve amacından oluşan vakfın tam uygulamasını değerlendiren daha hafif bir vakıf izni (Atabik, 2014).

1931 genelgesi 1905 genelgesinden daha basit olmasına rağmen, Müslümanlar bu genelgenin aynı amaca sahip olduğunu, böylece Hollanda sömürge hükümetinin izin isteyerek vakıf meselelerine müdahale edebileceğini düşünüyorlar. Ret, vakfın özel bir alan olduğu ve ruhsatlandırmanın vakıf kurmak için yasal gerekliliklerden biri olmadığı gerekçesiyle meydana gelmiş, böylece insanlar vakıf kurmak için izne gerek olmadığını düşünmüşler (Hamzani, 2015) .

1934'te genelge revize edildi ve arazi anlaşmazlıkları açısından onaylanmış, bu genelge ibadethaneler için arazi vakfi konusunda bir anlaşmazlık varsa yerel naiplere

yönelik talimatları içermiştir. Bu genelge 24 Aralık 1934 3088/A sayılı ve 13390 sayılı *Bijblad*'da yer almaktadır.

Endonezya'daki Müslüman toplum tarafından yapılan retler, Hollanda sömürge hükümetini 1931'de yayınlanan genelgeyi iyileştirmeye ve yeniden değiştirmeye zorlamıştır. Dört yıl sonra hükümet, Hükümet Sekreteri tarafından *Toeziht van de Regeering op Mohammedaansche Bedebuizen En Wakaps ile ilgili Bijblad* (Müslümanların İbadet Yerlerinin, Cuma İbadetlerinin ve Vakıfların Devlet Denetimi) 1935 Sayı 13480'de yer alan 27 Mayıs 1935 tarihli ve 1273/A numaralı yeni bir genelge yayınlamıştır.

Bu yeni genelgedeki yönetmelik değişikliği çok önemli bir değişikliktir, çünkü vakıf kurmak için topluluğun yerel naipten izin istemesine gerekmemiştir, süreç sadece onu bildirilmesi gerekmiştir. Vakıf kuruluşunun naibe bildirilmesi çok önemlidir, çünkü naip vakıf düzenlemelerini kaydedebilir ve inceleyebilir, böylece vakfın yönetilmesinde ve amaçlarının gerçekleştirilmesinde hiçbir engel kalmamaktadır. Vakıf kurulmasını engelleyen düzenlemeler varsa, naip vakıf kurulmasını iptal etme hakkına sahiptir (Anshori, 2006)

Sömürge hükümetinin Müslümanların işlerine müdahale girişimi olduğu varsayımının dışında, arazi vakıflarının uygulanmasına yönelik düzenlemeler yenilikçidir. Ancak bu düzenlemelerin toplum gelişimine paralel olarak var olması ve arazinin giderek değer kazanmasıyla birlikte, sirküler, vakıf varlıklarının ileride çıkabilecek davalardan veya ihtilaflardan korunmasını sağlamak açısından faydalıdır.

3.2.2. Bağımsızlık Sonrası Vakıf Yönetimi

Endonezya'nın 1945'te sömürgecilikten ayrılıp bağımsız hale gelmesinden sonra Endonezya halkının koşullarına uygun çeşitli hükümet kurumları kurulmuştur. Oluşturulan devlet kurumlarından biri de 3 Ocak 1946'da Din Bakanlığı idi. Din Bakanlığı, Endonezya'da vakıf işleri de dahil olmak üzere çeşitli din işleriyle ilgilenir. Din bakanlığı vakıf alanındaki yetkisi, 33/1949 sayılı hükümet düzenlemesine dayanmaktadır.

8/1950 Sayılı Hükümet Tüzüğü ve 9 ve 10/1952 Sayılı Din Bakanlığı dayalıdır (Hamzani, 2015).

Bu yönetmelikler, Din Bakanlığı ve bu daireye bağlı kurumların vakıf mallarının (özellikle arazi ve cami şeklindeki gayrimenkullerin) bakımını araştırmak, tescil etmek ve denetlemekle yükümlü olduğunu açıklamaktadır. Yönetmelikte sadece belirtilen hususlarda yetki verilmiş olup, Din Bakanlığı vakıf işlerine karışamaz ve vakıf varlıklarını devlet malı haline getiremez.

1956 yılında Din Bakanlığı, vakıf işlerinin Diyanet İşleri Başkanlığı'na devredildiğini açıklayan 5/D/1956 sayılı bir genelge yayınlamıştır. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın, aşağıdaki şekilde açıklanacak prosedürle topluma vakıf kurmada yardımcı olması tavsiye edilmiştir (Djatinika, 1982):

1. Vakıf kurmak isteyen her topluluk, birkaç tanığın şahitliğinde bir vakıf beyanı vererek Din Bakanlığı bildirmelidir.
2. Nâzırın vakfı denetleyecek, yönetecek ve Diyanet İşleri Başkanlığı'na bildirecek kişinin kendisi olduğuna dair bir beyanı olmalıdır.
3. Diyanet İşleri Başkanlığı, vakıf kurmak isteyen kişinin vasiyetini mahallin naipliğine onay için bildirecektir.
4. Eğer naip tarafından uygun bulunursa, Diyanet İşleri Başkanlığı, Memurluk, vâkıf, nâzır ve diğer tanıkların huzurunda vakfın kuruluşu yapılacaktır.
5. Resmi olarak kurulan vakıf, Kamu Hizmeti İdaresi ve Kayıt Bürosu dahil ilgili birimlere bildirilecektir.

Bağımsızlığın ilk günlerinden 1960'lara kadar olan vakıf düzenlemesi, Hollanda sömürge döneminde, 1905'ten 1935'e kadar hükümet sekreterinin genelgesi ile aynı düzenlemeyle, özellikle yönetimde küçük değişikliklerle kurulan düzenlemelere atıfta bulunmaktadır. Hollanda sömürge döneminde, vakıf yönetimi yerel naiplerin sorumluluğundayken, bağımsızlığın ilk günlerinde, özellikle Din Bakanlığı'nın 5/D/1956

sayılı genelgesi yayınlandıktan sonra, vakıf yönetimi, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın sorumluluğundadır (Anshori, 2006).

Din Bakanlığı ayrıca Java-Madura bölgesi ve ayrıca Hollanda sömürge döneminde daha önce vakıf düzenlemelerine sahip olmayan Yogyakarta-Surakarta dışındaki yönetmelikleri de belirlemiştir. Bölge dışındaki vakıf düzenlemeleri, Endonezya'nın bağımsızlığından 10 yıl sonra gerçekleştirildi. Ayrıca Din bakanlığı, vakıf talimatlarına ilişkin 22 Aralık 1953 tarihli yazısı, cami dışındaki vakıflara ilişkin 8 Ekim 1956 tarih ve 3/D/1956 sayılı bir genelge olmuştur (Hamzani, 2015).

Java-Madura dışındaki bölgelerde vakıf düzenlemesi ancak 5/D/1955 numaralı genelgenin yayınlanmasından sonra gerçekleştirilmiştir. Bu genelge, daha önceki vakıf yönetmeliklerinde yer almayan İller Diyanet İşleri Başkanlığına, Din Bakanlığı tarafından çıkarılan mevcut usul ve yönetmeliklere atıfta bulunarak vakıf varlıklarının tescili için valilerle istişarelerde bulunma yetkisi vermektedir (Djatnika, 1982).

Özellikle Yogyakarta Özel Bölgesi için vakıf düzenlemeleri için, Yogyakarta Diyanet İşleri Başkanlığı No 1/P.W/58'den Yogyakarta'daki arazi vakıflarının tescilinin uygulanmasına ilişkin talimatların yayınlanmasından sonra olmuştur. Böylece 1950'lere kadar vakıf düzenlemeleri Endonezya'daki tüm illeri kapsıyordu.

Endonezya'nın bağımsızlığından bu yana, toplumdaki sorunlar da, özellikle arazi konularında, daha karmaşık ve büyüyen hale gelmiştir. Bu nedenle, Hollanda sömürge döneminden miras kalan vakıf düzenlemeleri, toplumdaki tüm sorunları gidermek için ilgisiz görülmüş ve böylece toprak vakıfları hükümetten ciddi şekilde ilgi görmüştür. 24 Eylül 1960'ta hükümet, Tarım İlkelerine İlişkin Temel Düzenlemelere ilişkin Endonezya Cumhuriyeti'nin 1960 Sayılı 5 Sayılı Kanununu yayınlamıştır.

Arazi vakfı bu kanunda özel bir öneme sahiptir. Devlet, arazi vakıflarının açıkça tanımak ve bu vakıf korumaktadır. Örneğin, Bölüm F, 49. maddede şu şekilde düzenlenmiştir:

1. Dini ve sosyal kuruluşların arazi mülkiyeti hakları, dini ve sosyal faaliyetler için kullanıldığı sürece tanınmak ve korunmaktadır. Bu kurumların ayrıca dini ve sosyal alanlardaki binalar ve işletmeler için yeterli arazi elde etmeleri garanti edilmektedir.
2. 14. maddede atıfta bulunulan ibadet ve diğer kutsal amaçlar için, doğrudan devlet tarafından kontrol edilen ve intifa haklarına sahip araziler verilebilmektedir.
3. Sahip olunan arazinin vakfı hükümet tarafından korunmak ve düzenlenmektedir.

3.2.3. 2004 Tarihli 41 Sayılı Vakıflar Kanunu Sonrasi Vakıf Yönetimi

Toplumun gelişmesi ve vakıfla ilgili mevcut sorunların yanı sıra, Endonezya hükümeti 27 Ekim 2004'te yeni bir düzenlemeyi, yani vakfı özel olarak düzenleyen 2004 Tarihli 41 Sayılı Kanun'u yayınladı. Önceki hükümet tarafından çıkarılan mevcut düzenlemeler, çelişmediği veya bu Kanun kapsamında çıkarılan yeni düzenlemelerle değiştirilmediği veya silindiği/değiştirildiği sürece geçerlidir.

2004 Tarihli 41 Sayılı Vakıflar Kanunu, 11 bölüm ve 71 maddeden oluşan vakfın hukuki özünü aşağıdaki şekilde içermektedir:

1. I. Bölümde, vakıf, vâkıf, rehin, vakıf nesnesi, nazır, Vakıf Rehin Senedi Yapma Yetkilisi, Endonezya Vakıflar Kurulu, Hükümet ve Bakanlar (Madde 1) tanımlarını içeren hükümleri içermektedir.
2. II. Bölümde vakfın temelleri, vakfın amaç ve işlevi, vakfın unsurları, vâkıf, nâzır, vakfın özellikleri, vakfın rehni, vakfın tahsisi, vasiyetle vakıf ve nakit şeklindeki menkulların vakfı yer almaktadır (Madde 2 -31).
3. III. Bölümde, vakıf mallarının tescili ve ilanına ilişkin prosedürleri içermektedir (Madde 32-39).
4. IV Bölümünde vakıf mülkünün statüsündeki değişiklikleri içermektedir (Madde 40-41).

5. V. Bölümünde vakıf varlıklarının yönetimini ve geliştirilmesini içermektedir (Madde 42-46).
6. VI. Bölümünde Endonezya Vakıflar Kurumu içermektedir (Madde 47-61).
7. VII. Bölümünde anlaşmazlık çözümünü içermektedir (Madde 62).
8. VIII. Bölümünde rehberlik ve denetim içermektedir (Madde 63-66).
9. IX. Bölümünde cezai hükümler ve idari yaptırımlar içermektedir (Madde 67-68).
10. X. Bölümünde geçiş hükümlerini içermektedir (Madde 69-70).
11. XI. Bölümünde kapanış hükümlerini içermektedir (Madde 71).

Daha önce, 1977'de Endonezya hükümeti, Arazi Mülkiyet Vakıflarına ilişkin 28/1977 Sayılı Hükümet Yönetmeliğini yayınladı. Bu Hükümet Tüzüğü, Endonezya Cumhuriyeti'nin 2004 Tarihli 41 Sayılı Vakıflar Kanunu ile birçok benzerlik ve farklılıklara sahiptir. Bu kanunun vakfın daha geniş özünü düzenlediği ve toplumdaki çeşitli vakıf faaliyetlerine de uygulanabileceği açıklanmaktadır (Hamzani, 2015).

Bu kanun ile eski hükümet düzenlemeleri arasındaki farklardan biri, düzenlenen vakıf nesnesinin sadece arazi vakfı ile sınırlı olmamasıdır. 2004 Tarihli 41 Sayılı Vakıflar Kanunu, vakıfları gayrimenkul ve menkul mallar olarak ayırmaktadır. Örneğin gayrimenkul nesneler, arazi, binalar veya bina bölümleri, bitkiler ve araziyle ilgili diğer nesneler vb. Örneğin menkul nesneler para, değerli metaller, menkul kıymetler, araçlar, fikri mülkiyet hakları ve kiralama haklarıdır. Nakit vakıfla ilgili olarak, Endonezya Cumhuriyeti'nin 2004 Tarihli 41 Sayılı Vakıflar Kanunu, onu 28 ila 31. maddeler olmak üzere 4 maddede düzenlemektedir. Bu, nakit vakfına izin veren Endonezya Ulema Konseyi'nin 2002 yılındaki fetvasıyla uyumludur.

2004 Tarihli 41 Sayılı Vakıflar Kanunu, nakit vakıflarının uygulanmasına ilişkin bir araştırmaya cevap vermek üzere yapılmış bir kanundur. Bu kanunun çıkarılması, sadece gayrimenkuller üzerine vakıf yapanların alışkanlığından farklı ve yeni bir şey olan nakit vakfının uygulanmasını düzenlediği için halkı şaşırttı. Nakit vakfının Endonezya

vakfına yerleşmesi, ekonomik teorilerin yanı sıra toplumun gelişmesi nedeniyle mümkün olan uzmanların yorumlarının sonucudur (Halim, 2005).

Vakıf kanunu ile Endonezya Cumhuriyeti'nin 1991 tarihli İslam Hukukunun Derlenmesine İlişkin 1 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Yönergesi arasında var olan bir diğer fark, vakfın tanımı ve temellerindedir. İslam Hukukunun Derlenmesinde vakıf, bir kişi veya bir grup insan veya tüzel kişiliğin mallarının bir kısmını ayırarak ve onu İslami öğretilere uygun olarak ibadet veya diğer kamu amaçları için sonsuza kadar kurumsallaştıran hukukunda yapılan değişikliktir. Yani maddeye göre vakfın şartlarından biri ebedîdir ve muvakkat vakıf geçersizdir.

Vakıf kanununda ise 1. maddede vakfın, İslami hükümlere uygun olarak ibadet veya kamu refahı amaçları doğrultusunda menfaatleri doğrultusunda sürekli veya geçici olarak kullanılmak amacıyla malının bir kısmını ayırmak veya teslim etmek için yasal bir değişiklik olduğu açıklanmaktadır. Buna göre, menfaatlerine uygun olduğu müddetçe muvakkat vakfa da caizdir (Anshori, 2006).

Endonezya Cumhuriyeti'nin 2004 Tarihli 41 Sayılı Vakıflar Kanunu, hükümet tarafından çıkarıldığı için geçerlidir. Ancak, bu yasanın uygulanmasını daha etkin hale getirmek için hükümet, Endonezya Cumhuriyeti'nin vakıfla ilgili 2004 tarihli 41 Sayılı Kanununun Uygulanmasına ilişkin 2006 tarihli 42 Sayılı Hükümet Yönetmeliğini çıkarmıştır.

Temel olarak, 2006 tarihli 42 sayılı Hükümet Yönetmeliği, Endonezya Cumhuriyeti'nin 2004 tarihli 41 sayılı Vakıflar Kanununun bütünleştirici uygulamasını düzenlemektedir. 2006 tarihli 42 Sayılı Hükümet Yönetmeliğinde düzenlenen önemli konulardan bazıları şunlardır (Hamzani, 2015):

Birincisi, nâzır vakfın unsurlarından biridir ve vakfın yönetiminde önemli bir rol oynamaktadır, böylece vakfın amacına göre işletilebilmektedir. Nâzır kaydının kanıtını almak için Diyanet İşleri Başkanlığı veya Endonezya Vakıf Kurulmun İl veya Şehirdeki temsilcileri aracılığıyla Din Bakanlığı'na kaydettirilmesi gereken bireyler, kuruluşlar veya tüzel kişiler şeklinde olabilmektedir. Buna ek olarak, bu hükümet yönetmeliği, Nazırların

kalitesini sağlamak için nâzır tarafından yerine getirilmesi gereken hüküm ve koşulları ve nâzır statüsünün tescili, işten çıkarılması ve iptali ile ilgili prosedürlerin yanı sıra Nazırın hizmet süresini de belirlemektedir.

İkincisi, vâkfin vakfa vasiyetini ihtiva eden vakfın rehni, uygulama usulleri hakkında ayrıntılı olarak düzenlenmelidir. Vakıf rehni, özellikle kurulan vakıftan yararlanan kişi olarak tayin edilmişse, vakıf, nazır, iki şahit ve mevkûfün aleyh bir temsilcinin katıldığı bir vakıf rehin meclisinde yapılmaktadır. Vakıf varlıklarının nâzıre devrinin amaçlarına göre yönetilip geliştirilebilmesi için mevkûf aleyhten temsilcilerin mevcudiyeti gerekli görülmektedir.

Üçüncüsü, Endonezya Cumhuriyeti'nin 2004 Tarihli 41 sayılı vakıf kanununda, sadece akrabalara sağlanan zürri vakfının ve ayrıca halk için kullanılan hayri vakfının yönetimine ilişkin ayrı ayrı açıklanmamıştır. Bu nedenle, vakfın rehin meclisindeki vasiyet beyanı, vakfın sadece akrabalar için mi yoksa daha geniş bir topluluk için mi olduğunu açıklamalıdır. Bu çeşitli bilgiler, vakıf yönetiminde önemli bir belge olan ve tüm taraflar için önemli bir referans olabilecek Vakıf Rehin Senedinde yer almaktadır.

Dördüncüsü, Endonezya Cumhuriyeti'nin 2004 Tarihli 41 Sayılı Vakıflar kanunu, menkul ve gayrimenkul nesneler olarak sınıflandırılan vakıf nesnelerini ayrıntılı olarak düzenlemektedir. Hem gayrimenkul hem de para dışındaki menkul vakıflar, medeni hukukta yaygın olarak bilinen kategorilere göre düzenlenecektir. Nakit vakfı, bu tür mülkün İslami finans kurumlarını içeren özelliklere sahip olduğu düşünüldüğünde, düzenlemeler özel olarak düzenlenmiştir.

Beşincisi, gayrimenkul ve menkullerin özelliklerindeki farklılıklar dikkate alınarak, Vakıf Rehini Yapan Yetkili, yani Diyanet İşleri Başkanı, gayrimenkullerin vakfını kaydetme yetkisine sahiptir. Nakit vakfa gelince, kayıt ve tasdik, Endonezya Vakıflar Kurulunun tavsiyesi üzerine Din Bakanlığı tarafından atanan bir İslami Finans Kurumu tarafından yapılacaktır. Kaydedilmesi ve onaylanmasının ardından Nakit Vakıf Sertifikası düzenlenir ve ardından vakfın atadığı nâzıre sunulmaktadır.

Altıncısı, vakıf nesnelerinin farklı kategorilerinin bir sonucu olarak, vakfı tescil etme prosedürü ikiye ayrılmaktadır: gayrimenkul mal vakfı, Vakıf Rehin Senedi yerine bir Senet verilmesiyle yasallaştırılmaktadır. Bu arada, Nakit Vakfın Nazır adına bir İslami Finans Kurumu aracılığıyla tescili, Nakit Vakıf Sertifikası düzenlenerek onaylanmaktadır.

Yedincisi, Vakıf Rehini Yapan Yetkili, Vakıf Rehin Belgesini, Bakanlık tarafından düzenlenen genel vakıf siciline kaydedilip dahil edilebilmesi için Diyanet İşleri Başkanlığı veya Endonezya Vakıflar Kurulu temsilcileri aracılığıyla Din Bakanlığı'na sunmakla yükümlüdür. Bu, halkın kurulan vakıftan bilgiye erişebilmesi ve bilgi edinebilmesi için nesnelerin yasal aleniyeti ilkesini yerine getirmeyi amaçlamaktadır.

3.3. Endonezya'da Vakfın Yönetim Kurumu

Vakıf kurumları hem sosyal hem de dini açıdan toplumsal kalkınmada rol oynayan kurumlardan biridir. vakıf kurumlarının başarısı, İslam ülkelerindeki Müslüman toplumlarda vakfın çok hayati bir role sahip olduğunu göstermektedir. Bu başarı, kesinlikle vakıf yönetiminde hata ve düzensizliklerden kaçınmak için iyi bir vakıf yönetimi tarafından yönlendirilir. İyi bir vakıf yönetimi, kamu güvenini yaratacak ve böylece kamunun varlıklarını vakfa teslim etme konusundaki ilgisini artıracaktır (Direktorat Pemberdayaan Wakaf, 2007).

Endonezya'da özellikle nakit vakıf fonlarını yöneten ve ulusal düzeyde faaliyet gösteren vakıf kurumu Endonezya Vakıflar Kurulu'dur. Bu kurumun, Endonezya'daki vakıfların verimli bir şekilde yönetilebilmesi için yönetimine yardımcı olma, teşvik etme ve denetleme konusunda çok stratejik bir işlevi vardır. Endonezya Vakıflar Kurulu, kendilerine emanet edilen vakıfları, özellikle para vakıflarını yöneten mevcut nazırlara koordine etme görevine sahiptir. Bu arada, nakit dışında vakfı yöneten nâziler teşvik edilecek ve vakfı verimli bir şekilde yönetmeleri teşvik edilecektir (Atabik, 2014).

Endonezya Vakıflar Kurulu, görevlerini yerine getirirken 2004 tarihli 41 sayılı Vakıflar Kanununda yazılı hükümlere göre bağımsızdır. Bu bağımsız yapı, vakıf yönetimini daha iyi ve belirli grupların çıkarlarına müdahaleden uzak hale getirmeyi amaçlamakta, ayrıca devlet iddialarından ve vakıf mülkünün amacına uygun olmayan

devlet yararına kullanılmasından da kaçınılmaktadır. Endonezya Vakıflar Kurulu'nun bağımsızlığını desteklemek için, görevlerini yerine getirirken daha etkin ve verimli olmaları için güçlü ve istikrarlı kurumsal unsurlara ihtiyaç vardır (Dahlan, 2016).

Endonezya Vakıflar Kurulu, özellikle Endonezya Vakıflar Kurulu'nun yetkilerinin kuruluşundan ve görevlerinden bahseden, 2004 tarihli 41 sayılı Vakıflar Kanun'un yasal temeli üzerine kurulmuştur. Endonezya Vakıflar Kurulu'nun oluşturulması fikri, Endonezya Cumhuriyeti Din Bakanı tarafından 5 Eylül 2002 tarihli MA/320/2002 sayılı yazı ile doğrudan o zamanki Endonezya Cumhuriyeti başkanına önerildi. Son olarak, bu öneriye, Din bakanlığı bir taslak hazırlamak için girişim izni gönderebileceği öne sürülerek yanıt verildi. Ayrıca Diyanet İşleri Başkanlığı Zekât ve Vakıflar Müdürlüğü, Adalet ve İnsan Hakları Bakanına 27 Aralık 2002 tarih ve MA/451/2002 Sayılı bir yazı göndererek Vakıflar Kanunu Tasarısı'nın inisiyatifine izin verilmesine ilişkin bir yazı göndermiştir (Direktorat Pemberdayaan Wakaf, 2006).

2004 tarihli 41 Sayılı Vakıflar Kanun'un çıkarılması, vakıf yöneticilerinin profesyonel yönetim yapabilmeleri açısından sonuçlar doğurmaktadır. Endonezya Vakıflar Kurulu, vakıf yönetimi sorununa cevap ve aynı zamanda insanların refahı için daha iyi faydalar üretmek için daha modern bir vakıf geliştirmenin bir aracıdır. 2004 tarihli 41 Sayılı Kanunun 49. maddesinin 1. fıkrasında vakıfla ilgili. Endonezya Vakıf Kurulu görev ve yetkileri aşağıdaki açıklanmaktadır :

1. Vakıf varlıklarını yönetme ve geliştirmede nâzırlara rehberlik etmesi
2. Ulusal ve uluslararası ölçekte vakıf varlıklarını yönetmesi ve geliştirmesi
3. Vakıf malının tayini ve statüsündeki değişiklikler için onay ve/veya izin verilmesi
4. Nâzir'in görevden alınması ve değiştirilmesi
5. Vakıf mallarının mübadelesine onay verilmesi
6. Vakıf alanında politikalar oluştururken hükümete tavsiye ve düşünce sağlaması

Endonezya Vakıflar Kurulunun Teşkilat ve Çalışma Usulüne ilişkin 2007 tarihli ve 1 Sayılı Endonezya Vakıflar Kurulu Yönetmeliğinde görev ve yetkileri şu şekilde tanımlanlanmaktadır:

1. Vakıf varlıklarını yönetme ve geliştirmede Nazırlara rehberlik etmesi
2. Vakıf varlıklarının yönetimi ve geliştirilmesi için kılavuz ilkeler yapması
3. Ulusal ve uluslararası ölçekte vakıf varlıklarının yanı sıra terk edilmiş vakıf varlıklarını yönetmesi ve geliştirmesi
4. Vakıf malının tayini ve statüsündeki değişiklikler için değerlendirme, onay ve/veya izin verilmesi
5. Vakıf mallarının mübadelesi için değerlendirme ve/veya onay verilmesi
6. Vakıf alanında politikalar oluştururken hükümete tavsiye ve düşünce sağlaması
7. Nâzır'ın tescil belgesini almak, değerlendirmek, düzenlemek ve hizmet süresi sona eren nazırı yeniden ataması
8. Nâzır'ı görevden alın ve gerekirse değiştirmesi
9. Nakit Vakıf Kabul Eden İslami Finans Kurumlarının atanmasında Din Bakanına tavsiye ve değerlendirme sağlaması
10. Vakfiyeyi Yapan Görevliden para dışındaki menkullerin Vakıf Rehni kaydının alınması.

Endonezya'daki Nâzır, vakfın şekil ve amacına uygun olarak vakfın varlığını sürdürme ve yönetme yetkisini elinde bulunduran kişi, kuruluş veya tüzel kişiliktir. Bu arada, 2004 tarihli 41 sayılı kanunun vakıfla ilgili 1. maddesinin (4) numaralı fıkrasına göre, Nâzırın amacına göre yönetilmek ve geliştirilmek üzere vakıf mülkü aldığı açıklanmaktadır.

Vakıf yönetiminin uygulanmasında Endonezya Vakıf Kurulunun vakıf varlıklarının yönetimi ve geliştirilmesinde nazır olmanın dışında birçok işlevi vardır. Endonezya Vakıflar Kurulu aynı zamanda bir motive edici, kolaylaştırıcı, düzenleyici ve

aynı zamanda bir işletmeci ve bir kamu hizmeti olarak da işlev görmektedir ve aşağıdaki şekilde açıklanmaktadır (Hidayatullah & Sidqi, 2019):

Endonezya Vakıflar Kurulu, bir motive edici olarak, vakıf varlıklarının yönetimini ve gelişimini profesyonel bir şekilde en üst düzeye çıkarabilmek için topluma, özellikle Nazırlara teşvik ve motivasyon sağlayan bir kurum olma görevine sahiptir. Diğer bir amaç ise, daha geniş bir topluluğun vakıf kurma konusundaki farkındalığını ve istekliliğini artırmak için toplumu motive etmektir.

Endonezya Vakıflar Kurulu bir kolaylaştırıcı olarak nâzır, vâkıf, vakıf kurumları ve doğrudan veya dolaylı olarak vakıfla ilgili olan topluluğa ihtiyaç duyulan tesisleri sağlama işlevi görmektedir. Amaç, vakıf varlıklarının yönetimini, geliştirilmesini, denetlenmesini ve raporlanmasını optimize etmektir. Endonezya Vakıflar Kurulu tarafından sağlanabilecek tesisler, nâzır, nâzır sertifikası vb. için eğitimler yürütmektedir.

Endonezya Vakıflar Kurulu, bir Düzenleyici olarak tüm vakıf politikalarını, kanunları ve düzenlemeleri izleme, denetleme işlevi görmektedir. Ayrıca Endonezya Vakıflar Kurulu, Vakıflarla ilgili 2004 tarihli 4 sayılı Kanuna atıfta bulunarak ve ilgili tarafları da dikkate alarak politika değişiklikleri önerebilir ve kendi düzenlemelerini yapabilmektedir.

Bir Kamu Hizmeti olarak Endonezya Vakıf Kurulu, vakıfla ilgili tüm topluma hizmet sağlayan bir kurum olarak işlev görmektedir. Endonezya Vakıflar Kurulu tarafından yerine getirilebilecek hizmet biçimleri arasında hizmet politikaları, vakıf yönetimi ile ilgili bilgilere erişim sağlanması ve çeşitli konularda yardımcı olunması ve vakfın teşvik edilmesi yer almaktadır (Suhrawadi, 2010)

3.3.1. Nakit Vakıf Kabul Eden İslami Finans Kurumları

Daha önce açıklandığı gibi, Endonezya Vakıf Kurulu, vakfi yönetmekten ve onu profesyonel olarak geliştirmekten sorumlu bir vakıf kurumudur. Endonezya Vakıf Kurulu, vakıf yönetimini en üst düzeye çıkarmak için diğer destekleyici kurumlara ihtiyaç duyan bir kurumdur. Vakıf yönetimini iyileştirmek ve daha geniş topluluğa ulaşmak için Endonezya Vakıflar Kurulu, İslami Finans Kurumlarını ortak olarak dahil etmektedir.

Nakit vakıf yönetiminde nâzır olarak belirlenmiş İslami finans kurumları vakıf fonlarını amaçlarına göre yönetecektir (Jamal, Arroisi, Agustin, & Zahro, 2019).

İslami Finansal Kurumlarının kuruluşunun temeli olarak kabul edilen 1992 tarihli 7 Sayılı Kanun'un ortaya çıkmasıyla birlikte İslami Finansal Kurumları kurulmuştur. Bu kanun, kâr paylaşım sistemine sahip bir bankanın kurulmasını tanımlamaktadır.. Bu yasanın çıkarılmasından sonra ilk kez kar paylaşım sistemini kullanan bir banka, yani Bank Muamalat Indonesia kurulmuştur. Bu kanun, ulusal bankacılık işlemlerinde ikili bir sistemin çalışmasına izin veren Bankacılıkla ilgili 1998 tarihli 10 Sayılı Kanunun çıkarılmasıyla daha da rafine edilmiştir. O zamandan beri Endonezya'daki bir dizi konvansiyonel banka, müşterilere İslami bankacılık hizmetleri açmıştır (Hastuti, 2017).

2021'de 14 İslami banka kurulmuştur. Ayrıca, halen geleneksel bankalarla birleştirilmiş olan Şeriat hizmetleri olan en az 20 İslami İş Birimi ve 163 İslami Halk Finansman Bankası bulunmaktadır. Şeriat temelli hizmetler sunan bankaların sayısının artması ve ekonomik faaliyetlerde İslami değerlerin korunmasının önemi konusunda kamuoyu bilincinin artmasıyla birlikte bu bankalar, bankacılıkla ilgili toplum ihtiyaçlarını karşılayabilmek için Endonezya'nın çeşitli bölgelerinde şubeler açmışlardır.

Endonezya'da faaliyet gösteren birçok İslami Finans Kurumu olmasına rağmen, bunların hepsi nakit vakfı alma, tahsil etme ve yönetme ve nakit vakfın naziri olamamaktadır. 2004 tarihli 41 sayılı vakıfla ilgili Kanunda, İslami finans kurumlarının nakit vakfının alıcısı olabilmesi için yerine getirmesi gereken şartları aşağıdaki açıklamaktadır:

1. Endonezya Cumhuriyeti bölgelerinde operasyonel bir ofise sahip olması
2. İslami finansla odaklanması
3. Mevduat (vedîa) hesabı işlevi olması
4. İslami Finans Kurumları, tüzel kişilik olarak esas sözleşmesini ve onayını ekleyerek Din Bakanı'na yazılı olarak başvuruda bulunması

Koşullar yerine getirildikten sonra, Endonezya Vakıf Kurulu, İslami Finans Kurumu'nun gereksinimleri karşılamasından sonra en geç 30 iş günü içinde Din Bakanı'nı değerlendirecek ve Finansal Hizmetler Otoritesinden bankanın finansal performans yönüne ilişkin bir tavsiye talep edecektir. Endonezya Vakıflar Kurulu'ndan öneri ve değerlendirmeler aldıktan sonra, Din Bakanı 7 iş günü içinde İslami Finans Kurumu'nu Nakit Vakıf Alıcısı olarak atamaya veya başvuruyu reddetmeye karar verebilir. Din Bakanı tarafından Nakit Vakıf Alıcıları olarak atanan İslami Finansal Kurumları, 2006 tarihli 42 Sayılı Hükümet Yönetmeliğinin 25. Maddesinde açıklandığı gibi yerine getirilmesi gereken görevlere sahiptir:

1. Nakit Vakfı Alıcısı olan bir İslami Finans Kurumu olarak varlığını kamuoyuna duyurmak
2. Bir tür Nakit Vakıf Sertifikası sağlamak
3. Nâzır adına vâkıftan vakıf malını almak
4. Vakıf tarafından atanan nazir adına bir mevduat hesabına (vedîa) vakıf mallarını koymak
5. Vakfın vasiyet beyanında belirtilen vakfın vasiyet beyanını kabul etmek.
6. Nakit vakıf belgesi düzenleyerek vesikayı vakfa teslim etmek ve vesikanın bir nüshasını vakfın atadığı nazire teslim etmek.
7. Nakit vakfın Nâzır adına Bakana kaydetmek

2022 yılına kadar Din Bakanlığı, Nakit Vakıf Kabul Eden 29 İslami Finans Kurumu kurmuştur. bu kurumlar aşağıdaki açıklanmaktadır (Badan Wakaf Indonesia, 2022) :

Tablo 3. 1. Endonezya Nakit Vakfı Alan İslami Finansal Kurumları Listeleri

No	Kurumun Adı	Çalışma Yılı	Bölge

1	Bank Muamalat Indonesia	2008	Jakarta
2	Bank Mega Syariah	2008	Jakarta
3	Bank DKI Syariah	2008	Jakarta
4	Bank BTN Syariah	2010	Jakarta
5	Bank Syariah Bukopin	2010	Jakarta
6	Bank Jogja Syariah	2010	Yogyakarta
7	Bank Kalbar Syariah	2010	Pontianak
8	Bank Jateng Syariah	2010	Semarang
9	BPD Riau Syariah	2010	Pekanbaru
10	BPD Jatim Syariah	2011	Surabaya
11	BPD Sumut Syariah	2012	Medan
12	Bank CIMB Syariah	2013	Jakarta
13	Bank Panin Dubai Syariah	2014	Jakarta
14	BPD Sumsel & Babel Syariah	2016	Palembang
15	BPD BJB Syariah	2018	Bandung
16	BPD Kaltim dan Kaltara Syariah	2018	Samarinda
17	BPRS Harta Insan Karimah	2019	Tangerang
18	BPD Kalimantan Selatan	2019	Kalimantan Selatan
19	Bank Danamon Indonesia	2020	Jakarta
20	Bank Permata	2020	Jakarta
21	Bank Syariah Indonesia	2021	Bogor
22	BPRS Bina Rahmah	2021	Yogyakarta

23	BPRS Mitra Amal Mulia	2021	Yogyakarta
24	BPRS Al Salaam Amal Salman	2021	Depok
25	BPD Sumatera Barat (Bank Nagari)	2021	Sumatera Barat
26	BPRS Bangun Drajat Warga	2021	Yogyakarta
27	BPRS Lantabur Tebuireng	2021	Jombang
28	BPRS Barokah Dana Sejahtera	2021	Yogyakarta
29	BPRS Way Kanan	2021	Lampung

Kaynak : (Badan Wakaf Indonesia, 2022)

İslami Finans Kurumları avantajları olduğu için ortak olarak seçilmiştir. Bu avantajlar aşağıdaki gibidir:

1. İslami Finansal Kurumlarının Endonezya'nın çeşitli bölgelerine yayılmış geniş şubeler sahip olması, halkın ve nâzırların vakıf fonu toplamasını kolaylaştıracaktır.
2. Bankamatik, mobil bankacılık ve internet bankacılığını içeren dağıtım kanalı olanakları. Bununla, İslami Finans Kurumları, vakıf işlemlerini kolaylaştırmak için teknolojinin kullanılmasına izin veren teknolojik gelişmelerin ortasında yüksek etkinliğe sahiptir.
3. İslami finans kurumlarının sahip olduğu ortaklar, vakıf bilgilerinin teslimini kolaylaştırabilecektir (Jamal, Arroisi, Agustin, & Zahro, 2019).
4. İslami finans kurumları, nakit vakıf almaya yetkili kurum olarak doğrudan Din Bakanlığı tarafından atandıkları için güçlü bir yasal statüye sahiptir.
5. İslami Finans Kurumlarının sahip olduğu güvenilir insan kaynakları, nakit vakfını iyi yönetebilen ve topluma büyük faydalar sağlayan bir avantajdır.

6. İslami Finans Kurumlarındaki tüm işlemler ve operasyonel faaliyetler, toplanan vakıf fonlarının güvenli bir şekilde garanti altına alınabilmesi için Mevduat Sigorta Kurumu tarafından denetlenmekte ve korunmaktadır (Hastuti, 2017).

Endonezya Vakıf Kurulu, İslami Finans Kurumlarını Nakit Vakıf Alıcıları olarak kurmanın yanı sıra, kendilerine verilen para vakıflarının yöneticileri olarak doğrudan vâkıf tarafından atanan nazirleri de kaydetmektedir. Nakit Vakıf Kabul Eden İslami Finans Kuruluşlarının ve nazirin görev ve yetkilerinde farklı işlevler bulunmaktadır. Nazir, kendisine emanet edilen vakıf fonunun yöneticisidir. Fonlar, vakıf tarafından nazire teslim edildikten sonra, nazir, vakıf fonlarını mevduat hesabına yatırabilmek için nakit vakfın Alan İslami Finans Kurumu aracılığıyla nakit vakfı kaydeder. Ayrıca, vâkıf, nazir adına nakit vakfı alan bir İslami Finans Kurumu tarafından verilen nakit vakfın ibrazının bir işareti olarak bir nakit vakıf sertifikası almaktadır.

2022'de Endonezya Vakıf Kurulu'na kayıtlı 306 kadar nâzır var. 2004 tarihli 41 sayılı Vakıflar Kanununda, nakit vakfı yöneten Nazırın, yerine getirilmesi gereken çeşitli gereksinimleri olan bireysel, kuruluş veya tüzel kişi olabileceği açıklanmaktadır (Badan Wakaf Indonesia, 2022). Bireysel, bir kuruluşun veya bir tüzel kişinin nâzır olması için kayıt olma şartları şunlardır :

1. Madde 9 a harfinde atıfta bulunulan bireysel, aşağıdaki şartları yerine getirmeleri halinde nâzır olabilmektedir :
 - a. Endonezya vatandaşları olması;
 - b. Müslüman olması;
 - c. Yetişkin olması;
 - d. Güven olması;
 - e. Fiziksel ve ruhsal olarak yetenekli olması; ve
 - f. Yasal işlem yapılmasına engel olmaması.

2. Madde 9 b harfinde atıfta bulunulan kuruluş, ancak aşağıdaki şartları yerine getirmeleri halinde nâzır olabilmektedir :
 - a. Kuruluşun yönetimi, paragraf (1)'de atıfta bulunulan bireysel nâzırın şartlarını karşılar; ve
 - b. Sosyal, eğitim, topluluk ve/veya İslami dini alanlarda faaliyet gösteren kuruluşlar
3. Madde 9 c harfinde atıfta bulunulan tüzel kişi ancak aşağıdaki şartları yerine getirmeleri halinde nâzır olabilmektedir :
 - a. İlgili tüzel kişiliğin yönetimi, paragraf (1)'de atıfta bulunulan bireysel nâzır şartlarını karşılar; ve
 - b. Geçerli yasa ve yönetmeliklere uygun olarak kurulmuş Endonezya tüzel kişiliği; ve
 - c. İlgili tüzel kişilik sosyal, eğitim, topluluk ve/veya İslami dini alanlarda faaliyet göstermektedir.

3.4. Endonezya'da Nakit Vakfı Yönetimi

Endonezya'da nakit vakfının gelişiminin tarihini tartıştıktan ve ayrıca Endonezya'da bir vakıf yönetim kurumu olan Endonezya Vakıflar Kurulu'nun açıklamalarını öğrendikten sonra, bu bölüm Endonezya'da nakit vakfının nasıl yönetildiğini açıklayacaktır. Endonezya'da nakit vakfı yönetimini açıklamayı kolaylaştırmak için nakit vakfı yönetimi aşağıdaki gibi sınıflandırılacaktır:

3.4.1. Kaynak Yaratma Yönetimi

Endonezya'da nakit vakfı yeni bir konudur ve yönetimden profesyonellik gerektiren geliştirme aşamasındadır. Kaynak yaratma sürecinde Endonezya'daki yönetim, vakfı bağımsız olarak uygulamak için kamu bilincine güvenememiştir. Bu nedenle Endonezya'daki vakıf fonlarının halktan vakıf fonları toplayabilmesi için çeşitli stratejileri vardır..

Nâzır olarak işlev gören İslami Finans Kurumları, vakıf fonlarını toplarken aşağıdakiler de dahil olmak üzere çeşitli yöntemler kullanmaktadır (Faradis, Affandi, & Khilmi, 2005):

İlk olarak, pasif yöntemi. Bu yöntem, İslami Finans Kurumlarının fonlarını vakfa ibraz etmek için gönüllü olarak vâkıfın gelmesini beklemeleri anlamına gelmektedir. Vâkıf, doğrudan nâzır ve nakit vakfı alan İslami Finans Kurumunun şubesine gelebilir, daha sonra İslami Finans Kurumu, nakit vakıf hesabı olarak kullanabilecek için bir hesap açmaktadır.

Bu pasif yönteminin avantajları vardır, çünkü İslami finans kurumlarının şubeleri Endonezya'nın çeşitli bölgelerine yayılmıştır ve ayrıca vakıf uygulamak isteyen kişilerin vakıfları kolayca uygulayabilmeleri için geniş ortaklara sahiptir.

İkincisi, aktif yöntemi. Bu yöntem, İslami finans kurumlarının varlıklarını bağışlamak isteyen vâkıf adaylarını alabilmek için aktif olarak hareket edebilmesini gerektirmektedir. İslami finans kurumlarının, vakfı sosyalleştirmek ve halkı doğrudan nakit vakfına katılmaya motive etmek için hükümet ve özel kurumları ziyaret ederek doğrudan etkileşime girmesi gerekmektedir..

Bu yöntemin avantajı, halkın doğrudan vakfın aciliyeti ile ilgili olarak Nakit Vakıf Kabul Eden İslami Finans Kurumları tarafından eğitim almasıdır. Ayrıca İslami Finans Kurumları, anlaşmaya uygun olarak düzenli maaş kesintisi programları yürüterek ve daha sonra bunları Nakit Vakıf Kabul Eden İslami Finansal Kurumlarına bağış olarak yatırarak kurumlarla işbirliği yapabilmektedir.

2004 tarihli 41 Sayılı Kanunun 28 ila 31. Maddeleri ile ilgili vakıf şu şekilde tanımlanmıştır:

1. Vâkıf, Bakan tarafından atanan bir finans kurumu aracılığıyla para şeklinde menkul eşya bağışlayabilmektedir.
2. Nakit şeklindeki menkullerin vakfı, nakit vakıf sertifikası şeklinde verilmektedir.

3. Nakit vakıf sertifikaları, İslami finans kurumları tarafından vakıf varlıklarının tesliminin kanıtı olarak vâkıflara ve nâzırlara verilmektedir.
4. İslami finans kurumları, nâzır adına vakıf varlıklarını para şeklinde, nakit vakıf sertifikası verilmesinden sonra en geç 7 iş günü içinde Bakana kaydetmektedir.

Kanunda belirtilen çeşitli hükümlerden, nakit vakfı prosedürü aşağıdaki gibi oluşturulabilir (Suryadi & Yusnelly, 2019):

1. Yapılabilecek nakit vakıflar rupiah (Endonezya parası) birimindedir. Bu nedenle, döviz biçimindeki nakit vakfın önce rupiah çevrilmesi gerekmektedir.
2. Parasını bağışlayacak olan vâkıfın, nazir görevi gören İslami Finans Kurumuna gelmesi gerekmektedir.
3. Vakıf Beyannamesi işlevi gören bir vasiyetname doldurması gerekmektedir. Nakit vakfı belirli bir süre (muvaakkat vakfı) içinde yapılabilir. Bağışlanan paranın yasal olarak bir kez kullanılmaması için işletme sermayesi olarak kullanılması gerekir ve bağışlananlar Nazir veya yöneticinin işletmeden elde edilen kârdır (Choirunnisak, 2021).
4. Bağışlanacak paranın sahipliğini ve kaynağını açıklamaktadır
5. İslami finans kurumuna nakit olarak bir miktar para yatırmaktadır
6. Vakıf Rehin Senedi olarak işlev gören vakıf vasiyetname formunu doldurmaktadır
7. Vakfın katılamaması durumunda, vakıf bir vekil tayin edebilmektedir.
8. Vakıf ayrıca, vakıf rehni senedini bir islami finans kurumuna teslim eden Vakıf Rehin Belgesini Yapan Yetkilinin (Diyanet İşleri Başkanı) önünde nâzıre para şeklinde menkul malların vakıf rehni beyan edebilmektedir.

Endonezya'da nakit vakfı tahsilatı büyük bir zorlukla karşı karşıya çünkü insanlar nakit vakfının nasıl uygulanacağını bilmemektedirler. Bu nedenle Endonezya Vakıf

Kurulu, ortaklarla işbirliği içinde çeşitli tahsilat mekanizmalarına sahiptir. Kaynak yaratma mekanizması şunları içermektedir (Putri, Rahmi, & Priyatno, 2021):

1. Nakit Vakıf Kabul Eden İslami Finans Kurumları

Nakit Vakıf Kabul Eden İslami Finans Kuruluşları vakıf kaynak yaratmasında avantajlara sahiptir, avantajı ise çeşitli bölgelerde şube ağına sahip olmaları nedeniyle geniş bir müşteri kitlesine ulaşabilmeleridir. Ayrıca İslami Finans Kuruluşlarında toplanan vakıf fonları için tasarruf olarak kullanılabilecek mevduat araçları da bulunmaktadır.

2. İşbirliği Ortakları

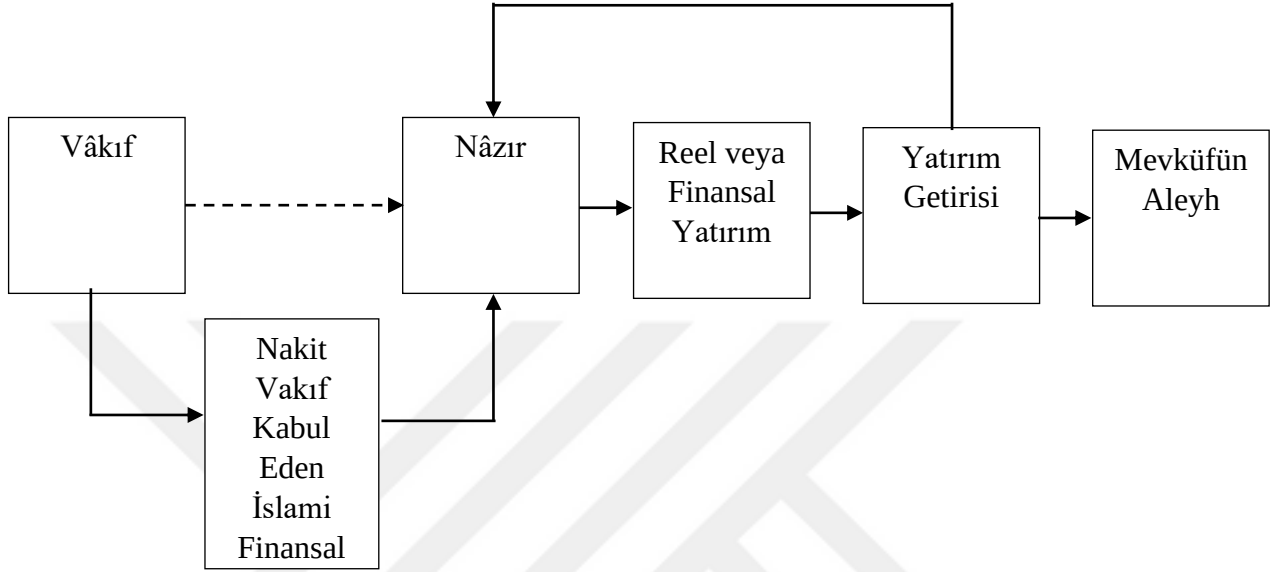
Endonezya Vakıf Kurulu, halkın vakıf uygulamasını kolaylaştırmak için finans ve ödemeler alanında faaliyet gösteren e-ticaretin yanı sıra çeşitli platformlarla işbirliği yapmaktadır. Ayrıca Endonezya Vakıflar Kurulu, Din Bakanlığı Çalışan Vakıf Hareketi Programı aracılığıyla Din Bakanlığı gibi kurum veya kuruluşlarla işbirliği yaparak çalışanların maaşlarının bir kısmının vakıf fonlarına tahsil edilmesini sağlamaktadır..

3. web sitesi : berkahwakaf.id

Bu web sitesi Endonezya Vakıf Kurulu tarafından yayınlanan ürünlerden biridir. Bununla halk, Endonezya Vakıflar Kurulu'ndan para vakıf programları hakkında kolayca bilgi alabilir ve web sitesi aracılığıyla doğrudan para bağışında bulunmaktadır.

4. Endonezya Covid Bakımı

Endonezya Vakıf Kurulu, Endonezya'daki COVID-19 ile mücadelede Endonezya'da vakıf katkısının bir biçimi olarak "Endonezya Covid Bakımı" programını oluşturdu. Bu programda acil durum ventilatörleri, COVID-19'dan etkilenen öğrenciler için nakit yardımı ve COVID-19'dan etkilenen din alimleri ve öğretmenler için yardım olmak üzere üç ana program bulunmaktadır.

Şekil 3. 1. Endonezya'daki Nakit Vakfı Yönetimi Süreci

Kaynak : Yazar Tarafından hazırlanmıştır

bakarsanız, Endonezya'da para vakıflarının yönetimi toplumda sorun yaratmayacak şekilde basiret ilkesiyle yürütülmektedir. Bunun nedeni, halkın menkul malın, özellikle de vakıf nesnesi olarak paranın kullanımına yönelik güven düzeyinin hala düşük olmasıdır, çünkü onlar, vakıf nesnesinin doğru kullanılmaması durumunda tükeneceğinden ve zarara uğrayacağından endişe duymaktadırlar.

Osmanlı döneminde nakit vakfı geliştirme yönetimi gibi, Endonezya'da da genel olarak para vakıfları, işlerini geliştirmek için sermayeye ihtiyaç duyan girişimciler için sermaye olarak kullanılmıştır. Nakit vakıf, paranın bir iş kurmak için sermaye olarak kullanılacağı ve ticari faaliyetlerden elde edilen kârların İslami finans kurumlarıyla paylaşıldığı bir mudarebe sözleşmesi kullanılarak topluluğa işletme sermayesi olarak dağıtılmaktadır.

Mudarebe sözleşmesinin işletmeden kar payı elde etmek için kullanılmasına ek olarak, nakit vakfin geliştirilmesi de bir karz hasan sözleşmesi, yani yapılan iş için herhangi bir kar payı olmaksızın ihtiyaç sahiplerine kredi olarak kullanılan nakit vakfı kullanılarak gerçekleştirilir, böylece finansmanın alıcısı yalnızca anapara tutarını iade

edecektir. Ancak, girişimci için her yıl işletme ve eğitim masrafları için girişimciden yılda %3 ücret alınmaktadır (Rosidah & Rohman, 2019). Bu yöntem, gerçekten ihtiyacı olan ve işletme sermayesini yönetme konusunda sınırlı yeteneği olan kişilere yöneliktir. Bu tür vakıf fonlarının uygulanması, halkın refahını gerçekleştirmek için mikro işletmelerin gelişmesinde önemli bir role sahiptir (Jamal, Arroisi, Agustin, & Zahro, 2019).

Genel olarak, topluluk iş faaliyetleri için kullanılan vakıf fonlarının tahsisi, topluluk ekonomisinin iyileştirilmesinde stratejik bir tahsistir. Bunun nedeni, vakıf fonlarının tahsisinin sadece gerçekten ihtiyacı olan insanlara yönelik olmasıdır. Nâzire olarak İslami finans kurumları, işletme sermayesi sağlamanın yanı sıra, topluluğun yeteneklerini geliştirecek ticari yardım ve eğitim de sağlamaktadır. bu tür bir yardım yöntemi, müşterinin işi üzerinde otomatik olarak bir kontrol işlevine sahiptir, böylece mevcut sorunları bulabilir ve kârı artırma ve sermaye olarak kullanılan vakıf fonlarını sürdürme üzerinde etkisi olacak çözümler sunmaya yardımcı olmaktadır (Jamal, Arroisi, Agustin, & Zahro, 2019).

Konvansyonel finansman yöntemlerinin uygulanmasına ek olarak, Endonezya'daki nakit vakıf yönetimi, Nakit Vakfı Bağlantılı Sukuk olarak bilinen vakıf yönetiminde yeni bir yenilik yayınladı. Bu finansman ürünü, Endonezya'dan yeni bir yaratıcı finansman ürünüdür ve dünyada bir ilktir (Putri, Tanjung, & Hakiem, 2020). Endonezya'da verimli vakıf kullanımı, vakfın aşamalı gelişiminin bir göstergesidir, çünkü varlıklar yönetilirse ekonomik faydalar sağlayabilmektedir.

Nakit Vakfı Bağlantılı Sukuk, Endonezya Vakıf Kurulu tarafından Nakit Vakfı alan İslami Finans Kurumu aracılığıyla nâzır olarak toplanan nakit vakıfların yönetileceği ve devlet sukuk araçlarına veya Devlet Şeriat Menkul Kıymetlerine yerleştirileceği Endonezya'da bir sosyal yatırım şeklidir. Böylece vakıf fonları devletin sosyal projeler, eğitim, sağlık ve kalkınma gibi maliyesini finanse etmeye yardımcı olmaktadır. Nakit Vakfı Bağlantılı Sukuk, Endonezya hükümetinin Endonezya'da sosyal yatırımları geliştirme çabalarından biridir (Badan Wakaf Indonesia, 2019).

Nakit Vakfı Bağlantılı Sukuk'ta 5 paydaş vardır: 1) Nakit Vakfı Bağlantılı Sukuk'un uygulanmasına yardımcı olmak için hızlandırıcı olarak ve bir saklama bankası olan Endonezya Bankası, 2) Düzenleyici, lider olan Endonezya Vakıflar Kurulu yöneten Nakit Vakıfı Bağlantılı Sukuk, 3) Maliye Bakanlığı, Devlet Şariat Menkul Kıymetlerinin ihraççısı ve reel sektördeki fonların düzenleyicisidir, 4) Verimli nâzır, vakıf kaynak yaratıcısı, 5) Nakit Vakfı Alan İslami Finans Kurumu (Putri, Rahmi, & Priyatno, 2021).

Nakit Vakfı Bağlantılı Sukuk'un aşağıdaki amaçları vardır: halkın nakit vakfını daha kolay ve güvenli hale getirmesini kolaylaştırmak, başta nakit vakfı olmak üzere İslami finans piyasasının gelişimini desteklemek, Endonezya'da İslami finans ve sosyal yatırım alanında gelişmeye ve yenilik yapmak, Nakit Vakıfı Kabul Eden İslami Finansal Kurumların rolünü optimize ederek İslami bankacılık işinin çeşitlendirilmesini teşvik etmek, Ulusal vakıf ekosisteminin gelişimini teşvik etmek, özellikle Endonezya vakıflarının yönetim ve kurumlarını güçlendirmek, nâzır için nakit vakfını yönetmek için alternatif bir yatırım aracı sağlamaktadır (Kementerian Keuangan Republik Indonesia, 2021)

Nakit vakfı bağlantılı sukuk aşağıdaki mekanizma ile uygulanmaktadır (Permatasari, 2021):

- 1 Vâkıf, nakit vakfı alan İslami finans kurumları aracılığıyla nakit vakfı sunmaktadır, aşağıdaki koşullarla çevrimdışı veya çevrimiçi olarak yapılabilir:
 - a. Çevrimdışı yapılırsa, Vâkıf, Vakıf Rehin Belgesini imzalayacak veya onaylayacak ve dağıtım ortaklarına sunulan Sukuk Vakfı satın almak için sipariş formunu dolduracaktır.;
 - b. Çevrimiçi olarak yapılması halinde, Vâkıf, Vakıf Rehin Belgesini onaylayacak ve dağıtım ortakları tarafından sağlanan elektronik bir sistem aracılığıyla vakıf sukuk siparişi verecektir..
- 2 Nakit vakıf, vakıf sukukuna yatırılacaktır.

- 3 Hükümet, vakıf sukukunun mülkiyetinin nâzırın yetkisiyle hareket eden vâkfin adına kaydedileceği vakıf sukuk ihraç etmektedir.
- 4 Devlet, vakıf sukuk yatırımının getirisini Nâzır'e her ay periyodik olarak ödenecek kuponlar/ödülleri şeklinde ödemektedir.
- 5 Nâzır, vakıf sukuk yatırımının getirilerini, vakfın amacına uygun olarak çeşitli sosyal kurumlar aracılığıyla dağıtacaktır
- 6 Vakıf sukukunun vadesi geldiğinde, muvakkat vakıf olması durumunda, hükümet vakıf sukukunun vâkıfe ödenmesi için nakit fon ödeyecektir.
- 7 Ebedî vakıf durumunda, vakıf sukukunun ödenmesi için nakit fonlar, daha sonraki yönetim için vakıf fonu hesabının borçlandırılması yoluyla Nazir'e gönderilecektir.

3.4.3. Kullanım Yönetimi

Endonezya'da para vakıflarının kurulması, diğer vakıf kuruluşlarıyla aynı amaca, yani yoksulların refahını iyileştirmeye sahiptir. Endonezya'da hükümetin çözmesi gereken çok sayıda topluluk sorunu var. Ancak nakit vakfının faydalarının ekonomik, eğitim, sağlık ve sosyal alanlarda kullanılabilmesi için kullanımına sınırlamalar getirilmiştir. Bu kısıtlamalar, para vakıflarının kullanımını optimize etmek amacıyla gerçekleştirilmektedir (Dahlan, 2016). Endonezya'da nakit vakıf harcamalarının tahsisi, nakit vakıf fonlarının yatırılmasında ana sermayenin azaltılmamasını gerektiren 2004 tarihli 41 sayılı Vakıflar Kanun'un 12. maddesinde düzenlenmiştir. Yatırım getirilerinin en az %90'ı toplumun refahına, %10'u nâzır'ın idaresi ve ücretlerine ayrılmaktadır (Arif, 2012).

Eğitim alanında vakıf, İslam vakıf tarihinin önemli bir parçası haline gelmiştir. Vakfın varlığı, eğitim alanında medreseler ve İslami yatılı okullar gibi kamu tesislerinin sağlanmasına yardımcı olmuştur. Eğitim için nakit vakıf fonlarının güçlendirilmesi için atılması gereken adımlar, medreseler, İslami yatılı okullar, İslami üniversiteler, kütüphaneler ve diğerleri gibi kalkınma için önceliklidir (Purbowanti & Muntaha, 2017).

Nakit vakfın eğitim alanındaki kullanımlarından biri, vakıf fonlarını yöneten ve kârını eğitim tesislerinin yanı sıra operasyonel öğretme ve öğrenme faaliyetleri sağlamak için yapan ve aynı zamanda yüksek öğrenimine devam edecek öğrencilere burs sağlayan Pondok Modern Darussalam Gontor. Eğitimin diğer yönleriyle ilgili başka bir örnek. Kur'an'ın hafızlarına finansman sağlamak ve aynı zamanda topluma burs sağlamaktır (Marsono, 2019).

Nakit Vakfı Bağlantılı Sukuk, toplum yararına kullanılacak sonuçların elde edilmesi için vakıf varlıklarının geliştirilmesinde kullanılan araçlardan biridir. Nakit Vakfı Bağlantılı Sukuk, yönetimin sosyal, dini, eğitimsel ve sağlık açısından kar paylaşımından elde ettiği geniş faydalara sahiptir.

Nakit Vakfı Bağlantılı Sukuk uygulamasının başlangıcında, Achmad Wardi Göz Hastanesi inşaatı ile sağlık hizmetlerinin geliştirilmesine odaklanılmıştır. Achmad Wardi Göz Hastanesi, Achmad Wardi ailesinin vakıf arazisi üzerine inşa edilmiş, daha sonra Endonezya Vakıflar Kurulu tarafından yönetilmek üzere vakfı alan kurum olarak yönetilen bir hastanedir. Bu Göz Hastanesi tesisinin inşaatı, oda tadilatı, tıbbi malzeme alımı, ambulans ve sosyal hizmet operasyonlarından oluşan Retina & Glokom Merkezi inşaatını içermektedir.

Eğitim alanında, Nakit Vakıf Bağlantılı Sukuk, Endonezya Vakıf Kurulu aracılığıyla nazir ile getirilerin faydalarını eğitim bursları ve diğerleri şeklinde yararlanan kişiye dağıtılmaktadır. Sosyal programlar için Nakit vakfı Bağlantılı Sukuk, işitme cihazları sağlar ve camiler inşa eder. Ekonomik programda bu faydalar, tarım ve hayvancılık faaliyetlerine yönelik bitki tohumlarının temininde gerçekleştirilirken, bunun yanında küçük ve orta ölçekli işletmelere de sermaye desteği sağlanmaktadır (Putri, Rahmi, & Priyatno, 2021).

3.4.4. Rapor Yönetimi

Endonezya Vakıflar Kurulu'nun bağımsız bir kurum olarak kurulması, daha profesyonel ve modern olması gereken vakıf yönetiminin gelişimine cevaptır. böylece daha büyük faydalar sağlayabilir ve aynı zamanda Endonezya halkının güvenini çekebilir,

böylece vakıfları daha kitlesel olarak yürütebilirler. 2004 tarihli 41 Sayılı Vakıflar Kanunda, Endonezya Vakıf Kuruluna 61. maddede aşağıdaki belirtilen sorumluluk hükümleri verilmiştir.:

1. Endonezya Vakıf Kurulunun görevlerinin yerine getirilmesine ilişkin hesap verme sorumluluğu, bağımsız bir denetim kuruluşu tarafından denetlenen ve Bakana sunulan yıllık bir rapor aracılığıyla yürütülmektedir.
2. Birinci fıkrada belirtilen Faaliyet Raporu kamuya duyurulmaktadır.

Dolayısıyla Endonezya Vakıflar Kurulu'nun vakıf yönetimindeki sorumluluk ilkesi, hem Bakana karşı hem de denetlenen raporları kamuoyuna yayımlayabilmek için vakıf yönetiminde şeffaflık yapabilmek için çok açıktır (Hidayatullah & Sidqi, 2019).

2004 tarihli 41 Sayılı Vakıflar Kanununun 64. Maddesinde, denetimin uygulanmasının bağımsız denetim yapmak için bir kamu muhasebeci kullanabileceği açıklanmaktadır. Kamu muhasebecilerin denetim sürecine katılımı, vakıf yönetiminin denetiminin daha objektif olabilmesi için amaçlanmaktadır. Ancak, kamu muhasebecileri ile vakıf yönetimi için hesap verebilirlik mekanizması gelişmiş olmasına rağmen, henüz tam olarak ideal değildir. Bunun nedeni, denetim sürecinde kamu muhasebesi hizmetlerinin kullanılmasının, yanlılık ve tarafsızlık konusunda hala endişeler uyandırmasıdır (Budiman, 2011).

Endonezya Vakıflar Kurulu'nun varlığı, aynı zamanda vakfi geleneksel olarak yöneten nâzir tarafından yürütülen vakıf yönetiminin denetimine karşı bir devrimdir. Bu özel vakıf kurumunun kurulmasından önce Endonezya'da vakıf mülkünün bir kısmının veya tamamının kaybedildiği birçok vaka vardır. Bu nedenle vakıfta denetim unsuru, özellikle para gibi hareket eden vakıf varlıklarının denetimi çok önemlidir.

42 Sayılı Hükümet Tüzüğü'nün 56. Maddesinde şöyle belirtilmektedir: 1) Vakfin denetimi hem aktif hem de pasif olarak hükümet ve toplum tarafından yapılmaktadır; 2) Nazir'in vakıf yönetimi konusunda yılda en az bir kez doğrudan denetimleri yapılarak aktif denetim yapılmaktadır; 3) Pasif denetim, nazir tarafından vakıf yönetimi ile ilgili olarak

sunulan çeşitli raporlar izlenerek gerçekleştirilmektedir; 4) Birinci fıkrada atıfta bulunulan denetimi gerçekleştirirken, hükümet ve kamu, bağımsız bir serbest muhasebecinin hizmetlerinden yardım talep edebilmektedir; 5) Birinci fıkrada atıfta bulunulan vakıf denetleme prosedürlerine ilişkin diğer hükümler, bir Bakanlık Yönetmeliği ile düzenlenmektedir (Muntaqo, 2015).

Nazir'in bağımsız olarak denetim yapma ve raporları hazırlama yükümlülüğü vardır ve bunları Endonezya Vakıflar Kurulu'na ve halka da bildirmekle yükümlüdür. Denetim ve raporlama faaliyetlerinde her nazirin, hem kişi hem de kuruluşların yol ve yöntemleri vardır. *Darut Tauhid* Vakfı'nda, her 6 ayda bir Endonezya Vakıflar Kurulu'na vakıf raporları yürütülmektedir. Rapor, yürütülen yönetimin sonuçlarının geliştirilmesini ve kullanımını içermektedir. Bu arada, her çalışma faaliyetinde her hafta Cuma günü düzenli olarak kamuoyuna raporlama yapılır. Raporda, vakıf fonlarının toplanma ve kullanım miktarları, *Daarut Tauhid* vakfı tarafından hâlihazırda yürütülen ve yürütülecek programlar aktarılmaktadır. Daarut Tauhiid Vakıf Kurumu, raporlamayı kolaylaştırmak için sosyal medyayı ve diğer elektronik medyayı kullanarak halkın rapora kolayca erişebilmesini sağlamaktadır (Munawar, 2021).

Sultan Agung Vakfı'nda bir başka örnek, faaliyet raporlarının hesap verebilirliği, aşağıdakiler de dahil olmak üzere çeşitli politikalarla düzenlenmiştir: (1) Vakıf bir finansal merkezileştirme politikası oluşturur. Bu, vakıf merkez yönetim kurulu aracılığıyla tüm uygulama faaliyetleri ve çalışma birimlerindeki tüm gelir ve giderlerin; (2) Faaliyet Uygulayıcıları ve Vakıf Çalışma Birimleri, yıllık olarak onaylanmak üzere Gelir ve Giderler için bir Bütçe Planı hazırlar ve bütçeleme program ve faaliyetlerinde kılavuz görevi görmektedir. Uygulama Faaliyetleri ve Çalışma Birimleri mali sorumluluk raporları hazırlar; (3) Vakıf, her mali yılın sonunda bir kamu muhasebeci tarafından denetlenen bir mali rapor hazırlamaktadır.

Yayasan Pos Keadilan dan Peduli Umat'ında faaliyet raporları finans, çalışma programları, program gerçekleştirme gibi her alanda şeffaf bir şekilde profesyonel performans geliştirme çabası olarak yürütülmektedir. Rapor şeffaflığını desteklemek için

Vakıf, halkın vakıf fonlarının toplanmasını ve yönetimini doğrudan denetleyebilmesi için her zaman güncellenen bir web sitesi oluşturmaktadır. Ayrıca Vakıf, organizasyon programlarının oluşturulması gibi Vakıf faaliyetlerine paydaşları da dahil eder. Bu yöntem, halkın vakfa olan güvenini korumak için yapılmaktadır (Budiman, 2011).

3.5. Endonezya'da Nakit Vakfı Yönetimi Örneği

3.5.1. Tabung Wakaf Indonesia

Tabung Wakaf Indonesia, Dompét Dhuafa Republika tarafından 14 Temmuz 2005'te kurulan nâzır'dır. Vakıf varlıklarını barındırmanın ve yönetmenin yanı sıra, bu kurumun sosyalleşme, eğitim ve vakfı halka savunma işlevi vardır. *Tabung Wakaf Indonesia*, idare maliyetleri için vakıf yönetiminden karlarının %5-10'unu ayırmaktadır.

Tabung Wakaf Indonesia Endonezya'daki en aktif nâzırlardan biridir. Bu kurum, orta sınıftan ve üstündekilerden en az 1 milyon Rupiah (68 ABD Doları) ile vakıf kabul etmektedir. Bu müessese, para olarak menkul mal vakfı almanın yanı sıra hisse senedi vakfı da kabul etmektedir. Hisse senetlerinden elde edilen temettüler, insanların refahını artırmak için kullanılacak ve alınan temettüler, hata yapmamak için yeniden yatırım için sermaye olarak kullanılmamaktadır. Yeniden yatırım yapmak istiyorsa, önce kurumdan bir uzman tarafından fizibilite analizi yaparak yeni hisse satın almak için yeni vakıf aramaktadır. Hisse senedi vakfı ek olarak. *Tabung Wakaf Indonesia*, yatırım yöneticisi olarak *Batasa Capital* ile işbirliği içinde Yatırım Fonlarına da yatırım yapmaktadır.

Tabung Wakaf Indonesia, vakıf varlıklarını yöneten ve aynı zamanda geliştiren bir nazir olarak yükümlülüklerini yerine getirirken, vakıf varlıklarının yönetiminde, verimli bir yaklaşımın yanı sıra verimli olmayan bir yaklaşıma da sahiptir.

Verimli yaklaşım, verimli ve kârlı işletmelere tahsis edilen vakıf varlıklarının yönetimidir. İşletmeden elde edilen kazançlar, vakıf tarafından sağlanan hükümler çerçevesinde toplum yararına kullanılacaktır. Verimli yönetim, vakıf varlıklarının anaparasını sürdürmek için düzenlemelere sahiptir.

Tabung Wakaf Indonesia'nın verimli iş yatırımlarından elde edilen sonuçlar, sosyal, entegre ve verimli programlar aracılığıyla kanallize edilmektedir. Birincisi, toplum

hizmeti kurumları için tesis ve altyapıyı içeren Sosyal Program. Bu sosyal program, vakıf varlıklarının kâr getirmeyen şeyler için yönetimi anlamına gelen verimli olmayan vakıf yönetimi olarak da söylenebilir, ancak bu programın faydaları doğrudan topluluk tarafından hissedilebilen faydalardır. Endonezya Vakıf Fonu'ndan alınan sosyal programlara örnek olarak yoksul için Özel Hastane, İslam'a dönenlerin gelişimi için *Wisma Muallaf*, Okuma Evleri, Öğrenci Bursları ve diğerleri verilecektir.

İkincisi, Entegre Program, ticaret şeklinde diğer vakıf programlarıyla entegre olan toplum hizmeti kurumlarının tesisleri ve altyapısı için vakıf dağıtmak için bir programdır. *Tabung Wakaf Indonesia* tarafından yürütülen mülk, ekim, ticaret ve tarım gibi, karlar yoksullara veya böyle bir yerde toplum hizmeti tesislerinin işletilmesine yönlendirilecektir.

Üçüncüsü, verimli programlar, yani toplanan fonlar, ticari tesisler, araçlar, dükkanlar, makineler ve diğerleri gibi verimli varlıklar olarak kullanılacaktır. Bu varlık üçüncü bir şahsa kiralanacak ve kiralamadan elde edilecek gelir çeşitli sosyal faaliyetlere aktarılacaktır (Fanani, 2011).

3.5.2. Baitul Mal Muamalat

Baitul Mal Muamalat, Nakit Vakıf Kabul Eden İslami Finans Kurumu olan *Bank Muamalat Indonesia* bünyesinde kurulmuş bir nâzır kurumudur. *Baitul Mal Muamalat*'ın sosyal sektörle ilgili programları var. Bu kurum tarafından yürütülen, *Waqtum* ve ayrıca *Syar'i Peduli* olmak üzere iki para vakıf programı vardır.

Waqtum, Bank Muamalat Indonesia'nın tüm ofislerinde ve temsilcilerinde ödenebilen bir nakit vakıf programıdır. *Waqtum*'un iki faydası vardır: 1. Nakit vakıf yönetiminin sonuçları hak sahiplerine düzgün bir şekilde dağıtılabilmek, 2. Bu dünyada ve ahirette faydalı olmaya devam eden bir uygulama olarak katılımcılara rahatlık ve huzur sağlamak.

Syar'i Peduli ise sınırlı bir süre için vakıflar için yapılmış bir nakit vakıf programıdır. Sistematiik olarak, *Syar'i Peduli* programı, müşterinin onayı ile nominalin

belirli bir süre nakit vakıf olarak tutulduğu, daha sonra yönetimin sonuçlarının *Baitul Mal Muamalat'a* yönlendirileceği bir müşterinin tasarruflarıdır.

Waqtumu aşağıdaki amaçlara sahiptir: (1) Topluluk sosyal fonlarının tahsilatını artırmak; (2) Yetkilendirme programının sürdürülebilirliği için büyük fonların mevcudiyetini sağlamak ve (3) Halkın islami bankası ürünlerini kullanmak istemesini sağlamak..

Waqtumu ile ilgili düzenlemeler şunlardır: (1) Vâkıf, ekonomik kalkınma, eğitim veya sağlık için sınırlı bir süre veya belirsiz bir süre ve yararlanıcıları belirler; (2) 1 milyar rupiah (70 bin milyon ABD Doları) bağışta bulunan vakıf, vakıf fonlarının yatırımından yararlanacak kişileri belirleyebilir; (3) Fon olarak 100 milyon rupiah (70 bin ABD Doları) bağışlayan vakıf, ailesini vakıf yatırımının yararlanan kişiyi olarak atayabilir; (4) Vâkıf, bir kişi veya kurumdur; (5) Nakit vakıf idaresini yürüten kişi *Bank Muamalat Endonezya'dır*; (6) Vakıf Fonlarının Kullanımından Sorumlu Yönetici (nâzır) *Baitul Mal Muamalat'tır*; (7) Nakit vakıf yönetimi için sınırlı süre en az 3 yıldır; (8) Vakıf Fonu Yatırımının türü, güvenlik ve kâr ile halk yararına olan menfaatler dikkate alınarak nadir tarafından belirlenir; (9) *Waqtumu* fonları İslami finans kurumları aracılığıyla geliştirilmektedir, böylece kar paylaşımı ve (10) Vâkıf, nakit vakfı sertifikası ve kullanım raporu almaktadır.

Waqtumu fonları 3 şekilde yatırılır: (1) Kar paylaşım mevduatları (İslami bankalar); (2) İslami sermaye piyasası (İslami yatırım fonları, tahviller ve İslami hisse senetleri) ve (3) İcra sistemi ile reel sektör. Yatırım getirileri aşağıdaki alanlara dağıtılır: (1) Ekonomi; (2) Eğitim (burs); (3) Sosyal (İbadet Tesislerine Yardım); (4) Sağlık (Sağlık Kliniği) ve (5) İnsani Yardımı (Fanani, 2011).

3.6. SWOT Analizi

Endonezya'da para vakfı yönetimini öğrendikten sonra, var olan avantaj ve dezavantajları bulmak için para vakfı yönetiminin SWOT analizini öğrenmesin gerekmektedir. Bu, ihtiyaçlara uygun hale getirilebilmesi için politika oluşturmayı amaçlamaktadır.

SWOT analizi, analiz ve strateji geliştirme için bir çerçevedir. SWOT, Güçlü Yönler, Zayıf Yönler, Fırsatlar ve Tehditlerden oluşan bir kısaltmadır. SWOT analizi endüstriyel, ticari faaliyetlerin yanı sıra sosyal kuruluşların ve gönüllülerin faaliyetlerinde de kullanılmaktadır. SWOT analizi onlarca yıldır uygulanmaktadır ve modern organizasyonlarda sıklıkla kullanılan analitik bir araç haline gelmiştir. SWOT analizi yapılırken bir organizasyonun iç ve dış faktörlerinin bilinmesi ve belirlenmesi gerekir. İç faktörlerin belirlenmesi Güçlü ve Zayıf Yönler üretirken, dış faktörlerin belirlenmesi Fırsatlar ve Tehditler üretecektir (Sarsby, 2016).

3.6.1. İç Faktörler

İç faktörler açısından, nakit vakfının gücü çeşitli bir yatırım aracıdır. Ayrıca nakit vakfı, nakit vakfı sertifikaları, yatırım vakfı, hisse senedi vakfı ve diğerleri dahil olmak üzere çeşitli seferberlik araçlarına da sahiptir (Fanani, 2011). Nakit vakıfların seferber edilmesinde geliştirilebilecek stratejilerden biri de Ebedi Ümmet Fonu modelidir, yani İslam hukukuna göre çeşitli kaynaklardan çeşitli şekillerde toplanan vakıf fonları, daha sonra büyük miktarlarda toplanan vakıf fonları, sermayesi olan yatırım kurumları aracılığıyla yatırılacaktır.. yüksek güvenlik ve ayrıca insanların yararına kullanılmak üzere helal kazançlar üretmektedir (Masdar, 2017). Nakit vakıf ayrıca geniş bir vakıf fonu kaynağı tabanına sahiptir, çünkü nominal nakit vakfı, çok büyük bakım maliyetleri gerektiren diğer vakıflara kıyasla çok daha düşük ve çeşitlidir (Atabik, 2014).

Kanunilik açısından, nakit vakfı, nakit vakfına esas teşkil eden 2004 Sayılı 41 Sayılı Vakıflar Kanunu'na dayanmaktadır. Bu kanun, Endonezya'da vakıf yönetimi için bir anlam genişlemesi sağlamaktadır ve aynı zamanda vakıf varlıklarının tahsisinin sadece dini ve sosyal tesislerin yararına değil, aynı zamanda potansiyel ve ekonomik imkanların farkına vararak kamu refahını artırmaya da yönlendirilebileceği anlayışını sağlamaktadır (Muntaqo, 2015). Son olarak, nakit vakfı, yenilik ve gelişmeyi kolaylaştıran oldukça esnek, dinamik ve açık bir fıkıh anlayışına sahiptir (Rusydia & Rahayu, 2019).

Nakit vakfının iç faktöründeki zayıflık, Endonezya halkı arasında nakit vakfının popüler olmamasıdır. Bu nedenle Endonezya Vakıflar Kurulu sadece nakit vakfı

yöneticisi olarak işlev görmemekte, aynı zamanda halkın nakit vakfını daha iyi tanınması ve uygulaması için sosyalleşme ve bilinçlendirme işlevini de yürütmektedir (Aziz, 2017). Ayrıca vakfı yöneten insan kaynağının veya nazırın de iyi bir yetkinliğe sahip olması gerekir. Bu, nakit vakfı nazırı olan kurum veya kuruluşu dayanmakta olup, çoğunluğu nakit vakfı yönetimine odaklanan yeni kurulan kurumlardır, bu da kurumun nakit vakfı yönetme konusunda deneyimsiz kalmasına neden olmaktadır. (Ascarya, Rahmawati, & Sukmana, 2016). Son olarak, iş ağı ve vakıf gelişimine yatırım henüz güçlü değildir ve özellikle kurumsal ve nakit vakıf yönetimi açısından bazı kurumların uyumu hala zayıf olmaktadır (Rusydiana & Rahayu, 2019).

3.6.2. Dış Faktörler

Nakit vakfın dış faktöründeki fırsat, çoğunluğu Müslüman olan Endonezya'nın demografisinde yatmaktadır. 2021 yılı sonundaki verilere göre Endonezya'daki Müslümanların sayısı toplam nüfusun %86,93'üne veya 238,09 milyon kişiye ulaştı. (Kusnanda, 2022). Bu, nakit vakfının büyük miktarlarda vakfı yönetebilmesinin avantajlarından biridir. Devletin ve özellikle vakfın geliştirilmesine odaklanan çeşitli kurum ve kuruluşların desteği de para vakıfları için iyi bir fırsattır. İslami Finans Kurumlarının ortaya çıkması ve çeşitli üniversitelerde İslam ekonomisi ile ilgili çalışma programlarının ortaya çıkması, nakit vakfının geliştirilmesi ile ilgili çalışmaları da artırmıştır (Rusydiana & Rahayu, 2019).

Endonezya'da çok sayıda Müslüman olduğu için, Endonezya'da nakit vakfı potansiyeli çok büyüktür ve optimize edilmesi için bir fırsattır. Son olarak, İslami Finans Kurumları çok geniş ortaklara ve ağlara sahiptir. Bu ortak aracılığıyla İslami finans kurumları Endonezya bölgesine ulaşabilir. İslami finans kurumlarının ortaklık kurma deneyimi, vakıf tahsilatını optimize etmede her zaman dikkate alınacak bir faktördür (Jamal, Arroisi, Agustin, & Zahro, 2019).

Dış faktörlerden kaynaklanan tehditler, ekonomik krize neden olan belirsiz iç ekonomik ve siyasi koşullardır. Ek olarak, hükümetin vakıf geliştirme konusunda siyasi

iradesinin olmaması ve kusurlu vakıf kanunları Endonezya'da nakit vakıf yönetimi için hala bir zorluk teşkil etmektedir (Rusydiana & Rahayu, 2019).

Tablo 3. 2. SWOT Analizi

SWOT ANALİZİ		
İç Faktörler		
Numara	Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
1	Çeşitli yönetim araçları olması	Henüz halk arasında popüler olmaması
2	Kanunlar ve yönetmelikler olması	Profesyonel nâzır olmaması
3	Kolay ve Sıfır Maliyet Fonu olması	Güçlü iş ortakları olmaması
4	Esnek ve dinamik hukuk olması	Mevzuata uygunluğun yetersiz olması
Dış Faktörler		
	Fırsatlar	Tehditler
1	Müslüman nüfusun büyük olması	Ekonomik ve politik koşullar belirsiz olması
2	Devletten ve özel sektörden desteklemesi	Hükümet siyasi iradesi zayıf olması
3	Vakıf fonları için sonsuz potansiyel olması	Vakıfla ilgili kanun ve düzenlemeler henüz mükemmel olmaması
4	Halkın İslam ekonomisine ilgisi artmaya devam etmesi	
5	İslami Finans Kurumu ortakları geniş olması	

Kaynak : Yazar tarafından hazırlanmıştır

DÖRDÜNCÜ BOLUM

OSMANLI NAKİT VAKIF YÖNETİMİ İLE ENDONEZYA'DAKİ NAKİT VAKIF YÖNETİMİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Osmanlı döneminde nakit vakıflarının tarihçesi ve yönetimi ile Endonezya'da para vakıflarının tarihçesi tartışıldıktan sonra. Kaynak yaratma yönetimi, geliştirme yönetimi, kullanım yönetimi ve ayrıca raporlama yönetiminden oluşan nakit vakıf yönetiminde her bir yönün ilişkisi ve değerlendirilmesi tartışılacaktır. Bu bölüm, her bir yönetimin farklılıklarını ve benzerliklerini açıklayacak ve ayrıca Endonezya'daki mevcut yönetim için referans olarak kullanılacak iyi bir vakıf yönetimi örneği olan Osmanlı dönemindeki para vakıf yönetiminden bazı önemli noktalar alacaktır. Sonunda, tüm tartışmaların bir özetini içeren bir tablo verilecektir.

4.1. Kaynak Yaratma Yönetimi

Kaynak yaratma yönetimi, vakfın nasıl kurulduğunu açıklayan ve ayrıca fayda sağlayabilmesi için yönetilebilmesi için daha sonra onaylanmak üzere kaydeden yönetimdir. İyi bir kaynak yaratma yönetimi ayrıntılı bir şekilde yapılandırılmıştır, vakfın kurulması hakkında net özellikler sağlamak ve ayrıca hedefleri ve bu hedeflere nasıl ulaşılabileceğine dair bilgiler içermektedir..

Endonezya'daki nakit vakıf yönetiminde, yönetilen vakıf varlıklarının potansiyeli ve gerçekliği arasında bir eşitsizlik vardır. 2021'de Endonezya'daki nakit vakıf potansiyelinin 180 trilyon rupiah (12 milyar ABD Doları) ulaşacağı tahmin edilirken, Endonezya Vakıflar Kurulu tarafından yönetilen vakıf fonlarının gerçeği sadece 391 milyar rupiah (27 milyon ABD Doları) olmuştur. Bunun elbette pek çok nedeni vardır, bunlar arasında vakıf, yönetim, vakıf portföyleri hakkında kamu okuryazarlığının olmaması ve ayrıca vakfın kolaylığı da olmamaktadır (Budiarto, 2021).

Endonezya'da vakıf yönetiminde yaygın olarak bulunan sorunlardan biri, nakit vakıfları hakkında kamu okuryazarlığının olmamasıdır. Endonezya, Dini amacıyla araziyi vakıf mülkü haline getirerek uzun süredir vakıf uygulamaktadır (Djatinika, 1982). Bu,

nakit vakfını Endonezya'da uygulanacak yeni bir şey haline getirmektedir. Bu nedenle Endonezya Vakıflar Kurulu, iyi vakıf yönetimi yapmanın yanı sıra, Endonezya'da nakit vakfının önemi konusunda kamuoyunda sosyalleşme ve bilinçlendirme yapan bir kurum olarak önemli bir göreve sahiptir (Aziz, 2017).

Vakıf yöneticilerinin vakıf varlıklarını artırmak için kullandıkları yollardan bazıları, pasif ve aktif yöntemleridir (Faradis, Affandi, & Khilmi, 2005). Pasif yöntemi, vakıf yönetim kurumunun toplumun gönüllü olarak gelip mallarını vakıf malı olarak vermesini beklediği pasif bir yöntemdir. Bu yöntemin avantajları vardır, çünkü nakit vakfi yönetim kurumlarının geniş ortakları vardır ve Endonezya'nın çeşitli bölgelerine yayılmıştır, böylece insanlar nakit vakfi yönetim kurumlarına kolayca ulaşabilmektedir.

Bu arada, aktif yöntemi, nakit vakıf yönetim kurumlarının, varlıklarını vakıf varlığı olarak teslim etmek isteyen vakıf adaylarını aktif olarak aramasını gerektirir. Vakıf yönetim kurumlarının, vakfi sosyalleştirmek ve halkı doğrudan nakit vakfına katılmaya motive etmek için hükümet ve özel kurumları ziyaret ederek doğrudan etkileşime girmesi gerekmektedir. Bu yöntemin avantajı, nakit vakfi yönetim kurumlarının halkı nakit vakfi hakkında doğrudan eğitebilmesidir..

Fon tahsilatını kaydederken Endonezya'daki nakit vakıf yönetim kurumları Vakıf Rehin atıfta bulunmaktadır. Vakıf Rehin Belgesinin içerdiği 2004 tarihli ve 41 sayılı Endonezya Cumhuriyeti Kanununun Uygulanmasına İlişkin 2006 tarihli 42 Sayılı Hükümet Yönetmeliğinde açıklandığı gibi bir vakfın iradesinin bir beyanı şeklindedir. vâkfın kimliği, nâzırın kimliği, şahidin kimliği, vakıf mülküne ilişkin veri ve bilgiler, vakıf mülkünün amacı ve dönem dahil olmak üzere en azından vakfın ayrıntıları açıklanmaktadır.

Osmanlı döneminde para vakıflarının yönetiminde, nakit vakfının öneminin bilinciyle çeşitli kesimlerden kişiler tarafından para vakıfları kurulmuştur. Osmanlı döneminde sadece zenginler değil, para vakıfları da devlet görevlileri, alimler, şeyhülislam, tüccarlar ve sanatkarlar ile padişahlar ve ailesi ve eşleri tarafından kurulmuştur (Korkut, 2014).

Osmanlı döneminde nakit vakıflarının kurulmasında dikkat edilmesi gereken önemli husus vakfiyenin varlığıdır. Bu kuruluş belgesi, vakfın kuruluşunda vakfın iradesini içeren Vakıf Rehni gibi işlev görmektedir, ancak vakfiyede Endonezya'daki Vakıf Rehine'ye göre önemli farklılıklar vardır. Vakfiye, Vâkfin kimliğini, vakfın kuruluş amacını, mütevellînin adını, vakıf için verilen fonların miktarını, vakfın işleyişini, gelir ve giderlere ilişkin kuralları, kurucunun ölümünden sonra halef olan kişi, kayıt tarihi ve ayrıca kadının adı açıklanmaktadır (Korkut, 2014).

Dikkatli bakıldığında Osmanlı dönemindeki vakfiye bu belgenin önemini göstermektedir ve vakfiyenin Osmanlı döneminde nakit vakıflarının çalışılması ve uygulanmasında ana kaynak olmaktadır. Vakıf kurucusunun, kurduğu nakit vakfının işleyişini belirleyerek hem din anlayışını hem de İslam ekonomisinin temel işleyişini iyi bilen biri olduğunu vakfiyeden göstermektedir. Ek olarak, bu belgeden toplumun sosyal ve ekonomik hayatı hakkında bilgi açıklanmaktadır, çünkü çeşitli işler için ücretler, ürün fiyatları ve vakfın operasyonel faydalarının seviyesi de bu belgede yer almaktadır (Bulut & Korkut, 2017).

Osmanlı döneminde kurulan nakit vakfı, vakfın kurucusu tarafından belirlenen vakfiyeye dayalı olarak mütevellî tarafından yönetilen ve nazır tarafından denetlenen, idari olarak bağımsız bir kurumdur (Özcan, 2003). Endonezya'daki yönetimle karşılaştırıldığında farklı olmaktadır. Nâzır'e İslami Finans Kurumu şeklinde verilen fonlar, daha sonra İslami finans kurumuna uygun bir şekilde yönetilecektir. Bununla birlikte, bağımsız yönetime sahip tamamen vakıf üzerine kurulu birkaç kurum bulunmaktadır.

4.2. Geliştirme Yönetimi

Geliştirme yönetimi, Endonezya'da nakit vakıflarının yönetiminde dikkate alınması gereken bir husustur. Büyük nakit vakfı potansiyeli ile, vakıf fonlarının da büyük faydalar sağlayabilmesi için iyi yönetişime ihtiyaç vardır. Elbette vakıf fonlarının yönetimi, sorun yaratmamak ve halkın para vakıf yönetim kurumuna olan güvenini sarsmamak için basiret ilkesine dayanmalıdır..

Osmanlı döneminde vakfın öngördüğü vakıf fonlarının gelişiminin aksine, Endonezya'da vakıf fonlarının gelişimi İslami finans kurumlarına bağlıydı. Mudaraba planının kullanılmasına ek olarak, Endonezya'daki vakıf fonlarının yönetimi genel olarak, vakıf fonlarını, kar paylaşımı gerektirmeden toplumun ihtiyaçlarını karşılamak için kredi olarak kullanan karz-ı hasen planını kullanmaktadır. Böylece kredi süresinin sonunda kişilerin sadece anapara tutarını iade etmesi yeterlidir. Ancak, girişimcinin işletme ve eğitim masrafları için her yıl girişimciden yılda %3 ek ücret alınmaktadır (Rosidah & Rohman, 2019).

Diğer bir yöntem ise Devlet projelerinin Nakit Vakfı Bağlantılı Sukuk adı verilen bir ürünle yatırım şeklinde finanse edilmesidir. Bu finansman ürünü, dünyada bir ilk olan Endonezya'nın en yeni finansman ürünüdür (Putri, Tanjung, & Hakiem, 2020). Bu yöntem, vakıf fonlarını devlet sukuk yatırım araçlarına veya devlet şer'i menkul kıymetlerine yerleştirilen sermaye olarak yapan bir sosyal yatırım şeklidir..

Endonezya'da nakit vakıf varlıklarının büyük ölçüde gelişmemiş olmasının nedenlerinden biri, Nâzır'ın kapasitesinin düşük olmaktadır. Bireysel nâzır için, bir nâzır olarak meslek karlı bir meslek değildir ve büyük bir gelir sağlamamaktadır. (Ali, Yuliani, Mulatsih, & Abdullah, 2018). Bu arada, nâzır olan kurumlar için, kurum yeni kurulduğu ve henüz iyi bir yönetim modeline sahip olmadığı için kurulan birçok kurum, vakıf yönetimi konusunda iyi deneyime sahip olmamaktadır (Ascarya, Rahmawati, & Sukmana, 2016).

Vakıf Kanunu, vakıf mallarının yönetici ve koruyucularının nâzır tarafından yerine getirilmesini şart ayarlamaktadır. Özellikle nakit vakfı için tescili, yönetimi ve geliştirilmesi nakit vakfı alan İslami Finans Kurumları tarafından gerçekleştirilmektedir. Nakit Vakıf Kabul Eden İslami Finans Kurumlarının tarafından nakit vakıf üretkenlik sonuçlarının dağılımı, Endonezya Vakıf Kurumu'nun inşasında nâzır nakit vakfı olarak Endonezya Vakıf Kurulu'ndan nâzır de dahil olmak üzere Endonezya Vakıf Kurulu'na kayıtlı nakit vakıf nâzırları tarafından gerçekleştirilmektedir (Sulistiani, 2021). Nakit Vakıf Kabul Eden İslami Finans Kurumlarının nakit vakfı nâzırı olduğunu teyit etmek

gerekmektedir, çünkü Endonezya hukukunda Nakit Vakıf Kabul Eden İslami Finans Kurumlarının para vakfı nazırı olduğu açıkça belirtilmemiştir.

Endonezya Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından nakit vakıf Kabul eden İslami Finans Kurumu, sadece vakıf fonlarının garantörü olarak hareket etmektedir, çünkü bir vedîa tasarruf işlevi vardır. Ayrıca İslami finans kurumlarının faaliyetleri de vakıf varlıklarının kaybını en aza indirmek için mevduat sigorta kuruluşları tarafından garanti altına alınmaktadır.

2004 tarihli 41 Sayılı Vakıf Kanununda Nakit Vakıf Kabul Eden İslami Finans Kurumları tanımına nâzır olarak verilmemiştir. Ancak birinci fıkrada belirtilen vakıf varlıklarının yönetimi ve geliştirilmesinin kefil gerektirmesi halinde şer'i kefil kurumu kullanılmaktadır.

Nâzır olarak hareket eden birçok özel vakıf kurumuna gelince, vakıf varlıkları olarak yönetilmek üzere doğrudan vakıftan para şeklinde vakıf fonları almaktadır. Bu, Endonezya'da geçerli olan yasal açıdan bakıldığında (vakıf kanunu) nakit vakfı kategorisinde değildir. Bu nedenle, Endonezya Vakıflar Kurulu'na kayıtlı olsun ya da olmasın, vakıf kurumu tarafından nâzır olarak yürütülen vakıf sözleşmesini, Nakit Vakıf Kabul Eden resmi bir İslami Finans Kurumu içermeyen meşrulaştırmak için başka bir terim "nakit ile vakıf" bilinmektedir.

Nakit ile vakıf şu şekilde açıklanmaktadır (Sulistiani, 2021):

1. Nakit ile vakıf, sosyal veya üretken/yatırım amaçlı olabilmektedir;
2. Nakit ile vakıf yatırımı, vâkfın arzu ettiği bir yatırım türüne veya sunulan vakıf programı/projesine bağlıdır. Aynı şekilde, sosyal amaçlı nakit ile vakıf, vâkfın iradesine veya teklif edilen vakıf programına/projesine göre tayinine bağlıdır;
3. Üretilen veya yatırılan nakit ile vakıf, bu yatırımdan elde edilen kâr mevkûf aleyh'e verilmektedir. Sosyal amaçlar için nakit ile vakıf olurken, para doğrudan kullanılmaktadır;

4. Nakit ile vakıfta, bağışlanan para toplumun ihtiyaç duyduğu nesneler için satın alınır, böylece vakıf varlıklarının türü değişmektedir.

Osmanlı döneminde vakıf varlıklarının gelişiminde, mütevellî tarafından gerçekleştirilen çok büyük varlık gelişimini göstermektedir. Osmanlı döneminde vakfın gelişimi, vakıf varlıklarını geliştirmenin birçok yöntemine sahipti. Sıklıkla kullanılan vakıf geliştirme ürünü Bey'li'l-istiğlal'dir, sermayeye ihtiyacı olan müteşebbisler ev gibi varlıklarını vakfa satarlar, sonra mallar sahibine geri satılır veya kiraya verilir. Kira geliri sosyal amaçlı kullanılacaktır. Vakıf varlıklarının geliştirilmesinde kullanılan diğer ürünler ise karz-ı hasen, bida'a, mudarabe ve murâbaha'dır (Bulut & Korkut, 2017).

Vakıf varlıklarını geliştirmenin çeşitli yöntemleri, faydaların sunumunu çeşitlendirir. Kâr oranı zaman içinde %10 ila %20 arasında sağlanmaktadır. %11, %12,5, %15 kar oranı uygulanmasında farklılıklar bulmaktadır ve en sık kullanılanı %10 sağlamaktadır (Özcan, 2003). Ancak, 20. yüzyılda konvansyonel bankalardan kredi alma kolaylığı nedeniyle bu kâr yüzdesi azalmıştır. (Bulut & Korkut, 2017).

Osmanlı döneminde ve ayrıca Endonezya'da vakıf varlıklarının gelişimini karşılaştırdığımızda, ikisi arasında yöntemin uygulanmasının ilişkisi göstermektedir. Bey'li'l-istiğlal yönteminde satış-kiralama veya geri alım olarak da adlandırılabilir bir prosedür vardır, aynı prosedür modern sukukta da bulunmaktadır (Çizakça, 2020). İcara sukuk, bir tarafın tek başına veya bir temsilci aracılığıyla bir varlığın intifa haklarını, üzerinde anlaşılan fiyat ve süreye bağlı olarak, varlığın mülkiyetini herhangi bir şekilde devretmeden başka bir tarafa kiraladığı, bir icara sözleşmesine dayalı olarak ihraç edilen bir sukuktur (Bareksa, 2018).

Diğer bir ilişki, nakit vakfın sağladığı finansmanın amacının verimli finansman olmasıdır, bu, işlerini büyütmek için sermayeye ihtiyaç duyan kişilere sermaye yardımı olan nakit vakfının amacı ile karşılaştırılabilir. Böylece nakit vakfı, sabit gelirli ve memur, âlim gibi işleri olan kişilere kredi olarak verilemeyeceği gibi, nakit vakıfları da tüketim kredisi olarak kullanılmamaktadır (Korkut & Bulut, 2017).

Vakıf varlıklarının gelişiminde görülen farklılık mütevellî'nin varlığıdır. Osmanlı döneminde mütevellî, bütün işleri yapmak, vakfı ve menfaatlerini yönetmekle görevlendirilen, islam hukuku ve vakfın verdiği hükümleri ihlal etmeyen görevli kişiydi (Özcan, 2003). Endonezya'da bu yönetim görevi, aynı zamanda vakıf yönetiminde müfettiş olarak da görev yapan nâzır tarafından yürütülmektedir.

4.3. Kullanım Yönetimi

Endonezya'da nakit vakıf faydalarının kullanımı sadece ekonomik, eğitim, sağlık ve sosyal alanlarda kullanılması ile sınırlıdır. Bu, vakfın amaçlarına uygun olarak daha fazla fayda sağlamak için en azından toplanan vakıf fonlarından kaçınmak için yapılmaktadır (Dahlan, 2016).

Bu kısıtlama, İslami Finans Kurumları tarafından yürütülen vakıf yönetiminin sonuçlarından biridir. Ancak, bu kısıtlama kuralı, henüz yönetilecek büyük vakıf varlıklarına sahip olmayan Endonezya'da uygulamak için iyi bir stratejidir. Ek olarak, nispeten küçük bir kar oranına sahip olan Endonezya'da vakıf geliştirme stratejisine atıfta bulunulduğunda, nakit vakıf kullanımının sınırlandırılması, nakit vakıf faydalarının dağıtımından kaynaklanacak etkiyi en üst düzeye çıkarmaktadır.

Endonezya Vakıflar Kurulunun 2009 Sayılı 1 Sayılı Yönetmeliğinin 3. Maddesinin 4. Fıkrasına atıfta bulunulduğunda, vakıf, gereksinimleri karşılıyorsa, yani asgari bir milyar rupiah (7 bin ABD Doları) vakfı ile nakit vakıf sağlamak üzere, vakıf yararlanıcısını kendisi belirleyebilir (Badan Wakaf Indonesia, 2019). Bu para miktarı, Endonezya toplumun çoğunluğu için kesinlikle çok büyük bir paradır. Bu nedenle, bir milyar rupidah'dan az olan paralarını bağışlamak isteyen vakıflar için, faydaların maksimize edilmesi için yardımların tahsisi önceden belirlenmiş bir alanla sınırlıdır.

Endonezya'da nakit vakıf harcamalarının tahsisi, nakit vakıf fonlarının yatırılmasında ana sermayenin azaltılmamasını gerektiren 2004 tarihli 41 sayılı Vakıflar Kanun'un 12. maddesinde düzenlenmiştir. Yatırım getirilerinin en az %90'ı toplumun refahına, %10'u nâzır'ın idaresi ve ücretlerine ayrılmaktadır (Arif, 2012).

Genel olarak, Endonezya'da ve Osmanlı döneminde nakit vakıf faydalarının kullanımı arasındaki ilişkiyi göstermektedir, yani nakit vakıflarının faydaları, ekonomi, eğitim, sağlık ve aynı zamanda sosyal gibi çeşitli alanlarda insanların hayatlarını iyileştirmek için kanallara edilir. Ancak Osmanlı döneminde para vakıflarının yönetiminde nakit vakfının kuruluş şartlarından biri nakit vakfının amacını açıklamak olduğu için nakit vakfı faydalarının kullanımı daha geniş olmaktadır (Korkut, 2014). Genel olarak, yararlanılan sosyal, sağlık, ekonomik ve eğitim alanlarında aynı alanlarda sınıflandırılabilir, her vakfın kendi amacı olduğundan ve belirli bir kurum tarafından düzenlenmediğinden, yardımların dağıtım şekli daha geniştir.

Osmanlı döneminde nakit vakfı ile ilişki birkaç vakada başka bir ilgi bulunmaktadır, nakit vakıf harcamaları sosyal ve kültürel hizmetler için tahsis edilen %80'de ve idari masraflar, acil nakit ve vakıf için mülk satın almak için yapılan yatırımlar için ayrılan diğer %20'de düzenlenmiştir. . Vakıf kar tahsisi miktarının düzenlenmesinin nedeni, Nazırın kurumsal tarih konusundaki derin anlayışını göstermektedir. Zira zekât gelirlerinin mütevellî tarafından ihlalleri ve zimmete geçirilmesi söz konusudur. Sonuç olarak, vakıf karının kar dağıtımının hayır kurumuna oranı genellikle azalırken, gelirin maaşlara oranı bulunmaktadır (Çizakça, 1998).

Osmanlı döneminde nakit vakıf yardımlarının toplumun refahına tahsisi, toplum koşullarına uyum sağlaması nedeniyle zaman zaman değişmiştir. 16. yüzyılda eğitimin iyileştirilmesi için %40 kullanılırken, 19. yüzyılda eğitim fonlarına ayrılan pay %7'ye düşürülmüş ve aynı zamanda yoksulların refahı için ayrılan pay %20'ye yükselmiş. Bu tahsisatın sunumundaki değişiklik, toplumun eskiden iyi durumda olan ancak giderek kötüleşen ekonomik durumuna dayanmıştır. Nakit vakfın tahsisi, o zamanki toplumun koşullarına göre ayarlanmaktadır (Bulut & Korkut, 2017)

4.4. Rapor Yönetimi

Denetim ve raporlama, yönetim faaliyetlerinin ayrılmaz bir parçasıdır. Nakit vakıf yönetiminde, vakfın kalıcılığı dikkate alındığında denetim ve raporlama mutlak ve varlıkların korunması gerekmektedir. Nakit vakfı gibi verimli vakıfların profesyonel bir

şekilde yönetilmesinde üç temel felsefe vardır; İlk olarak, yönetim modeli entegre bir proje çerçevesinde olmalıdır. İkincisi, yerine getirilmesi gereken yükümlülükler ile alınan hakları dengeleyen Nazir'in refahı ilkesine öncelik verilmesi. Üçüncüsü, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleri olmalıdır (Djuneidi, 2008).

Denetim, halkın güvenini artırmaya yönelik etkileri olan önemli bir yönetim sürecidir. Faaliyetleri izlemek, kurumun amaçlarına ulaşp ulaşmadığını belirlemek ve gerektiğinde değerlendirmeler yapmak için denetleme ve raporlama işlevleri (Budiman, 2011). Böylece vakıf yönetimi etkin ve verimli bir şekilde çalışabilir. Endonezya'da vakıf yönetiminde 2004 tarihli 41 Sayılı Vakıflar Kanunu'nun 64. maddesine dayanılarak vakıf denetiminin uygulanması sadece vakıf yönetim kurumları tarafından değil, aynı zamanda kamu muhasebecilerle de gerçekleştirilmektedir.

Kamu muhasebecilerin gözetim ve denetim süreçlerine dahil edilmesi, vakıf yönetim kurumlarının denetiminin daha objektif olabilmesi amacını taşımaktadır. Kamu muhasebe kurumlarında hesap verme mekanizması iyi olsa da, muhasebecilerin katılımının ideal olduğu söylenmemektedir, bu durum kamu muhasebe kurumlarının vakıf yönetim kurumlarının denetimine yönelik önyargı ve tarafsızlık konusundaki endişelerinden kaynaklanmaktadır.

Vakıf kurumlarının denetiminin iyi işlemesini sağlamak için, vakıf varlıklarının kötüye kullanılmasının önlenmesi için katmanlı denetime ihtiyaç vardır. Kamu muhasebeci ve ayrıca devlet tarafından yapılan denetimin yanı sıra kamudan yapılan denetim de vakıf denetiminde önemli bir unsurdur. Topluluk denetimi, geçerli idari ve mali fizibiliteye uygun olarak topluluk kuruluşları tarafından gerçekleştirilmektedir (Muntaqo, 2015).

Toplum tarafından yürütülen vakfın denetimi, vakfın denetiminin devlet ve toplum tarafından hem aktif hem de pasif olarak yürütüldüğünü belirten 2006 tarihli 42 Sayılı Devlet Yönetmeliğinin 56. maddesinde düzenlenmiştir. Bu topluluk denetimi, yerel olduğu için, özellikle vakfın kuruluş amacı olan ve doğrudan doğruya vakfın hak sahibine bağlı olan her bir vakıf mal için devlet tarafından yürütülen denetimden daha etkili

olabilmektedir. Hükümetin ve toplumun çifte denetimiyle, vakfın iyi gelişebileceği ve nakit vakfının toplumu gerçekten zenginleştirebilmesi için mevkûf aleyh haklarının yerine getirilebileceği umulmaktadır.

Osmanlı dönemindeki para vakıflarının yönetimi ile Endonezya'nın raporlama yönetiminde görebildiğimiz farklılıklardan biri de nâzır'ın işlevidir. Endonezya'da nâzır vakfın yöneticisi olarak görev yapmaktadır, ancak Osmanlı döneminde nâzır nakit vakfının denetim ve kontrolünden sorumluydu. Vakıfla ilgili mütevellî faaliyetlerinde de nâzırın görüşü alınmalıdır. Ayrıca nâzır, vakıf faaliyetlerinin vakfiyeye uygun olup olmadığını, ihmal veya suistimal olup olmadığını denetler, ancak nâzır vakfın işlevine doğrudan müdahale etmemektir. Osmanlı döneminde vakıf müstakil bir kurum olduğu için nâzır ile mütevellî arasındaki görevler her vakıfta farklı olabiliyordu. Bu nedenle vakfiye, çalıştırılması gereken mutlak bir belgedir (Özcan, 2003).

Osmanlı döneminde de vakıflar çok sıkı denetim ve denetime tabi tutulmuştur. Kuruluşundan itibaren kadı onayı ile vakıf müfettişler (Nezaret eden kişiler) tarafından ve özellikle muhasebeciler tarafından denetlenen büyük vakıflarda denetlenmektedir (Korkut & Bulut, 2017). Vakıfları korumanın önemi göz önüne alındığında, Endonezya'daki yönetim için bu denetim modeli hala geçerlidir.

Osmanlı döneminde vakıf denetimi bağımsız olarak yürütülse de dikkatli ve verimli bir şekilde yürütülmüştür. II. Mahmud zamanına kadar, 1826'da Evkafı Hümayun Nezareti kurulup mazbut vakfını merkezileştirene kadar vakfı denetleyen resmi bir daire olmamıştır. Bu tarihten itibaren özellikle padişah tarafından kurulan mazbut vakıfları ve ayrıca çalışma ortamında zenginlerin kurduğu vakıfları denetleyen resmi kurumlar Evkafı Haremeyn tarafından yürütülmektedir. Toplum tarafından kurulan vakıfların denetimi ise Hazine-i Amire tarafından yürütülmektedir (Çabuk, Saygılı, & Oğuz, 2018).

Tablo 4. 1. Osmanlı Döneminde ve Endonezya'daki Nakit Vakfı İlişkisi
Değerlendirilmesi

Yöntemler	Osmanlı Yönetimi	Endonezya Yönetimi
islamiMezheb	Hanefi	Şafi'i
Bakanlık kurumu	Evkafı Hümayün Nezareti	Endonezya Vakıflar Kurulu
Vakıf kuruluş belgesi	Vakfiye	Akta İkrar Wakaf Vakıf Rehni
Onay makamı	Kadı tarafından dini esaslarla onaylanması	İslami Finans Kuruluşları ve Endonezya Vakıflar Kurulu tarafından onaylanması
Kuruluş sonrası vakıf statüsü	(1) Mütevellî'den tam yetkili (2)Evkafı Hümayün Nezareti	İslami Finansal Kurumların Bir Varlığıdır
Çalışma prensibi	Vakfiye'de düzenlenir ve Vakfiye hükümleri dışında hareket etmesi yasaktır.	Bazıları Vakıf Rehin Senedi tarafından düzenlenmektedir ve bazıları diğer kanun ve yönetmeliklerle düzenlenmektedir.
Vakıf fonu işlemleri	(1) Muâmele-i Şer'iyye (2) Bey' li'l-istiğlâl (3) Karz-ı Hasen	(1) Murâbaha (2) Mudârabe (3) Yatırım

	(4) Bidâ'a (5) Mudârabe (6) Murâbaha	(4) Nakit vakfı bağlantılı sukuk
Borç Vadesi	Genellikle bir yıl	Genellikle bir yıl
Kâr Oranı	Vakfiyede belirlenir ve genellikle %10-20 arasında değişir.	İslami Finans Kurumları tarafından belirlenir
Vakıf Harcama	Vakfiye'de vâkıf tarafından tanımlanır: (1) Cami, medrese ve diğerleri için yapılan harcamalar (2) Cami yöneticilerine, medreselere ve diğerlerine maaş ödenmesi (3) Sosyal refahı iyileştirmesi (4) Vakıf yönetim maliyetleri ve çalışan maaşları ödenmesi	Harcamak üzere kanunlarda ve hükümet düzenlemelerinde düzenlenir: (1) %90 sosyal, ekonomik, eğitim ve sağlık alanlarında toplumun refahı için harcaması (2) %10 yönetim ve personel maaşları için kullanılması

Kaynak : Yazar tarafından hazırlanmıştır

SONUÇ

Nakit vakfı, toplum refahının gelişmesinde önemli bir unsurdur. Vakıf, İslam medeniyetinin ilk gelişip, Osmanlıların nakit vakfını sosyal hayatın en önemli parçalarından biri haline getirmesiyle zirveye ulaştığından beri bu rolü oynamıştır. Büyük bir Müslüman nüfusa sahip Endonezya, para vakıflarının toplumun refahı için kullanılmasında büyük bir potansiyele sahiptir. Ancak bu potansiyel, çeşitli nedenlerle sahadaki gerçeğe karşılaştırılmaz. Bu nedenle, Endonezya'daki nakit vakıf yönetiminde uygulanabilirliği ve önemi ortaya konabilmesi için Osmanlı'nın nakit vakfını nasıl iyi yönettiğini öğrenmek için araştırma yapmak gerekmektedir.

Başlangıçta, Endonezya'daki nakit vakıf yönetiminin maksimize edilmemiş durumunu içeren sorunun arka planı açıklanmıştır. Bir sonraki bölümde, araştırma metodolojisini, önceki araştırmaları ve ayrıca araştırmanın amaçlarını açıklamaktadır. İkinci bölüm, Osmanlı döneminde vakıf tarihi ve yönetimi açıklanmakta ve o dönemdeki nakit vakıf yönetiminden bazı örnekler verilmektedir. Üçüncü bölüm, Endonezya'daki vakıf tarihi ve yönetimi açıklanmakta ve nakit vakıf yönetiminden bazı örnekler verilmektedir. Dördüncü bölüm, Osmanlı ve Endonezya yönetimi arasındaki ilişkisini değerglendirmesi ve arasında benzerlikleri ve farklılıkları inceleyecektir.

Önceki bölümlerdeki tartışmalara dayanarak, bu çalışmanın sonucu şu şekilde özetlenebilir:

Endonezya'daki insanlar, toplumun refahı için nakit vakfın uygulanmasının önemiyle ilgili olarak hala yeterli okuryazarlığa sahip değildir. Bu durum, vakfı yöneten nazir olarak hareket eden İslami Finans Kurumları tarafından yürütülen kaynak yaratma yönetimini etkilemektedir. Genel olarak Endonezya'daki nakit vakfı İslami finans kurumları tarafından yönetilir ve bu da nakit vakfı kaynak yaratma yöntemi üzerinde etkileri vardır. Endonezya'daki İslami finans kurumları, vakfın doğrudan vakıf fonlarını devretmesini beklemenin yanı sıra, istenen hedefe ulaşmak için aktif olarak vakıf adayları

aramaktadır. Bu, halkın nakit vakfının önemini anladığı ve bağımsız olarak nakit vakfının kurulduğu Osmanlı döneminden farklı göstermektedir.

Osmanlı döneminde vakfiye belgesinin yanı sıra Endonezya'da para vakıflarının yönetiminde "Vakıf Rehni"nin varlığı, nakit vakfının işleyişine esas teşkil eden vakıf kuruluş belgesinin ilişki ve önemini göstermektedir. Ancak vakfiyeye dayanarak, Osmanlı döneminde vakfın kadı tarafından tasdik edildikten sonra vakfın mütevellî ve nazir yardımıyla vakfı yönetme, geliştirme ve kullanma konularında bağımsız olmaktadır. Bu arada Endonezya'da nakit vakfı, mevcut yönetim şeması kullanılarak İslami Finans Kurumlarının yönetimi altında yönetilmektedir.

Endonezya'da nazir vakıf varlıklarını geliştirmede geleneksel ve modern enstrümanları kullanmaktadır. Mudaraba kullanımı, kâr payı hükümleri ile sermaye kredisine ihtiyaç duyan girişimcilere ve ayrıca herhangi bir ek maliyet olmaksızın sadece kredi sermayesinin iadesini gerektiren ancak idari ücret olarak sadece% 3 sağlayan karz-ı hasen'e yöneliktir. Bu geliştirme yöntemi ile girişim sermayesi dağıtımından elde edilen kazançlar çok büyük olmadığı için vakıf fonlarının geliştiği söylenememektedir. ancak şu anda Endonezya, vakıf varlıklarını devlet sukukuna yatırılan sermayeye dönüştürerek geliştirmek için kullanılan özel bir yöntem sahiptir. Nakit Vakfı Bağlantılı Sukuk, ilk olarak Endonezya'da tanıtılan ve Endonezya'da para vakfı geliştirmenin doğru yollarından biri olan bir yöntemdir.

Osmanlı döneminde vakfın geliştirme dayanarak mütevellî, vakıfların işletilmesi için vakfiye belgesine atıfta bulunmaktadır, ancak Osmanlı döneminde vakıf fonlarının işleyişinin birçok yöntemi olduğunu ve ayrıca büyük bir kâr oranı gerektirdiğini görebiliriz. Bu, vakıf varlıklarını artırmayı ve aynı zamanda toplum üzerinde daha büyük bir etki sağlamayı amaçlamaktadır. Bu nedenle Endonezya'daki vakıf yönetimi, vakıf varlıklarının gelişebilmesi için daha çeşitli yöntemlerle ve yüksek bir kar oranı gerektiren vakıf varlıklarının geliştirilmesine büyük önem vermelidir..

Sonraki, nakit vakıf kullanımının yönetimidir. Nakit vakfın kullanımı, vakıf yönetiminden elde edilen kârların toplum yararına nasıl harcanabileceği şeklinde

açıklanmaktadır. Endonezya'da sosyal, ekonomik, eğitim ve sağlık sektörleri için vakıf fonlarının kullanımını sınırlandırılmaktadır. Bu, Endonezya'daki İslami finans kurumlarının küçük bir nominalden başlayarak vakıf fonları topladığı düşünüldüğünde, dağıtılan faydaların en üst düzeye çıkarılması amaçlanmıştır. Ancak doğrudan vakfin yararlanıcılarını belirlemek isteyen vakfın, en az bir milyar rupiah (70 bin ABD Doları) ile vakfı sağlayabilmesi gerekmektedir.

Osmanlı döneminde vakıf yönetimine bakıldığında, vakıf fonlarının kullanımı vakfiyede yazılan vakfiye ile düzenlenmiştir. Ancak genel olarak vakıf kâr din, sosyal, ekonomi, sağlık ve eğitim alanlarında toplumun refahı için kullanılmaktadır. Kâr dağıtımında hem Osmanlı döneminde hem de Endonezya'da yönetim, harcamaları idareden çok toplum yararına maksimize etmiştir, bu sayede vakıf faydalarının kişisel çıkarlar için kötüye kullanılmasının azaltılması amaçlanmıştır.

Sonunda, her bir nakit vakfı yönetiminde nakit vakfı raporlamasını gözden geçireceğiz. Gözetim ve denetim, halkın güvenini sağlamada önemli bir unsurdur. Osmanlı döneminde hem vakıf denetimi hem de Endonezya'da vakıf yönetimi bir muhasebeci tarafından denetlenirdi. Osmanlı döneminde para vakıfları, özellikle büyük vakıflar, muhasebeciler tarafından incelenir ve bakanlık tarafından denetlenmiştir. Aynı şekilde Endonezya'da da denetim kamu muhasebecileri tarafından yürütülmektedir ve ayrıca kamuya daha fazla yayınlanması için Endonezya Vakıf Kurumu'na rapor edilmektedir.

Her bir yönetimin tartışma ve değerlendirme sonuçlarına dayanarak, Osmanlı döneminde nakit vakıf yönetiminin, toplanan vakıf fonlarını daha sonra topluma işletme sermayesi olarak tahsis edilmek üzere maksimize ettiği ve vakıf fonlarının kullanımından yararlandığı tespit edilmiştir. Ekonomik ve sosyal açıdan da toplum üzerinde çok iyi bir etkisi olmuştur. Endonezya'da vakıf varlıklarının gelişimi, düzenlemeler ve ayrıca kamu okuryazarlığının olmaması ve vakıf yöneticilerinin vakıf varlıkları geliştirmedeki yetersizlikleri nedeniyle hala engellenmektedir. Böylece Endonezya'daki nakit vakfı potansiyeli maksimize edilmemektedir.

Osmanlı döneminde ve Endonezya'da para vakıflarının yönetiminde benzerlikler ve farklılıklar tespit edilmiştir. Benzerlikler, vakıf varlıklarının geliştirilmesi yöntemini ve ayrıca vakıf varlıklarının geliştirilmesinden kaynaklanan faydaların dağılımını içermektedir. Bulunan farklılıklar, vakfın kurulduktan sonraki durumunu içerirken, Osmanlı döneminde vakıf kurulursa, tüm vakıf faaliyetlerinin vakfiye ile düzenlenmesi için bağımsız bir kurum olmuştur. Bu arada Endonezya'daki vakıf, aynı zamanda vakfın gelişimi için bir nâzır olan bir islami finans kurumunun varlığı olmaktır, böylece vakfın geliştirmesi islami finans kurumlarındaki mevcut düzenlemelere dayanmaktadır.

Bu çalışmada Osmanlı döneminde ve Endonezya'da iki nakit vakfı yönetimi arasında genel olarak kaynak yaratma, geliştirme, kullanım ve raporlama yöntemleri ele alınmıştır. Gelecekteki araştırmalara yönelik öneriler, hükümetin vakıf varlıklarını uzun süre dayanabilmeleri ve daha geniş faydalar sağlayabilmeleri için nasıl muhafaza edebileceğini bulmak için Türkiye Genel Vakıf Müdürlüğü'ndeki nakit vakıflarının yönetimini tartışmak ve gözden geçirmektir.

KAYNAKÇA

- Akgündüz, Ahmet: **İslâm Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi**, Ankara: Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınevi, 1988
- Akyıldız, Ali: **Tanzîmât Dönemi Osmanlı Merkez Teşkilatında Reform (1836-1856)**, İstanbul: Eren Yayınevi, 1993
- Ali, Khalifah Muhammad Yuliani, Meida, and Abdullah, Zaki: Aspek-Aspek Prioritas Manajemen Wakaf di Indonesia, **Al-Falah: Journal of Islamic Economics**, 3, No. 1. (2018), 1-28
- al-Shawkani, Muhammad Bin Ali Bin Muhammad: **Nayl al-Awṭar**, Egypt: Dar al-Jawzi, 2006
- Anshori, Abdul Ghofur: **Hukum dan Praktik Perwakafan di Indonesia**, Yogyakarta: Pilar Media, 2006
- Arif, Nur Rianto: “Wakaf Uang dan Pengaruhnya terhadap Program Pengentasan Kemiskinan di Indonesia” **Indo-Islamika**, 2, No. 1 (2012), 17-29
- Aşar, Betül: **Hukuk Tarihinde Para Vakıfları Ve Finansman Kaynağı Olarak Kullanılması**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ondokuzmayıs Üniversitesi, 2011
- Ascarya, Rahmawati, & Sukmana: **Cash Waqf Models of Baitul Maal wat Tamwil in Indonesia**, International Conference and Call For Paper: Waqf And Economic Growth. Jakarta: Trisakti University and Badan Wakaf Indonesia, 2016
- Atabik, Ahmad: “Manajemen Pengelolaan Wakaf Tunai Di Indonesia” **ZISWAF**, 1, No. 1 (2014), 82-107

- Atabik, Ahmad: “Strategi Pendayagunaan dan Pengelolaan Wakaf Tunai di Indonesia” **ZISWAF**, 1, No. 2 (2014), 315-335
- Aziz, Muhammad: “Peran Badan Wakaf Indonesia (BWI) Dalam Mengembangkan Prospek Wakaf Uang di Indonesia” **Jurnal Ekonomi Syariah**, 1, No. 2 (2017), 35-54
- Badan Wakaf Indonesia: “Cash Waqf Linked Sukuk” 2019, (Çevrimçi), <https://www.bwi.go.id/cash-waqf-linked-sukuk/>, 2019, Ağustos 6
- Badan Wakaf Indonesia: “Peraturan BWI No. 1 tahun 2009 tentang Pedoman Pengelolaan dan Pengembangan Wakaf Uang” 2019, (Çevrimçi), <https://www.bwi.go.id/3652/2019/09/17/peraturan-bwi-no-1-tahun-2009-tentang-pedoman-pengelolaan-dan-pengembangan-wakaf-uang/>, 2019, Eylül 17
- Badan Wakaf Indonesia: “Update Daftar Lembaga Keuangan Syariah (LKS) Penerima Wakaf Uang (PWU) Januari 2022” 2022, (Çevrimçi), <https://www.bwi.go.id/7738/2022/02/14/update-daftar-lembaga-keuangan-syariah-lks-penerima-wakaf-uang-pwu-januari-2022/>, 2022, Şubat 14
- Badan Wakaf Indonesia: “Sejarah Awal Mula Wakaf.”2019, (Çevrimçi), <https://www.bwi.go.id/4186/2019/12/13/sejarah-awal-mula-wakaf/>, 2019, Aralık 13
- Bahşi, Betül: **Evkaf-I Hümayun Müfettişliği Mahkemesi Kayıtlarına Göre Para Vakıfları Ve İşleyiş Tarzları**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi, 2019
- Baloğlu, Zekai: **2000’li Yıllarda Daha Sağlıklı Bir Demokrasi ve Sivil Toplum Nasıl Yaratabiliriz: Üçüncü Sektörün Rolü**, İstanbul: TUSEV., 2000
- Bareksa: “Apa Pengertian dan Jenis-jenis Sukuk?” 2018 , (Çevrimçi), <https://www.bareksa.com/berita/sbn/2018-10-23/apa-pengertian-dan-jenis-jenis-sukuk>, 2018, Ekim 23
- Barnes, J.R: **An Introduction to Religious Foundations in the Ottoman Empire**, Leiden: E.J. Brill., 1987

- Bayındır, Abdülaziz: **Osmanlılarda Nazari ve Tatbiki Olarak Faiz”, İslam Ekonomisinde Finansman Meseleleri**, İstanbul: Ensar Yayınları, 1992
- Bilir Aybegüm: **Katılım Bankalarında Müşteri Memnuniyetinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çukurova Üniversitesi, 2010
- Bilmen, Ömer Nasuhi: **Hukukî İslâmiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu**, İstanbul: Yayınevi., 1983
- Komite Nasional Ekonomi dan Keuangan Syariah: “Pengembangan Digitalisasi dan Integrasi Data Wakaf Nasional.” 2021 , (Çevrimçi), <https://knks.go.id/isuutama/29/pengembangan-digitalisasi-dan-integrasi-data-wakaf-nasional>, 2021, Eylül 29
- Budiman, Achmad Arief: “Akuntabilitas Lembaga Pengelola Wakaf” **Walisongo**, 19, No. 1 (2011) 75-102
- Bulut, Mehmet: “Balkanlardaki Osmanlı Medeniyetinde Vakıf, İktisat ve Finans.” **Sosyal Bilimler Dergisi**, (2017), 129-148
- Bulut, Mehmet and Korkut, Cem: “A Comparison between Ottoman Cash Waqfs (CWs) and Participation Banks and Modern Interest-free Financial Institution” **MPRA Paper No. 76009**, (2017), 23-45
- Bulut, Mehmet and Korkut, Cem: “A Look at Cash Waqfs as Islamic Financial Institutions and Instruments. “**Critical Issues and Challenges in Islamic Finance Development** (2017), 85-96
- Bulut, Mehmet and Korkut, Cem: “Ottoman Cash Waqfs : An Alternative Financial System” **Insight Turkey**, 21, No. 3 (2019), 91-111
- Çabuk, Adem., Saygılı, Arıkan Tarık, “Auditing Of A Waqf in The Ottoman Empire In The Beginning Of 19th Century.” **Accounting and Financial History Research Journal** (2018), 124-156

and Oğuz,
Mustafa:

Çam, Mevlüt: “Vakıf Müessesesi ve Para Vakıfları” **Lira – Bülten, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası** (2014), 35-41

Choirunnisak: “Konsep Pengelolaan Wakaf Uang di Indonesia.” **Ekonomica Sharia: Jurnal Pemikiran dan Pengembangan Ekonomi Syariah**, 7, No. 1 (2021), 67-82)

Çiftçi, Cafer: **Bursa’da Vakıfların Sosyo-Ekonomik İşlevleri**, Bursa: Gaye Kitabevi, 2004

Çınar,
Hüseyin: “Osmanlı Döneminde Rumeli’de Vakıf Paranın Kullanılmasında Aranan Şartlar” **Adam Akademi, Sosyal Bilimler Dergisi**, 7 (2017), 21-37.

Çizakça,
Murat: **Risk Sermayesi Özel Finans Kurumları ve Para Vakıfları**, İstanbul: İlmi Neşriyat, 1993

Çizakça,
Murat: “Awqaf In History And Its Implications For Modern Economic” **Islamic Economic Studies**, 6, No. 1 (1998), 43-70

Çizakça,
Murat: **A History of Philanthropic Foundations: Islamic World from the Seventh Century to the Present**, Boğazici University Press, 2000

Çizakça,
Murat: **Ottoman Cash Waqfs Revisited : The Case of Bursa 1555-1823**, Foundation for Science Technology and Civilisation., 2004

Çizakça,
Murat: **Osmanlı Dönemi Vakıflarının Tarihsel ve Ekonomik Boyutları**. Bahçeşehir Üniversitesi, 2009

Çizakça,
Murat: **Islamic Capitalism and Finance: Origins, Evolution and the Future**, Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing., 2011

- Çizakça, Murat: **History of Awqaf in Ottoman Empire and The Turkish Republic** (Fifth Draft). 2020
- Çizakça, Murat., and Ciller, Tansu: **Türk Finans Kesiminde Sorunlar ve Reform Öneriler**, İstanbul: İstanbul Sanayi Odası, 1989
- Çoşğun, Öznür. Dağcı: **Evkâf-I Hümayûn Nezâretinden Vakıflar Genel Müdürlüğüne: Vakıflarda Denetim**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Atatürk Üniversitesi, 2018
- Dahlan, Rahmat: “Analisis Kelembagaan Badan Wakaf Indonesia.” **Jurnal Bisnis dan Manajemen**, 6, No. 1 (2016), 113-124.
- Darçın, Ahmet Cüneyt: **Özel Finans kurumlarının Katılım Bankalarına Dönüşmesinin Sebepleri ve Sonuçları**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Atılım Üniversitesi, 2007
- Değer, Alper and Canan, Erdoğan: “6. ve 18 yy. Arasında Bursa Para Vakıfları ve Bursa Ekonomisine Etkileri. Uludağ” **Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Sayı: 1/Cilt: XXVIII (2009), 85-99
- Diniz, Yasin: **Günümüz Katılım Bankaları Uygulamaları İle Osmanlı Dönemi Para Vakıfları Uygulamalarının Mukayesi**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İslam Ekonomisi ve Finans Anabilim Dalı, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, 2021
- Direktorat Pemberdayaan Wakaf: **Proses Lahirnya UU Nomor 41 Tahun 2004 tentang Wakaf.**, Jakarta: Direktorat Jenderal Bimbingan Masyarakat Islam, 2006
- Direktorat Pemberdayaan Wakaf: **Pedoman Pengelolaan Wakaf Tunai**, Jakarta: Kementrian Agama Republik Indonesia, 2007
- Direktorat Pemberdayaan Wakaf: **Strategi Pengembangan Wakaf Tunai di Indonesia**. Kementrian Agama Republik Indonesia, 2007

- Djatnika,
Rachmat: **Wakaf Tanah (Study Diachronique)**. Surabaya: Al-Ikhlâs, 1982
- Djuneidi,
Achmad: **Menuju Era Wakaf Produktif**, Jakarta: Mumtaz Publishing, 2008
- Döndüren,
Hamdi: “Osmanlı Tarihinde Bazı Faizsiz Kredi Uygulamaları ve Modern Türkiye’de Faizsiz Bankacılık Tecrübesi.” **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fak. Dergisi**, Sayı 1/Cilt 7 (2008), 1-24.
- Efendi, Rifki
Syahputra: **Kedudukan Badan Wakaf Sebagai Badan Hukum Dalam Pengembangan Harta Benda Wakaf**, Medan: Yayınlanmamış Lisans Tezi, Hukuk Fakültesi, Universitas Muhammadiyah Sumatera Utara, 2020
- Elitaş,
Cernal.,
Güvemli,
Oktay., Erkan,
Mehmet., and
Aydemir,
Oğuzhan.: **Osmanlı İmparatorluğu’nda 500 Yıl Boyunca Kullanılan Muhasebe Yöntemi: Merdiven Yöntemi**, Ankara: T.C. Maliye Bakanlığı Yayınları, 2008
- Eskici,
Mustafa
Mürsel: **Katılım Bankacılığı Uygulaması ve Katılım Bankalarının müşteri Özellikleri**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2007
- Fanani,
Muhyar: “Pengelolaan Wakaf Tunai.” **Walisongo**, 19. No, 1 (2001). 179-196
- Faradis,
Jauhar.,
Affandi,
Yazid., and
Khilmi,
Slamet: “Manajemen Fundraising Wakaf Produktif: Perbandingan Wakaf Selangor (PWS) Malaysia dan Badan Wakaf Indonesia.” **Asy-Syir’ah**, 49, No. 2 (2005), 500-518.

- Gülsoy,
Ufuk., and
Engin,
Vahdettin:
Bir Medeniyetin İzdüşümü Vakıflar, İstanbul: VGM Yayınları, 2012
- TDV İslam Ansiklopedisi: “Vakif” 2019, (Çevrimçi), <https://islamansiklopedisi.org.tr/vakif#1>, 2019, Aralık 23
- Halim, Abdul: **Hukum Perwakafan di Indonesia**, Tangerang: Ciputat Press, 2005
- Hamzani,
Achmad
Irwan: **Perkembangan Hukum Wakaf di Indonesia**, Brebes: Diya Media Group, 2015
- Hastuti,
Quratul Aini
Wara: “Peran Lembaga Keuangan Syariah Penerima Wakaf Uang (LKS-PWU) Bagi Optimalisasi Wakaf Uang.” **ZISWAF**, 4, No. 1 (2017), 41-54.
- Hidayatullah,
and Sidqi,
Faris Ali: “Revitalisasi Badan Wakaf Indonesia (BWI) Analisis Kritis Undang-Undang Nomor 41 Tahun 2004 Tentang Wakaf.” **Al’Adl**, 10, No. 1 (2019), 15-32.
- Jamal,
Mulyono.,
Arroisi,
Jarman.,
Agustin, Nia
Puji., and
Zahro: “Implementasi Pendistribusian Wakaf Tunai Sebagai Penunjang Usaha Kecil Menengah di Badan Wakaf Uang & Badan Wakaf Tunai MUI Yogyakarta.” **Ulul Albab: Jurnal Studi dan Penelitian Hukum Islam**, 3, No (2019). 1, 49-66.
- Kahraman,
Seyit Ali: **Şer’iyye ve Evkaf Nezâreti**, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2006
- Kamal,
Mustafa: “Wakaf Tunai Menurut Pandangan Fiqh Syafiiyah Dan Fatwa Majelis Ulama Indonesia No. 2 Tahun 2002 Tentang Wakaf Uang.” **Jurnal Ilmiah ISLAM FUTURA**, 15, No.1 (2015), 93-110

- Kementerian
Keuangan
Republik
Indonesia: “Cash Waqf Linked Sukuk Seri SWR002” 2021, (Çevrimçi), https://www.kemenkeu.go.id/media/17661/materi-marketing-swr002_fix.pdf, 2021, Nisan1
- Korkut, Cem: **Cash Waqfs As Financial Institutions: Analysis Of Cash Waqfs In Western Thrace At Ottoman Periode**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, 2014
- Korkut, Cem
and Bulut,
Mehmet: “XV. ve XIX. Yüzyıllar Arasında Osmanlı Para Vakıfları ve Modern Finans Kurumlarının Karşılaştırılması.” **ADAM AKADEMİ**, 2, No. 7 (2017), 167-194.
- Koyunoğlu,
Hüsnü: “Para Vakıfları: Muhasebe Defterlerine Göre 17. yüzyıl İstanbul Uygulaması.” **Din Bilimleri Akademik Araştırmalar Dergisi**, VIII.1 (2008), 253-303.
- Kurt, İsmail: **Para Vakıfları Nazariyat ve Tatbikat**, İstanbul : Ensar Neşriyat, 1996
- Databox: “Sebanyak 86,93% Penduduk Indonesia Beragama Islam pada 31 Desember 2021.”2021, (Çevrimçi), <https://databoks.katadata.co.id/datapublish/2022/02/12/sebanyak-8693-penduduk-indonesia-beragama-islam-pada-31-desember-2021>, 2022, Şubat 12
- Marsono, Adi: “Wakaf Tunai Untuk Pengembangan Lembaga Pendidikan Islam (Studi Lapangan Lembaga Manajemen Infaq Nganjuk).” **Jurnal Dinamika Ekonomi Syariah**, 6, No. 1 (2019) , 16-31
- Masdar: “Penerapan Hukum Wakaf Uang di Indonesia Perspektif Legal System Theory.” **Al-Manahij**. 11, No. 1 (2017), 79-92
- Masse,
Rahman
Ambo: “Konsep Mudharabah Antara Kajian Fiqh dan Penerapan Perbankan.” **Jurnal Hukum Diktum**, 8, No. 1 (2010), 77-85.
- Munawar,
Wildan: “Profesionalitas Nazir Wakaf: Studi Manajemen Wakaf Produktif di Lembaga Wakaf Daarut Tauhiid.” **Journal of Islamic Economics and Finance Studies**, 2, No. 1 (2021), 17-33.

- Munir, Akhmad Sirojudin: “Optimalisasi Pemberdayaan Wakaf Secara Produktif.” **Jurnal Ummul Qura**, 6, No. 2 (2015), 94-109.
- Munir, Zainal Arifin: “Revitalisasi Manajemen Wakaf Sebagai Penggerak Ekonomi Masyarakat.” **de Jure, Jurnal Syariah dan Hukum**, 5. No 2 (2013), 162-171.
- Muntaqo, Firman: “Problematika Dan Prospek Wakaf Produktif Di Indonesia.” **Al-Ahkam**, 25, No. 1 (2015), 83-108
- Nafis, Cholis: “Wakaf Uang Untuk Jaminan Sosial.” **Jurnal Al-Awqaf**, 2, No. 2 (2009).
- Nasution, Mustafa Edwin: **Waqf of Money in Islamic Financial Innovation, Opportunities and Challenges in Achieving the Welfare of the People**, Jakarta: PKTTI-UI, 2005
- NGOSource: “What Is An NGO” 2022 (Çevrimci): <https://www.ngosource.org/what-is-an-ngo>
- Okur, Kaşfi Hamdi: “Para Vakıfları Bağlamında Osmanlı Hukuk Düzeni Ve Ebussuûd Efendi’nin Hukuk Anlayışı Üzerine Bazı Değerlendirmeler.” **Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi**, cilt: IV, sayı: 7-8 (2005), 33-58.
- Omar, Fuad Abdullah: **A Series of Translations on Charitable and Voluntary Work**, Kuwait: Awqaf Public Foundation, 2013
- Önk, Halime: **Osmanlı Dönemi Para Vakıflarıyla Günümüz Katılım Bankalarının Karşılaştırılması**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon Kocatepe Üniversitesi, 2015
- Özcan, Tahsin: **Osmanlı Para Vakıfları Kanuni Dönemi Üsküdar Örneği**, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2003

- Özcan, Tahsin: **Vakıf Medeniyeti ve Para Vakıfları**, İstanbul: Türkiye Finans Kültür Yayınları, 2010
- Özsaraç, Yakup: **Osmanlı Para Vakıflardan Türkiye Vakıflar Bankasına (1826-1954)**, Ankara: Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, 2019
- Öztürk, Nazif: **Menş-i ve Tarihi Gelişimi Açısından Vakıflar**, Ankara: VGM Yayınları, 1983
- Öztürk, Nazif: **Türk Yenileşme Tarihi Çerçevesinde Vakıf Müessesesi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları: İstanbul, 1995
- Pamuk, Şevket: "Institutional Change and the Longevity of the Ottoman Empire, 1500-1800." **The Journal of Interdisciplinary History**, 35, Vol, 2 (2004), 225-247.
- Hukum Online: "Mengenal Cash Waqf Linked Sukuk (Sukuk Wakaf)."2021, (Çevrimçi), <https://www.hukumonline.com/klinik/a/mengenal-i-cash-waqf-linked-sukuk-i-sukuk-wakaf--lt6079a118f3c00>, 2021, Nisan 16
- Purbowanti, Anifah., & Muntaha, Dani: "Wakaf Tunai Untuk Pengembangan Lembaga Pendidikan Islam Di Indonesia." **ZISWAF**, 4, No. 2 (2017), 209-228.
- Putri, Larasati Dinarti., Rahmi, Mira, and Priyatno, Prima Dewi: "Analisis Pengelolaan Wakaf Uang Melalui Cash Waqf Linked Sukuk Dalam Meningkatkan Pemberdayaan Masyarakat." **Syi'ar Iqtishadi**, 5 No.2 (2021), 230-250.
- Putri, Maghfiroh Maulidia., Tanjung, Hendri, & Hakiem, Hilman: "Strategi Implementasi Pengelolaan Cash Waqf Linked Sukuk Dalam Mendukung Pembangunan Ekonomi Umat : Pendekatan Aalytic Network Process (ANP)." **AL-INFAQ: Jurnal Ekonomi Islam**, 11, No. 2 (2020), 204-225.

- Rosidah,
Heni, &
Rohman,
Abdur: “Analisis Manajemen Pengelolaan Wakaf Tunai Produktif di Bank Wakaf Mikro Sumber BARokah Denanyar Jombang.” **KAFFA : Jurnal Fakultas Keislaman**, 4, No. 2 (2019), 181-206
- Rusydiana,
Aam, &
Rahayu,
Solihah: “Bagaimana Strategi Pengembangan Wakaf Tunai Di Indonesia.” **Jurnal Ekonomi dan Bisnis Islam**, 5, No. 1 (2019), 15-33
- Sa’adah,
Nailis: “Manajemen Wakaf Produktif: Studi Analisis Pada Baitul Mal Di Kabupaten Kudus.” **EQUILIBRIUM: Jurnal Ekonomi Syariah**, 4, No. 2 (2016), 334-352.
- Sarsby, Alan: **SWOT Analisis : A Guide To SWOT For Business Studies Student**, England: Spectaris Limited, 1986
- Sofyan,
Harahap: **Analisis Kritis atas Laporan Keuangan**, Jakarta: Raja Grafindo Persada, 2007
- Stoner, James: **Management**, New York: Prentice: Englewood Cliffs, 1982
- Suhendi,
Hendi: **Fiqh Muamalah**, Jakarta: Raja Grafindo Persada, 2007
- Suhrawadi,
Lubis: **Wakaf dan Pemberdayaan Umat**, Jakarta: Sinar Grafika, 2010
- Sukami: “Cash Waqf in Sustaining Of Indonesian Society “In Legal & Economic Perspective”. **AL-ITQĀN**, 2, No.2 (2018), 83-97.
- Sula, Syakir: “Implementasi Wakaf dalam Instrumen Asuransi Syariah.” **Jurnal Al-Awqaf**. 2, No. 2 (2019).

- Sulistiani,
Siska Lis: “Penghimpunan dan Pengelolaan Wakaf Uang Melalui Perbankan Syariah di Indonesia.” **Jurnal Wawasan Yuridika**, 5, No. 2 (2021), 249-266.
- Sulistiyani,
Diah; Asikin,
Nur;
Soegianto,
Soegianto;
Sadono,
Bambang: Pelaksanaan Dan Pengembangan Wakaf Uang Di Indonesia.İ **Jurnal USM Law Review**, 3, No. 2 (2020), 328-343.
- Rusydiana,
Aam S.; Devi,
Abrista: “Elaborating Cash Waqf Development In Indonesia Using Analytic Network Process.” **International Journal of Islamic Business and Economics**, 2, No. 1 (2018), 1 - 13
- Suryadi,
Nanda, &
Yusnelly,
Arie: “Pengelolaan Wakaf Uang di Indonesia.” SYARIKAT : **Jurnal Rumpun Ekonomi Syariah** 2, No.1 (2019), 27-36.
- Syauqoti,
Rofiatu and
Ghozali,
Mohammad: “Aplikasi Akad Murabahah Pada Lembaga Keuangan Syariah.” Jurnal Masharif al-Syariah: **Jurnal Ekonomi dan Perbankan Syariah**, 3, No. 1 (2018).
- Tabakoğlu,
Ahmet: **Osmanlı İktisadi Yapısının Ana Hatları**, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 1999
- Tabakoğlu,
Ahmet: **Türkiye İktisat Tarihi**, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2012
- Tabakoğlu,
Ahmet: **İslam İktisadına Giriş**, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2013
- UNDP: **Human Development Report**. New York: Oxford University Press, 1993

- Uçar,
Mehmet: **Türkiye’de-Dünya’da Faizsiz Bankacılık ve Hesap Sistemleri,**
İstanbul: Fey Vakfı Yayınevi, 1992
- Ülken, Hilmi
Ziya: “Vakıf Sistemi ve Türk Şehirciliği.” **Vakıflar Dergisi**, 13 (1971), 19-39
- World Bank: **How the World Bank Work with Non-Governmental Organizations.** Washington, D.C. 1990
- World Bank: “Works With NGOs”. 1995 (Çevrimci) :
<https://documents1.worldbank.org/curated/en/814581468739240860/pdf/multi-page.pdf>
- Yediyıldız,
Bahaeddin: **Türk Vakıf Kurucularının Sosyal Tabakalaşmadaki Yeri 1700-1800,** İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Yayınevi, 1982
- Yediyıldız,
Bahaeddin: **XVIII. Yüzyılda Türkiye’de Vakıf Müessesesi Bir Sosyal Tarih İncelemesi,** Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını, 2003